

"PALJO TIETO EI TEE VÄLTTÄMÄTTÄ VIISAAKSI
EIKÄ VIISAAN VÄLTTÄMÄTTÄ TARVITSE TIETÄÄ KAIKKEA"

Informaatiokonsulttina metsäekonomian
tutkimusosastossa (EKO) 1.1.- 30.6.85
ja 1.1.- 30.6.86

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
Kirjasto
Jokiniemenkuja 3 B
PL 18, 01301 VANTAA

PL 175 61/3
KIRJASTO

Kesäkuu 1986

Mirja Ruokonen

Aluksi

Minut kutsuttiin vuoden 1985 alusta puoleksi vuodeksi metsäekonomian tutkimusosastoon selvittämään, tulisiko käsikirjastosta kalua ja miten tiedon kaikenpuolista kulkua voitaisiin muuten parantaa.

Tehtävän antama haaste selvisi minulle täysin vasta, kun perääntyminen oli jo myöhäistä. Ehkä hyvä niin, sillä minulla oli onni osua yhteistyöhön Rovaniemen tutkimusaseman ATK-yksikön kanssa. Yhteistyön laatu ei siitä paljon parane ainakaan minun näkökulmastani katsoen. Tuskin niin hyvää ajatusta esitin, etten olisi saanut sitä vielä parempana takaisin - usein lisäksi paluupostissa. Ehkä tässä on ajattelemisen aihetta niille, joiden mielestä yhteistyö vaatii saman katon alla oloa.

Kirjastokäyttöön soveltuvan tietokoneohjelman laatiminen oli jopa rovaniemeläisille suuri työ, vaikka alustava versio olikin jo olemassa. Urakka saatiin päätökseen sopivasti täksi vuodeksi, kun olin toista puolivuotiskauttani EKOssa. Joten jos Rovaniemeltä myöhemmin tänä vuonna kuuluu shampanjapullon korkkien poksahdusta, se tapahtuu BIBin kunniaksi.

Raporttini on kertomus kaikista niistä ongelmista, joihin tehtäväni yhteydessä jouduin ratkaisua miettimään. Kun EKO ei ole yksin vaan osa Metlaa, oli pakko pohtia kirjaston tehtäviä ja asemaa laajemminkin. Toisaalta tarvittiin EKOa varten hyvinkin yksityiskohtaisia ohjeita, joiden tarkoitus ei ole auttaa ainoastaan nykyisiä, vaan myös uusia käsikirjaston käyttäjiä. Näin raporttiini kertyi sivuja enemmän kuin olisi ollut suotavaa. En oleta, että kaikki lukijat lukevat kaikkea, vaan aiheen mukaan voi valita. Toisaalta kirjaston käyttäjienkin on hyvä tietää, mitä tapahtuu, ennen kuin kirja tai lehti on käyttäjän kädessä.

Raportin nimi on lähes suoraa lainaa Pihkapostin numerossa 1/86 olleesta Arvo Lemmetyisen kirjoituksesta. Sallittakoon minulle tämä plagiaatti, jonka sisällön jokainen voi tulkita mieleisellään tavalla.

Pitäjänmäellä 30.6.1986

Sisällysluettelo

1. EKON KÄSIKIRJASTO	4
1.1 Aikaisempi kehittäminen	4
1.2 Tilat ja kalusto	4
1.3 Välineet ja laitteet	5
1.4 Kirjallisuus	6
1.4.1 Kokoelmien karsinta	6
1.4.2 Kirjaston nykysisältö ja tuleva hankintapolitiikka	6
1.4.3 Hankintamenetelmät ja -kanavat	20
1.4.4 Saapuvan kirjallisuuden käsittely	24
1.5 Kirjaston käyttö	31
1.5.1 Uutuushylly	31
1.5.2 Lehtikierto	31
1.5.3 Kirjallisuuden haku hyllystä	32
1.5.4 Viitteiden haku kortistosta	33
1.5.5 Viitteiden haku tietokannasta	33
1.5.6 Lainaus	34
1.5.7 Neuvonta	36
2. KUN OMA KÄSIKIRJASTO EI RIITÄ...	37
2.1 Ulkopuolisten kirjastojen lehtikierto	37
2.2 Kirjallisuuden haku keskuskirjastojen kokoelmista	38
2.3 Tiedonhaku koti- ja ulkomaisista tietokannoista	39
2.4 Kaukopalvelu	41
3. KIRJASTOJEN VÄLINEN TYÖNJAKO: YHTEENVETO JA EHDOTUKSET	44
3.1 EKON kirjasto	44
3.2 Tutkimusasemat	45
3.3 Metlan kirjasto	45
3.4 Keskuskirjastot. Informaatikko	49
4. EKON SISÄINEN VIESTINTÄ	51
4.1 Ilmoitustaulut	51
4.2 Tiedotusaineiston kierrätys	51
4.3 Kokoukset	52
4.4 Tätäkin tietoa tarvittaisiin...	53
4.4.1 Määrärahojen käyttö	53
4.4.2 Kuka kukin on	53
5. ULKOINEN VIESTINTÄ	54
5.1 Julkaisut	54
5.1.1 Forum	54
5.1.2 Käsikirjoitusten kritiikki	55
5.1.3 Julkaisun laadinnan tekniset ongelmat	56
5.1.4 Julkaisujen jakelu	58
5.2 Lehtiartikkelit ja kokousesitelmät	60
5.3 Hallinnon pakolliset kuviot	60
5.4 Vieraistakin olisi huolehdittava	61
6. MIKSI VIESTINNÄN TAIMI JUROO?	62
6.1 Väline- ja kalusto-ongelma	62
6.2 Henkilöstö- ja työn organisointiongelma	63
6.3 Asenne- ja koulutusongelma	64
6.4 Rahaongelma	64

Kirjallisuutta

Liitteet

1. EKON KÄSIKIRJASTO

1.1 Aikaisempi kehittäminen

EKOn kirjastopalvelujen parantamista pohdittiin jo v. 1975, jolloin osasto oli siirtynyt Kaisaniemestä Pitäjänmäelle ja siten etäälle metsäkirjastosta. Osastossa nimitettiin määräaikainen kirjastotoimikunta, jonka tehtäväksi annettiin 1) määrittellä osaston kirjaston ja siihen liittyvän arkiston tehtävät huomioonottaen käytettävissä olevat muut kirjastot ja EKOn toimitilojen "syrjäinen" sijainti, 2) todeta kirjaston suurimmat materiaaliset puutteet ja niiden poistamismahdollisuudet ja 3) tutkia kirjaston ja arkiston silloista hoitotekniikkaa ja tehdä yksityiskohtaiset parannusehdotukset. Toimikunta (Heikki Juslin, pj., Simo Hannelius, Esko Jaatinen ja Rakel "Raksu" Seppälä) laati 36-sivuisen raportin, jonka pohjalta uudistuksia lähdettiin toteuttamaan. Kirjaston hoitotekniikkaa (luettelointi, luokitus, lainausmenetelmä) koskevat suositukset toteutuivat pääpiirteissään, kun taas ehdotetut kirjallisuushankinnat jäivät toteutumatta. Tätä ei sovi ihmetellä, sillä jo suunnittelun lähtökohtana oli, "että kirjallisuuden hankintaan käytettävissä olevat varat eivät tulevaisuudessa kasvaisi olennaisesti viime vuosien tasostaan". En tiedä tarkkaan tasoa, mutta arvaan sen olleen matala. Niinpä lopputulosta katsellessa on ihailtava sitä, miten pitkälle kerjätenkin voi päästä, jos siinä on taitava ja tarpeeksi estoton.

Toimikunnan jälkeen ovat EKOn kirjastoa ansiokkaasti edelleen kehittäneet siviilipalvelusmiehet. Muun muassa luokitus, joka aikaisemmin soveltui vain metsäkirjallisuuteen, saatiin heidän ansiostaan paremmin EKOn tarpeita vastaavaksi. Sivarien perua on myös aakkosellinen kortisto, jota myöhemminkin on mahdollisuuksien mukaan pidetty yllä. Sen sijaan systemaattisen kortiston ylläpitoon ei voimia ole riittänyt.

Kirjastotoimikunnan ja ensimmäisten sivarien päivistä ovat sekä asenteet kirjasto- ja tietopalveluja kohtaan että näiden palvelujen tekniset edellytykset muuttuneet. Asennemuutos on ollut hidasta, tekninen muutos nopeaa. Niinpä luontevaa on, että tälläkin kertaa lähdetään liikkeelle tekniikasta. Jos se helpottaa ratkaisevasti tiedon löytymistä, voi ainakin toivoa, että myös kiinnostus tiedon hyödyntämiseen kasvaa.

1.2 Tilat ja kalusto

Kirjaston käytössä oli v. 1975 ja on edelleen n. 25 m²:n huone. Kirjallisuutta on lisäksi EKK:n ja EKL:n käytävien välissä ns. välikössä ja tutkijoiden huoneissa.

Hyllytilaa on varsinaisessa kirjastohuoneessa yhteensä n. 90 m, josta 38 m on varattu kotimaisille kausijulkaisuille, 18 m ulkomaisille kausijulkaisuille ja yksittäisiä maita koskevalle aineistolle, 5 m uutisluontoisille aikakauslehdille, 24 m kirjoille ja 3 m uutuuksille. Osa hyllyistä palvelee tilapäisesti (toivottavasti!) sekalaisen aineiston varastona.

Välikön hieman alle 29 hyllymetristä on tilastosarjoille varattu 17 ja aikakauslehtien vanhoille vuosikerroille, pankkien katsauksille ym. 12 m. Tila riittää korkeintaan 1-2 vuodeksi.

Välikköön mahtuisi vielä yksi 80 cm:n levyinen hyllykkö. Siivousskomeron oven viereisessä kaapissa on hyllytilaa 11 m, josta tällä hetkellä kohtuuttoman suuren osan vie "antiikkiosasto".

Kirjaston ongelma ei ole ainoastaan tilojen määrä vaan myös niiden laatu. Kirjastohuoneen ilmanvaihto oli aikoinaan pakko sulkea, koska sieltä tuprusi nokea. Metlan Kornetintien toimitiloissa 13.3.85 toimitetun työsuojelutarkastuksen pöytäkirja kertoo karua kieltään: "Kirjastotila on siivottava perusteellisesti, sillä se on kaaostilassa. Katto ja seinät olivat niin nokiset, että irtonaista likaa suorastaan tippui niistä."

Siivousmääräys johti toimintaan 2-3 kuukauden kuluttua sen antamisesta. Päätyseinästä ja katosta poistettiin irrallista nokea harjalla, koska huoneen sisustusmateriaali ei sallinut pesua. Matto pestiin.

Sittemmin talon ilmastointijärjestelmää on puhdistettu, joten kirjastonkin ilmastointiaukko uskallettiin taas avata. Ilmanvaihtoa tapahtuu ikkunattomassa kirjastohuoneessa myös avoimen oven kautta. Tällaisenaan huone soveltuu käsikirjastotoiminnan vaatimaan lyhyeen oleskeluun - pysyväksi työskentelytilaksi sitä ei liene tarkoitettukaan.

Kirjastohuoneen 15 hylly-yksiköstä 8 on vanhaa mallia, johon A4-kokoinen aineisto ei mahdu kuin osalle hyllytasoista. Tämän vuoksi ei olemassa olevaa tilaakaan pystytä tehokkaasti hyödyntämään. Kirjaston toimivaksi saamisen ehdoton edellytys on, että kaikki vanhat hyllyt saadaan korvatuiksi Lundioilla. Kustannuksia tästä koituisi 5000- 6000 mk. Samalla vanhat hyllyt vapautuisivat muuhun käyttöön.

1.3 Välineet ja laitteet

Tähän mennessä ainoita kirjastovälineitä ovat olleet korttilaatikot, leimasin ja kesällä 1985 hankittu Dymo-kirjoitin. Kirjastosta vastaavan henkilön käytössä on lisäksi ollut sähkökirjoituskone, jonka kunto ainakin minun arvioni mukaan jättää runsaasti toivomisen varaa.

Välinetilanteeseen saatiin ratkaiseva parannus äskettäin, kun EKK:n hieman jo käytössä kulunut Digital Rainbow mikrotietokone saatiin osaksi kirjaston käyttöön. Täytyy vain toivoa koneelle pitkää ikää.

Tulevaisuuden hankintalistalle kannattaa sijoittaa mikrokorttien lukulaite, jonka merkitykseen palaan kaukopalvelun yhteydessä. Korttien säilytysjärjestelmineen hankinta rasittaisi Metlan laitebudjettia n. 2000 mk:lla.

1.4 Kirjallisuus

1.4.1 Kokoelmien karsinta

Ensivaikutelma EKOn kirjaston kokoelmista oli vähemmän rohkaiseva. Kirjasto vaikutti paikalta, johon oli säilyttänyt kaikki se, millä varmasti ei ollut enää käyttöä, tai ei ollut koskaan ollutkaan. Vasta perusteellinen hyllyjen sisällön ja lainatositteiden penkominen paljasti, että ainakin käsikirjaston lähtökohta oli olemassa.

Kirjaston kunnostuksen ensimmäinen työ oli aineiston voimakas karsinta. Kirjastohuoneen hyllyiltä poistettua kirjallisuutta toimitettiin kolmeen eri paikkaan:

- a) säilytys- mutta ei jatkuvaa käyttöarvoa omaavat teokset käytävän kaappiin. Sinne kätkeytyivät niin "Kallioiden muurahaiset ja niiden osuus kallioiden metsittymiseen Etelä-Suomessa" kuin sinänsä erinomainen Valtionrautateiden vuosien 1937-1962 historiakin.
- b) Metlan omien sarjajulkaisujen kaksoiskappaleet, jos ne olivat muuta kuin EKOn alaa, Metlan kirjastoon Jokiniemeen
- c) selvästi vanhentunut, EKOn aihepiiriin kuulumaton tai muuten arvoonsa nähden kohtuuttomasti tilaa vievä tavara paperinkeräykseen. Uusiopaperiteollisuuden kautta vauhtia ottamaan lähti mm. monta laatikollista vanhoja Pellervon, Talouselämän ja The Economistin vuosikertoja, 70-luvulla aloitettuja, mutta parin vuoden jälkeen kesken katkenneita sarjoja, vanhimpien tilastojulkaisujen kaksoiskappaleita, EKOn ulkopuolisten alojen kongressijulkaisuja, Economic Commission for Europe Timber Committeeen vanhaa kokousaineistoa sekä yhtiöiden ja pankkien toimintakertomuksia.

Karsintaa erityisesti "Kirjat"-osastossa on syytä täydentää ennen bibliografisten tietojen tallentamista tietokantaan. Käytännössä asia hoitunee parhaiten siten, että kutakin hyllyssä olevaa alaa parhaiten tuntevat tutkijat päättävät, mikä on säilytettävää ja mikä ei. Oma käsitykseni on, että varsinkin tutkimusmenetelmäkirjallisuus on pahasti vanhentunutta ja suurelta osin alkeistasoa.

Myös kausijulkaisuja on tilanpuutteen vuoksi alettava poistaa vanhimmasta ja vähiten käytetystä päästä. Käytännön toimiin päästään käsiksi, jos jokaiselle tutkijalle jaetaan kausijulkaisuluettelo, johon häntä pyydetään merkitsemään toisaalta ehdottomasti säilytettäväksi haluamansa julkaisut ja vuosikerrat, toisaalta ehdotuksensa poistettavista vuosikerroista.

1.4.2 Kirjaston nykysisältö ja tuleva hankintapolitiikka

Seuraavassa käsittelen kirjaston sisältöä ja hankintojen suuntaa julkaisulajeittain. Ryhmitys tuskin on kirjastotieteilijöiden silmissä oikeaoppinen tai ryhmien järjestys looginen. Päätarkoitus on, että ryhmät ovat tunnistettavia.

Suurin osa ryhmistä ei lähempää esittelyä kaipaa. Olen kuitenkin saanut sen käsityksen, ettei kaikkia tiedonlähteitä tunneta tai osata tarpeeksi hyödyntää. Niinpä pölytän joitakin hyllyjä hieman perusteellisemmin.

a) Tieteelliset kausijulkaisut

Ylivoimaisesti suurin ja tärkein osa tieteellistä kirjoittelua tapahtuu aikakauslehdissä ja sarjoissa, joten niihin kannattaa EKossakin päähuomio keskittää. EKOn selvästi vahvin alue on **k o t i m a i s e t s a r j a t**. Täydellisimpinä ovat hyllyssä **m e t s ä s a r j a t**, joista ainoastaan Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja -sarjassa esiintyi huomattavia aukkoja. Näitä ollaan paikkaamassa parhaillaan. Paikkaamistakin tärkeämpää on kuitenkin huolehtia, että tästä lähtien ollaan jakelulistoilla. Viestit osastoille ja asemille on lähetetty.

M u u t k o t i m a i s e t s a r j a t, joiden valikoima vielä kirjastotoimikunnan aikoihin oli perin vaatimaton, ovat toimikunnan suositusten mukaisesti lisääntyneet. Erityisesti taloustieteellisten tutkimuslaitosten sarjoja on tullut lisää. Saapumisen valvontaa olisi kuitenkin tehostettava, sillä katkoja esiintyy. Osa katkoista johtuu siitä, että sarja on muuttunut ilmaisesta maksulliseksi, jolloin EKO on pudonnut jakelulistoilta. Viimeksi tällainen ilmoitus tuli Teollistamisrahastolta. Myös Helsingin yliopiston julkaisujen saapumisessa on edelleenkin ongelmia. Lähes kokonaan puuttuvat (tai esiintyvät korkeintaan hajanumeroina) Helsingin ulkopuolisten yliopistojen ja korkeakoulujen sarjat. Turun kauppakorkeakoulun A-sarja on ollut toivelistalla, mutta tulosta ei toistaiseksi ole syntynyt. Muut EKOa kiinnostavat yliopistosarjat on parhaiten saatavissa selville vuosittain ilmestyvästä "Suomen kirjallisuus" bibliografiasta, jota toimittaa Helsingin yliopiston kirjasto.

K o t i m a i s i a t i e t e e l l i s i ä a i k a k a u s l e h - t i ä on olemassa vähän ja kaikki tarvittavat tulevat EKOon.

U l k o m a i s t e n k a u s i j u l k a i s u j e n osasto oli tähän vuoteen saakka täysin unohdettuna ilmeisesti kustannussyistä. Osastoon tuli ainoastaan kaksi tieteellisesti merkittävää **u l k o m a i s t a a i k a k a u s l e h t e ä**: Land Economics v:sta 1980 ja Scandinavian (aik. Swedish) Journal of Economics. Muu kysyntä tyydytettiin lehtikierron avulla. EKOLle tällainen järjestely on ongelmallinen kahdesta syystä: a) kysytyimmät lehdet kiertävät hitaasti ja b) kierto kattaa lähinnä vain metsäalan lehdet, kun taas EKOLle vähintään yhtä tärkeitä ovat taloustieteet.

Tilanteen parantamiseksi päätettiin hankkia v:sta 1986 lähtien osastoon suppea mutta laadukas valikoima ulkomaisia aikakauslehtiä. Tutkijoiden keskuudessa tehdyn kyselyn perusteella uusien tilausten listasta muodostui seuraava:

American Economic Review
 Canadian Journal of Forest Research
 Forest Products Journal
 Forest Science
 International Monetary Fund Staff Papers

Journal of Agricultural Economics
 Journal of Environmental Economics and Management
 Journal of World Forest Resource Management
 Review of Economic Studies
 Scandinavian Journal of Forest Research

Tieteellisiksi katsottavia kausijulkaisuja tilattiin v:ksi 1986 yhteensä 6115 mk:lla, joka summa jaettiin tutkimussuuntien kesken. Kaikkiaan EKossa käytettiin lehtiin rahaa n. 10 800 mk, johon sisältyvät myös päivä- ja yleisaikakauslehdet. Tieteellisiin kausijulkaisuihin käytetty summa on hieman enemmän kuin yhden sivumäärältään keskikokoisen Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja -numeron painatus.

Aikakauslehtien joukosta puuttuu vielä esim. Econometrica, jota taloustieteellisissä artikkeleissa usein siteerataan ja joka myös esiintyi tutkijoiden toivelistalla. Kovin suureksi ei kokoelmaa ole tulevaisuudessakaan syytä kasvattaa, sillä tiedon seuraaminen vaikeutuu, jos määrää on liikaa. Olennaista on laadun ohella jatkuvuus.

Ulkomaisia aikakauslehtiä ongelmallisempia ovat u l k o - m a i s e t s a r j a t. Yllättävintä oli SLU:n Institutionen för skogsekonomin Rapport ja Arbetsrapport puuttuminen EKOn kirjastosta. Tänä vuonna saatiin vihdoin pää avatuksi; toivottavasti Norjan vastaava instituutti seuraa perässä. Muissa pohjoismaisissa sarjoissa kuten Studia Forestalia Suecicassa on ekonomisteja kiinnostavia artikkeleita vain satunnaisesti, joten tulevaisuudessakin kannattaa tyytyä yksittäiskappaleiden hankintaan. Sama koskee muitakin ulkomaisia sarjoja. Hankintavihjeitä saa tieteellisten julkaisujen lähdeluetteloiden ohella bibliografioista ja referaattilehdistä.

b) Kansainvälisten organisaatioiden sarjat, raportit ym.

Kansainväliset organisaatiot (EC, FAO, IIASA, ILO, IMF, IUFRO, OECD, World Bank, etc.) tuottavat runsaasti painotuotteita. Koska mainituista organisaatioista useimpien päätehtävä on muu kuin tieteellinen tutkimus, vaihtelee julkaisujen laatu ja arvo tutkijan kannalta suunnattomasti. Mahdolliset hankinnat on syytä tehdä huolellisesti valikoiden. Suhteellisen halpa hinta on hyvä puoli.

Tällä hetkellä ainoat EKoon säännöllisesti tulevat sarjat ovat FAO Yearbook of Forest Products ja Timber Bulletin for Europe. Kirjastossa on lisäksi epätäydellinen sarja FAO Forestry Papers ja joitakin muita FAOn sarjojen osia ja erillisiä raportteja. EKOn alaan liittyvää aineistoa olen nähnyt myös FAO Economic and Social Development Paperissa, jota voi yrittää hankkia, jos FAOon on suhteita. Organisaatio julkaisee myös bibliografiasarjaa FAO Documentation, josta vain osa Forestry vuosilta 1979-1983 on EKossa. Yleisesti ottaen FAOn julkaisuista on vaikea saada järjestelmällistä tietoa. Unasylva-lehden sisältämät sinänsä hyödylliset kirjallisuusarvostelutkin koskevat lähinnä muualla julkaistua kirjallisuutta. Myös julkaisujen jakelu on heikosti organisoitu ja niiden laatu usein tutkijalle pettymys. EKossa kuten yleensäkin Suomessa olen havainnut FAOn ja sen julkaisujen nauttivan keskimääräistä

suurempaa arvonantoa. Olisiko kantaa hieman aiheellista tarkistaa, ennen kuin kirjaston hyllyt lopullisesti täyttyvät?

IIASAn raportteja on EKOn kirjastossa vain pari yksittäiskappaletta. Olisi toivottavaa, että ainakin kaikki metsäprojektin raportit löytäisivät tiensä kirjastoon. IIASAn julkaisutoiminnasta saa parhaan kokonaiskäsityksen vuosittain ilmestyvästä IIASA publications -esitteestä. Kirjastossa on myös IIASAn uutislehtiä: englanninkieliset Modules ja Options sekä suomenkielinen IIASA tiedote.

IUFRO:n tiedotuslehti IUFRO News, josta selviävät mm. organisaatio ja työryhmien kokoukset, tulee säännöllisesti EKOon. Tiedotuslehden ja myöhemmässä kappaleessa käsiteltävien kongressijulkaisujen lisäksi ei IUFROlla ole varsinaista julkaisutoimintaa, vaikka sen nimeä saatetaan toisinaan käyttää jäsenlaitoksissa julkaistuissa teoksissa.

OECD:n julkaisutoimintaa voidaan seurata vuosittain ilmestyvästä OECD Publications -esitteestä ja välillä ilmestyvistä pienemmistä esitteistä. Maailmanpankilta ilmestyy vuosittain The World Bank Catalog of Publications, jota saa vapaasti Akateemisesta.

c) Tilastosarjat

Kirjastotoimikunnan suositusten mukaisesti vuosien varrella täydennetty kotimaisten tilastosarjojen valikoima on tällä hetkellä riittävä. On varmistettava, että myös pohjoismaiset Skogsstatistisk Årsbok ja Norges Offisielle Statistikk metsiä koskevalta osaltaan tulevat vastedes säännöllisesti EKOn kirjastoon. Näiden ja FAO Yearbookin lisäksi ei muita ulkomaisia tilastosarjoja ole syytä hankkia, sillä ne vaativat runsaasti hyllytilaa. Sen sijaan kannattaa muistaa Tilastokeskuksen kirjaston olemassaolo.

d) Toimintakertomukset

Toimintakertomuksista osa on tilastosarjoihin verrattavia. EKOssa on säilytettävänä, joskin osaksi aukkoisina sarjoina tällä hetkellä:

- Centralskogsnämnden Skogskultur. Årsbok
- Metsäteollisuuden vuosikirja. Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitto
- MTK:n vuosikertomus
- Suomen Sahanomistajayhdistys. Hallituksen vuosikertomus
- Suomen Sahanomistajayhdistys. Tilastollinen vuosikirja
- Suomen tilastoseuran vuosikirja
- Taloustieteellisen seuran vuosikirja
- Tapion vuosikirja.

Lisäksi EKOon tulee pankkien, yksittäisten metsäfirmojen ym. toimintakertomuksia, joista säilytetään viimeisin. Koska toimintakertomuksia saadaan (jos yleensä saadaan) ilmaiseksi, on valikoima täydennettävissä tarpeen mukaan. Poikkeuksena ovat tieteellisten seurojen toimintakertomukset, joiden saanti vaatii tavallisesti seuran jäsenyyttä.

Tulevaisuuden varalle on syytä selvittää, mitä toimintakertomuksia ja miten pitkältä ajalta taaksepäin kukin on työssään tarvinnut ja arvelee tarvitsevansa. Hankinnat ja säilytys voidaan päättää sen perusteella.

e) Komiteanmietinnöt

Vanhin EKossa oleva komiteanmietintö on v:lta 1881. Vuosien varrella kokoelmaa on kartutettu aiheen mukaan valikoiden. Sama periaate pätee edelleen. Tietoa ilmestyneistä komiteoiden tai työryhmien mietinnöistä saa epävirallisten kanavien lisäksi Valtion painatuskeskuksen julkaisu-uutisista.

f) Säädöskokoelmat

Suomen säädöskokoelmasta (aik. Suomen asetuskokoelma) on EKOn kirjastossa joitakin hajanumeroita. Metlan kirjasto toimittaa kopioita säädöskokoelmien sisällysluetteloista, joiden perusteella mahdolliset hankinnat on helppo tehdä. Tämänhetkiset hinnat vaihtelevat sivumäärästä riippuen 6 mk:sta 36 mk:aan.

g) Kongressi- ja kokousjulkaisut

Tämä ryhmä on kirjastoille ja tietopalveluille tunnetusti ongelmallinen. Syytä on kaksi: vaikea saanti ja vaihteleva laatu. EKossa on IUFRO:n kongressijulkaisuja oman osaston alalta v:sta 1961 lähtien ja maailman metsäkongressin julkaisujakin jonkin verran. Myös joistakin pohjoismaisista kongresseista on julkaisuja tullut kirjastoon tuliaisina. Kongressi- ja kokousjulkaisuja sisältyy myös Metlan sarjoihin.

Koska varsinkin suurten kongressien julkaisut vievät runsaasti tilaa, on tulevaisuudessakin syytä pitäytyä tiukasti osaston alaan ja silläkin laatua tarkkaan valvoen. On myös hyvä muistaa, ettei laatu välttämättä riipu kongressin koosta.

h) Kurssikirjat

Varsinkin metsätieteellisiä kurssikirjoja on joskus toivottu hankittaviksi EKOon. Myös kirjastotoimikunta suositteli sitä aikoinaan. Itse en suosittelen systemaattista kurssikirjojen hankintaa mm. seuraavista syistä:

- Useimpia kurssikirjoja on metsäkirjastossa niin runsaasti, että niitä on helppo saada lainaksi
- Suurin osa teoksista on jo tutkijan kokemusta omaaville niin vaatimattoman taseisia, ettei niillä tentin läpäisemisen jälkeen ole käyttöä
- Tutkintovaatimukset eivät läheskään kaikissa laitoksissa ole pystyneet seuraamaan aikaansa. On uskomatonta, että vaatimusten joukossa on jopa 40-luvun teoksia!
- EKOn tutkijat saattavat opiskella useassa tiedekunnassa. Kaikkien kurssikirjojen hankinta olisi kohtuuton urakka.

Sanottu ei tarkoita sitä, etteikö myös kurssikirjalistoilta löytyisi yksittäisiä hankintavihjeitä.

i) Opinto-oppaat

EKOon tulee säännöllisesti Helsingin kauppakorkeakoulun opinto-oppaat ja tutkintovaatimukset. Jos myös Helsingin yliopiston tiedekuntien opinto-oppaita on saatavissa ilmaiseksi tai halvalla, kannattaa jakelulistoilta pyrkiä vaikkapa seuraavassa järjestyksessä:

- maatalous-metsätieteellinen tiedekunta
- valtiotieteellinen tiedekunta
- matemaattis-luonnontieteellinen osasto
- historiallis-kielitieteellinen osasto

Pohjanlahden takaa saattavat kiinnostaa:

- Umeå universitet
- Stockholms universitet
- Uppsala universitet

j) Opinnäytetyöt

Kotimaiset metsätieteelliset väitöskirjat tulevat EKOon automaattisesti, koska ne julkaistaan metsäsarjoissa. Helsingin kauppakorkeakoulun väitöskirjoja ilmestyy osastoon tulevassa Acta Academiae Oeconomicae Helsingiensis -sarjassa (=A-sarja). EKOon tulee myös vuosittain ilmestyvä Teesi, joka on luettelo suomalaisista liiketalouden opinnäytetutkimuksista. Väitöskirjojen lisäksi se sisältää tiedot pro gradu- ja lisensiaatintöistä. Vaikka alkuperäisiä töitä ei tavallisesti korkeakoulujen ulkopuolelle luovutetakaan, on kopioita yleensä maksusta saatavissa ao. korkeakoulujen laitoksilta. Sama pätee Helsingin yliopiston laitoksissa tehtyihin opinnäytetöihin, joista tiedot löytyvät kohdassa q mainitusta Helsingin yliopiston kirjastolaitoksen julkaisuja -sarjasta.

EKOssa työskentelevillä on ollut tapana toimittaa omista opinnäytetöistään kappaleet EKOon kirjastoon, jos aihe on liittynyt osaston alaan. Käytäntö toivottavasti jatkuu.

Ulkomaisia väitöskirjoja on osastoon saatu vain satunnaisesti. Dissertation Abstracts Internationalissa referoituja väitöskirjoja voi tarvittaessa ja varojen salliessa tilata kustantajalta. On kuitenkin hyvä pitää mielessä kustannus-hyöty -suhde.

k) Sanakirjat ja sanastot

EKOon pahasti vanhentunutta ja muutenkin kysyntään verrattuna riittämätöntä sanakirjakokoelmaa täydennettiin v. 1985 osaksi kirjakauppojen erikoistarjouksia hyödyntäen. Englannin- ja saksankielisten selittävien sanakirjojen osalta tilanne on hallinnassa muutamiksi vuosiksi eteenpäin. Yksikielisten selittävien sanakirjojen käyttöön on jokaisen vieraan kielen tarvitsijan syytä tottua. Se vähentää, vaikkakaan ei poista, kalliimpien ja laadultaan vaihtelevien kaksikielisten sanakirjojen tarvetta.

Suomi - vieras kieli sanakirjatilanne on EKOssa huono. Useimpien kielten osalta se ei ole edes rahalla korjattavissa, sillä hyviä sanakirjoja ei yksinkertaisesti ole. Runsaasti

tahatonta komiikkaa sisältävän Alanne: Suomalais-englantilaisen suursanakirjan sijaan voitaisiin kuitenkin, jos osastolla joskus on rahaa, hankkia pari kappaletta Hurme-Malin-Syväoja: Uusi suomi-englanti suursanakirjaa. Normaalihinta on n. 450 mk, mutta erikoistarjouksia esiintyy varsinkin koulun alkamisen aikoihin. Ei tämäkään sanakirja aivan täydellinen ole - mm. metsänviljelyn yhtenä vastineena pysyttelee sitkeästi "forest cultivation" - mutta melkoinen parannus nykyoloihin sen hankinta olisi.

Kirjastotoimikunta kiinnitti raportissaan huomiota eri alojen erikoissanakirjojen puuttumiseen EKosta. Tilanne on paljolti ennallaan. Olemassa olevista metsäalan sanakirjoista puutteineenkin eniten käytetty on Lexicon Forestale. Heikommin tunnetaan Ford-Robertsonin toimittama Terminology of Forest Science, Practice and Products, jossa ikääntymisestä huolimatta on paljon käyttökelpoista. Tai edelliseen perustuva erinomaisesti toimitettu japani-englanti-saksa-ranska taskusanakirja, jossa japanin ei pidä antaa hämätä. Tai moniko käyttää TNC:n ruotsi-englanti Skogsordlistaa, joka on paljon, Lexicon Forestalea paremmin ajan tasalla?

Sanakirjahyllyssä olevat nimiltään salaperäisen tuntuiset BILD/FINP tesauros ja SCIMP/SCANP Search Aid Thesaurus ovat ensisijaisesti Helsingin kauppakorkeakoulun tiedonhaun apuvälineitä, mutta käyvät termilähteistä muutenkin.

Englanninkielisiä taloustieteen sanakirjoja on joitakin markkinoilla. Tähän mennessä näkemäni ovat vaikuttaneet EKOn tarpeisiin liian yleisiltä. Vihjeet ovat tervetulleita.

Uusien sanakirjojen ilmestymistä kannattaa seurata. Akateeminen kirjakauppa julkaisee epäsäännöllisin välein "Sanakirjoja"-luetteloa. Helsingin kauppakorkeakoulun kirjaston julkaisema Kiviholma & Haikaran toimittama luettelo kirjastossa olevista erikoisalojen sanakirjoista on jo v:lta 1979, mutta uskon luetteloa päivitettävän sopivin välein. Tekniikan Sanastokeskus julkaisee "Tekniikan sanastoja" -luetteloa, jossa "tekniikka" on ymmärretty erittäin laajasti ja käsittää mm. talouden. Luetteloon sisältyvät sanakirjat ja sanastot, joissa on mukana suomen tai ruotsin kieli.

Sanakirjoja ei kuitenkaan pidä hankkia vain luettelossa esiintyvän nimen perusteella, vaan laatu on ehdottomasti tunnettava etukäteen. Ellei itse pysty sitä arvioimaan, löytyy tuttavapiiristä aina joku kääntäjä. Erityisesti kaksi- tai useampikielisiä sanakirjoja hankittaessa on virheinvestoinnin vaara aina olemassa.

1) Tietosanakirjat

Tietosanakirjoja ei EKossa ole. Kysyntää on jonkin verran esiintynyt. Jos hankinta joskus tulee ajankohtaiseksi, on Gummeruksen yksiosainen Taskutietojätti mielestäni ihan kelvollinen. Tosin se tuntee paremmin Keke Rosbergin kuin kenetkään tieteen puolella puurtajista, mutta se ei liene uutta. Tulossa olevan uuden painoksen tarjoushinnaksi on ilmoitettu 149 mk. Myöhemmin hinta nousee 179 mk:aan. Erikoistarjouksia voi aina myöhemminkin esiintyä.

m) Kielenoppaat

Kielenoppaat, Nykysuomen sanakirjaa lukuunottamatta, puuttuivat aikaisemmin EKOn kirjastosta kokonaan. Käyttäjien toivomuksesta hankittiin Osmo Ikolan toimittama Nykysuomen käsikirja. Lisäksi EKK:n tutkijoille jaettiin viime vuonna Yliopisto-lehden 6-7/22.2.1985 eripainosta "Yliopiston kieliopas". Myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielenhuollon tiedotuslehti Kielikello tulee pitkän tauon jälkeen taas säännöllisesti osastoon.

Kun suomen kielen käyttäjä kamppailee isojen ja pienten alkukirjainten, yhdyssanojen vierassanojen oikeinkirjoituksen, lyhenteiden, päivämäärien, titteleiden, sijamuotojen tai muun aina toistuvan ongelman kanssa, on apu löydettävissä mainituista teoksista. Englannin kielen kanssa tuskitteleville on tarjolla Jean Margaret Perttusen "The words between. A handbook for scientists needing English...", joka on kirjoitettu nimenomaan suomalaisia varten. Teoksesta selviää mm., että "kehitys" tai "kehittäminen" voi olla muutakin kuin "development".

On hyvä muistaa, että kieli muuttuu. Tällä hetkellä EKOn kielenhuollon apuvälineet ovat suurin piirtein ajan tasalla, mutta kymmenen vuoden kuluttua voi tilanne olla toinen. Nykysuomen sanakirja tosin alkaa jo nyt muistuttaa muinaissuomen sanakirjaa, mutta uusimman painoksen hankinta ei paljon tilannetta kohentaisi.

n) Julkaisemiseen liittyvät standardit ja tutkimusraportin laadinnan oppaat

EKOn kirjastossa on seuraavat standardit ja suositukset:

- SFS 2487 Järjestelmällinen konekirjoitus
- SFS 3481 Maiden nimien tunnuksot
- SFS 3855 Tiivistelmien laatiminen ja käyttö
- ISO 3166 Codes for the representation of names of countries
- ISO recommendation R 639 Symbols for languages, countries and authorities.
- VHS 1034 Julkaisun rakenne ja tunnistetiedot. Valtionhallinnon standardi

Lisähankintoja varten saa viitteitä mm. K. Tirrosen hyvästä ja helppolukuisesta artikkelista P. Fogelbergin toimittamassa Tutkimusviestinnän oppaassa. Tähän oppaaseen kannattaa tutustua muutenkin.

Standardeihin, myös ulkomaisiin, on yksinoikeus Suomessa Suomen Standardisoimisliitolla. Yksinoikeus näkyy hinnassa, joka voi olla muutaman sivun standardista 60-70 mk. Kopiointi on ankarasti kielletty ja jokaisen omantunnon ratkaistavaksi jää, miten kieltoon suhtautuu. Omallani on taipumusta venyä.

Ajan tasalla olevia ohjeita tutkimuksen julkaisemiseksi Metlan sarjoissa on jo pitkään kaivattu. Nyt sellaiset ovat toimituksesta tulossa ja muutama kappale kannattaa sijoittaa myös kirjastoon. Yleisempää ja perusteellisempaa metsätieteellisen raportin laadintaan liittyvää tietoa saa M. Kärkkäisen teoksista, joita on useampia versioita. Liitteenä on

mm. SI-mittajärjestelmä, jota koskevaa standardia ei Metlassa ole osastoihin jaettavaksi liiennyt. Ainoa kappale on puhelinkeskuksessa. M.T.:lla

Englanninkielisistä oppaista suosikkini on O'Connor - Woodford: Writing scientific papers in English, jota olen EKK:n suunnalla muutamia kertoja turhaan ehdottanut hankittavaksi. Ottaisikohan ehdotus EKL:n puolella tulta? Kallis investointi ei ole kyseessä, sillä omasta kappaleestani maksoin Akateemisessa 63 mk.

Ulkomaisilla kausijulkaisuilla on omat käsikirjoitusten muotoa koskevat norminsa, jotka yleensä selviävät ko. julkaisusta. Jos ulkomaisissa lehdissä julkaiseminen joskus yleistyy, voi tärkeimpien lehtien ohjeistot kopioida kirjastossa yhdessä nipussa säilytettäväksi.

o) Kirjasto- ja tietopalvelualan teokset

Seuraavien teosten olemassaolo EKossa on hyvä tietää:

- Luokituskaavat ODC ja UDK hakemistoinen. UDK:n versio ei ole aivan viimeisin, mutta välttää toistaiseksi. Uusi nimittäin maksaisi 300 mk ja hakemisto lisäksi 200 mk. Luokituskaavoja tarvitaan EKossa lähinnä vain kirjojen sijoittamiseksi hyllyyn. ODC on tarpeen myös, kun Folian tai Communicationesin käsikirjoitusta viimeistellään toimitukseen lähetettäväksi.

- Aatto J. Repo: Tiedonhankinnan opas julkisessa hallinnossa työskenteleville. Selkeästi kirjoitettu teos, jonka läpi lukemiseen tarvittavat n. 2 t ovat mielestäni hyödyllisesti käytettyä aikaa.

- Kirjastotieto, jossa on 206-sivuisessa pähkinänkuoressa yleistajuisesti lähes kaikki, mitä kirjastoasioista pitää tietää, ts. historia, kirjastotyypit, tehtävät ja hallinto, kirjallisuuden valinta ja hankinta, luettelointi, luokitus ja asiasanajärjestelmät, kokoelmien järjestäminen ja huolto sekä asiakas- ja tietopalvelu. Tosin teoksen sisältämien asioiden keskeistä painotusta olen nähnyt kritisoidavan - erityisesti asiakas- ja tietopalvelun on katsottu jääneen liian vähälle huomiolle.

- Tammekann & Kokkonen: Tieteellisten kirjastojen hallinto ja palvelumuodot. Teos on v:lta 1974, mutta vieläkin täyttä asiaa.

- Liinamaa & Heikkilä: Suomen tieteellisten kirjastojen opas 6. painos 1981. Oppaasta on juuri ilmestynyt Liinamaan ja Hokynarin toimittama ajan tasalla oleva painos. Koska kirjastoihin joudutaan pitämään yhteyttä, kannattaisi teos hankkia, ellei sillä olisi Kirjastopalvelun kiskurihintaa 220 mk.

- Miten saan tietoa tieteestä. Korkeakoulu- ja tiedepoliittisen tutkimussäätiön (KTTS) v. 1975 julkaisema teos, joka sisältää tietoja yliopistojen laitoksista, tutkimuslaitoksista, kirjastoista ja informaatiopalveluista. Tiedot ovat ymmärrettävistä syistä jo hieman vanhentuneita eivätkä

muutenkaan kovin kattavia. Metlasta esimerkiksi on mainittu vain kolme osastoa, EKO näiden joukossa.

p) Henkilö-, osoite- ym. hakemistot

EKOssa on ennestään:

- Suomen metsänhoitajat pienoismatrikkeli. Uusin vuosikerta on tutkimussihteerillä, vanhemmat v:sta 1969 lähtien kirjastossa.

- Suomen metsänhoitajat - Finlands forstmästare juorukal... anteeksi matrikkeli, josta selviää vuosina 1931-1976 valmistuneiden ammattiveljien ja -sisarten metsästysharrastukset ja muut saavutukset. Uusi on tekeillä ja hankittaneen valmistuttuaan EKOonkin tavanomaisen kalliiseen hintaan. Itse en tämän laatuista teoksia osaa täysin arvostaa.

- Kuka mikä missä metsäavain, jota julkaisee Suomen Metsäyhdistys. Aikaisemmin kirjanen ilmestyi joka toinen vuosi, nykyisin vuosittain. Halpa (maksoi viimeksi 7 mk) ja hyödyllinen teos, joka sisältää metsäoppilaitosten, metsäalan organisaatioiden, firmojen ym. osoitteita ja puhelinnumeroita. Sisältää myös henkilöhakemiston. Vuoden 1986 painosta ei näytä taaskaan kirjastoon riittäneen, mutta tutkimussihteerillä on yksi kappale.

EKOssa olisi hyödyllistä olla tai jos on, pitää ajan tasalla:

- Finnish Timber and Paper Calendar, jota julkaisee Suomen Paperi- ja Puutavaralehti joka toinen vuosi. Viimeinen EKOssa oleva vuosikerta on 1979/80. Uusin ilmestyy kesällä ja hinnaksi on ilmoitettu 250 mk.

- Suomen kunnalliskalenteri. Julkaisija Suomen kunnallisliitto. Sisältää yleisiä tietoja kunnista, mm. pinta-alat, sekä tietoja ammattioppilaitoksista, kuntien liiketoiminnasta, kuntien keskusjärjestöistä, seutukaavaliitoista, maakuntaliitoista ja valtion alueellisista viranomaisista. Uusin painos on vuodelta 1985 ja maksaa 250 mk.

- Suomen valtiokalenteri. Julkaisija Helsingin yliopisto. Tämä hieman vaikealukuinen mutta muuten hyödyllinen teos ilmestyy vuosittain ja sisältää tietoja valtakunnan instituutioista kuten presidentistä, ulkovaltain edustuksesta Suomessa, eduskunnasta, valtioneuvostosta ja ministeriöistä, yliopistoista, virastoista ja laitoksista. Uusin hiljattain ilmestynyt painos maksaa 215 mk.

- Valtion virastot ja laitokset. Julkaisija Valtiovarainministeriön järjestelyosasto. Jakelu: Valtion painatuskeskus. Sisältää virastojen ja laitosten yleisesittelyn, tehtävät, organisaation ja julkaisut sekä yhteyshenkilöiden nimiä ja puhelinnumeroita. Virastojen ja laitosten nimet ovat myös ruotsiksi, englanniksi, ranskaksi, saksaksi ja venäjäksi. Ilmestyy suhteellisen harvoin. Viimeisin painos on v:lta 1984. Hinta 54 mk.

- Valtion virat ja toimet. Teosta myy Valtion painatuskeskus, viimeksi hintaan 85 mk.

EKOon liian kalliita, mutta olemassa olo on hyvä muistaa:

- Sininen kirja. Joka toinen vuosi ilmestyvä Suomen talouselämän suurhakemisto.
- "Kuka kukin on" ja vastaavat ulkomaiset "Who is who" teokset
- The world of learning. Ilmestyy joka toinen vuosi. Sisältää mm. laitosten nimien ja erilaisten oppiarvojen lyhenteitä, tietoja kansainvälisistä organisaatioista, tietoja eri maiden yliopistoista, tutkimuslaitoksista, kirjastoista, tieteellisistä seuroista ym. Käyttökelpoinen vielä muutaman vuoden vanhanakin, joten kannattaa olla valppaana, kun suuremmat ja vauraammat kirjastot poistavat ylimääräisiä vuosikertojaan.

g) Bibliografiat ja kirjastojen uutuusluettelot

EKOon tulevat jatkuvasti Helsingin kauppakorkeakoulun kirjaston bibliografiat ja metsäkirjaston toimittaman "Suomen metsätieteellinen kirjallisuus" -bibliografian neljännesvuosinumerot, jotka saadaan vaihtona. Suomen Metsätieteellisen Seuran julkaisutoiminta käy ilmi kahdesta Silva Fennican numerosta: vuodet 1913-72 SF 6(4) 1972 ja vuodet 1973-84 SF 18(4) 1984.

Kirjastojen uutuusluetteloiden tulo EKOon loppui v. 1982, josta alkaen luettelot muuttuivat maksullisiksi. Metsä- ja maatalouskirjastojen uutuusluettelot maksavat 60 mk/v, joten summa on lähinnä muodollinen. Helsingin kauppakorkeakoulun uutuustiedote maksaa 150 mk. Eduskunnan kirjaston uutuusluettelo on puhelimitse saamieni tietojen mukaan maksuton, mutta ainakaan ensi yrittämällä en lupauksista huolimatta saanut edes näytekappaletta.

Eduskunnan kirjasto toimittaa myös vuosittain ilmestyvää teosta Valtion virallisjulkaisut, jossa - toisin kuin useimmissa bibliografioissa - on hyvät asia- ja henkilöhakemistot. Teosta myy Valtion painatuskeskus ja hinta oli viimeksi 45 mk.

Helsingin yliopiston kirjastolaitos tuottaa julkaisusarjaa eri tiedekuntien opinnäytteiden tiivistelmistä. EKOn kirjastossa metsätieteet alkavat lukuvuodesta 1980-81, maatalous-, elintarvike- kotitalous- ja ympäristötieteet 1981-82 ja valtiotieteet samoin 1981-82.

Kansainvälisistä bibliografioista EKOn kannalta merkittävin on USAssa toimitettu Social Sciences in Forestry, joka parin vuoden tauon jälkeen alkoi taas ilmestyä ja saapua EKOonkin v. 1985.

Käsitykseni on, että bibliografioiden tarjoamaa tietoa hyödynnetään EKOssa vähemmän kuin useissa muissa Metlan osastoissa. Teknisesti hyödyntäminen on nyt aikaisempaa helpompaa, kun viitteitä voidaan valikoiden poimia omaan tietokantaan.

r) Indeksi- ja referaattijulkaisut

Joissakin Metlan osastoissa ulkomaiset indeksi- ja referaattilehdet ovat saaneet niin tärkeän tiedonlähteen aseman, että niitä on hankittu omaan osastoon tai niistä on poimittu viitteitä omaan kortistoon. Yhtä, v:lta 1980 peräisin olevaa, Dissertation Abstracts Internationalin näytenumeroa lukuunottamatta ei EKossa tällaisia lehtiä ole. Kierrossa osastoon poikkeaa Forestry Abstracts, mutta ei lainkaan esim. Forest Products Abstracts, joka sisältää mm. EKolle läheiset aiheet "Forest products and industry from the national, regional or international point of view" ja "Marketing and trade. Economics".

Referaattilehdet ovat suhteellisen kalliita - vuosikerran hinta voi hipoa 2000 mk:aa - joten ainakaan nykytilanteessa ne eivät pääse EKOn hankintalistan kärkisijoille. Sitävastoin lehtikiertoa kannattaa hyödyntää nykyistä tarkemmin. Edellä jo mainittujen lehtien lisäksi EKolaisten on hyvä myös tietää seuraavien lehtien olemassa olo: Agrindex, World Agricultural Economics and Rural Sociology Abstracts, Rural Development Abstracts, Rural Education and Training Abstracts, ja Leisure, Recreation & Tourism Abstracts. Näistä Agrindex tulee sekä metsä- että maatalouskirjastoon ja World Agricultural... ja Rural Development Abstracts maatalouskirjastoon, jälkimmäinen tämän vuoden alusta. Muut kaksi eivät tiettävästi tule mihinkään suomalaiseen kirjastoon.

s) Kartat

EKOn aikoinaan hyvä karttavaliokoima alkaa ikääntyä. Tammen Uusi maailmankartasto v:lta 1979 on edelleenkin täysin käyttökelpoinen, ellei ole tarvetta etsiä Burkina Faso tai kiinalaisten kaupunkien nykyistä oikeinkirjoitusasua. Karttahyllyssä on myös Oxford Regional Economic Atlas Itä- ja Länsi-Euroopasta erikseen. Länsi-Euroopan tiedot ovat enimmäkseen 1960-luvulta ja Itä-Euroopan sitäkin vanhempia. Teoksista ei siten enää ole apua ydinvoimaloiden paikallistamisessa, mutta maaperä, ilmasto ja kasvillisuusvyöhykkeet niistä edelleenkin selviävät. Ja Venäjän laajenemisen historia ja Itä-Euroopan kansallisuudetkin ovat ihan kiintoisia.

Kotimaisista kartastoista olen valmis siirtämään v:lta 1950 peräisin olevat täyden tusinan Suomen 1:400 000 yleiskarttoja antiikkiosastoon. Hyödyllisiltä sitävastoin vaikuttavat kaksi hankalan kokoista vihkoa Suomen kartastoa, joista vihko 231 v:lta 1982 käsittelee maatilataloutta ja vihko 232-233 v:lta 1980 maatalouden rinnakkaiselinkeinoja ja kalataloutta. Valitettavan harvoin välein ilmestyvä teos, jossa karttatekstit ovat suomen lisäksi ruotsiksi ja englanniksi, on hyvä tulevaisuudessakin pitää EKOn hyllyssä ajan tasalla.

Yleensä kunnollisen kartastovalikoiman ylläpito tulee kalliiksi. Kerran 10 vuodessa kannattaa kuitenkin maailmankartastokin uusia. Maailmankartaston ei välttämättä tarvitse olla kotimaista tekoa. Esimerkiksi Englannista voi saada erinomaisia kartastoja muutamalla punnalla. Ulkomaisia karttoja ostaessani olen havainnut, että hyvä laadun mittari on

Suomi. Jos suomalaiset paikannimet on oikein kirjoitettu ja mukaan otetut paikat suunnilleen järkevästi valittu, on todennäköistä, että sama pätee muuhunkin maailmaan.

t) Oman ja läheisten tutkimusalojen kirjat ja muut erillisteokset

Tieteellisten aikakauslehtien ja sarjojen jälkeen tämä on kirjaston toiseksi tärkein ryhmä. Sen käsittely viimeisenä johtuu siitä, että se on myös joustavin ja eniten periaatekeskustelua kaipaava ryhmä.

Tällä hetkellä hyllyjä täyttävät lähinnä 1950-60 lukujen teokset, jotka keräävät tehokkaasti pölyä. Käyttökelpoinen kirjallisuus on joko ikuisessa lainassa tai kokonaan kadonnut. Hankintapolitiikan ovat sanelleet ennen muuta taloudelliset seikat ja osittain myös satunnaiset mieltymykset.

Tulevaisuuden varalle on nähdäkseni tarjolla kolme vaihtoehtoa:

A. Panostetaan kunnolla kirjaosaston saattamiseen ajan tasalle ja huolehditaan, että se myös tulevaisuudessa siellä pysyy. Kymmenen vuoden välein tai vaikka tiheämminkin toistuvissa kirjastokampanjoissa ei ole mitään mieltä, ellei systeemiä pidetä yllä.

B. Hankitaan oman alan kirjoista vain aivan keskeiset ja muuten turvaututaan lainoihin keskuskirjastoista

C. Välttämättömiä hakuteoksia lukuunottamatta luovutaan kokonaan kirjakokoelman ylläpidosta ja keskitytään kausijulkaisuihin.

Vaihtoehto A tuskin on nykyoloissa realistinen. Äsken ilmestyneistä Akateemisen kirjakaupan uutuusluetteloista laskemani kansantalouden alan teosten keskihinta oli n. 300 mk ja liiketalouden n. 200 mk. EKossa tarvittaisiin keskihintaa kalliimpia teoksia eikä määräkään olisi aivan vähäinen, jos omavaraisuutta pidetään tavoitteena.

Tilanne muuttuu toiseksi vasta, jos tutkimuksen määrärahoista päättäjien asenteet muuttuvat ratkaisevasti ja kirja aletaan mieltää tutkijan välttämättömäksi työvälineeksi. EKossa silloinkin jää jäljelle tilaongelma: hyllyille ei juuri lisää kirjoja mahdu. Myös työvoimaongelma on pidettävä mielessä. Ainoa vaihtoehto A puoltava näkökohta on se, jonka jokainen varmasti on omalla kohdallaan havainnut: kirjaa käyttää, jos se on lähellä. Samankin talon seuraava kerros esimerkiksi on jo liian "kaukana". Periaatteessa kannatan kirjallisuuden sijoittamista mahdollisimman lähelle käyttäjää. Toistaiseksi vain resurssit ovat ne mitkä ovat.

Vaihtoehto B:n, jota voi luonnehtia sanonnoin "vähän mutta hyvää", pitäisi ainakin teoriassa toimia. Ellei kaikkia tai ainakin enemmistöä tyydyttävistä hankintaperiaatteista voida osastossa sopia, jää jäljelle vaihtoehto C. Tämäkään ei ole niin huono, kuin miltä äkkivilkaisulla saattaa näyttää. Jos kausijulkaisukokoelma on hyvin valittu, pitää pelkästään sen

varassa itsensä melko hyvin ajan tasalla. Edellyttäen tietysti, että on sinne ensin päässyt. Se taas on kysymys, johon palaan tuonnempana.

Hirvensalon (1982) toimittamassa teoksessa Tietopalvelu yrityksissä ehdotetaan punnittavaksi seuraavia seikkoja, ennen kuin kirjallisuuden hankintapäätös tehdään:

1. kuuluuko julkaisu organisaation toimialaan
2. tiedetäänkö julkaisusta tarpeeksi (vastaako sisällöltään odotuksia)
3. tarvitaanko julkaisua jatkuvasti vai tilapäisesti
4. onko julkaisun käyttötarve suhteessa sen hintaan
5. salliiko budjetti hankkimisen
6. onko julkaisu saatavissa helposti myös lainaksi.

Mielestäni periaatteet sopivat myös EKOon. Lisäksi 30-40 tutkijan yhteisössä on tärkeää, että hankitulla teoksella on käyttöä mahdollisimman monelle. On myös hyväksyttävä se tosiasia, että tieteellinen kirjallisuus joitakin klassikoita lukuunottamatta vanhenee nopeasti. Viittä vuotta vanhemman teoksen kohdalla on jo syytä harkita tavallista perusteellisemmin.

Kesällä 1985 kerättiin EKOn tutkijoilta kirjallisuustoivomuksia. Toivomuslista oli tekijöiden mukaan aakkosiin järjestettynä seuraava:

- Carlson, C.E. Taloudellinen päätös: W & G Ekonomia-sarja 34
- Clark, C.W. Mathematical bioeconomics. John Wiley & Sons, New York. 1976
- Clutter, J.L., Fortson, J.C., Pienaar, L.V., Brister, G.H. & Bailey, R.L. Timber management. A quantitative approach. John Wiley & Sons. New York. 1983
- Dawis, L. Forest management. 1985?
- Dykstra, D.P. Mathematical programming for natural resource management. Mc Graw-Hill 1984
- Johansson & Löfgren: The economics of forestry and natural resources. Basil Blackwell. Oxford. 1985
- Leuschner, W.A. Introduction to forest resources management. John Wiley & Sons. 1984
- Maddala, G. Limited-dependent and qualitative variables in econometrics. Cambridge. 1983

Teosten hintaa selvitettiin kahdesta eri paikasta. Halvimman tarjouksen mukainen yhteishinta oli n. 2000 mk. Mielestäni toivomusten joukossa on teoksia, jotka pitäisi osastoon hankkia, jos yleensä yhtään mitään hankitaan.

1.4.3 Hankintamenetelmät ja -kanavat

Ilmaiset sarjat ja aikakauslehdet

Julkaisun saamiseksi ilmaiseksi on yleensä neuvoteltava suoraan julkaisijan kanssa. Vähemmän kauniisti tätä sanotaan kerjäämiseksi. Aikaisemmin EKOon tulleet ilmaiset sarjat ja aikakauslehdet jatkavat yleensä tuloaan automaattisesti, ellei lähettäjä toisin ilmoita tai julkaisua lakkauteta. Jos ihmettelyä aiheuttavia katkoja esiintyy, kannattaa ihmetellä ääneen. Kustantaja tai jakelua hoitava organisaatio saattaa jakelulistansa päivittämiseksi toisinaan tiedustella, vieläkö halutaan olla mukana. Turhien katkojen välttämiseksi tiedusteluihin on syytä vastata.

Kun osaston kannalta tärkeän sarjan huomataan kokonaan puuttuvan, kannattaa selvittää, onko jollain EKOlaisista sarjan tuottajaan aikaisempia yhteyksiä, joita voisi hyödyntää. Ei sen tarvitse aina olla kirjaston hoidosta vastaava joka kerjää, kun vain tulos ilmoitetaan kirjastoon. Muussa tapauksessa ensimmäisen numeron saapuminen voi aiheuttaa turhaa ihmettelyä.

Tutkija saa usein tiedon sarjan olemassa olosta jossain laitoksessa vieraillessaan. Hajanumeron salkkuun pakkaamisen sijasta kannattaa olla katalampi ja ottaa selville, onko sarja aiheeltaan, laadultaan ja kieleltään sellainen, että EKOn kirjaston pitäisi päästä jakelulistalle. Tämä tietenkin edellyttää asianomaisen tietävän, mitä EKOon tulee ennestään.

Muutenkaan tuttavuussuhteiden merkitystä kirjallisuuden hankinnassa ei ole syytä aliarvioida. Ulkomaisten sarjojen ollessa kysymyksessä se saattaa olla ainoa keino, sillä suomenkieliset Metsäntutkimuslaitoksen tiedonannot eivät juuri kelpaa vaihdon välineiksi. Communicationesin ja Folian vaihdot taas tapahtuvat Metlan kirjastosta keskitetysti kuten järkevää onkin.

Kotimaisten vaihtomahdollisuuksien hyödyntämisessä on ilmeistä tehostamisen varaa. Esimerkiksi kun jokin organisaatio pyrkii tiedonantojen jakelulistalle, kannattaa selvittää, olisiko sopivaa vastalahjaa tarjolla. Myös EKOn tämänhetkisellä jakelulistalla olevat organisaatiot on syytä käydä systemaattisesti läpi ja tarkistaa, toimiiko jakelu myös toisin päin. Muun muassa Turun kauppakorkeakoulu on listalla.

Ilmaiset kirjat ja muut erillisjulkaisut

Uusia kirjoja saa harvoin ilmaiseksi. Tuttavuussuhteiden avulla sekin saattaa onnistua, todistetusti jopa rahan arvon ymmärtävästä Jaakko Pöyry-yhtiöstä. Myös valtionhallinnon sisällä voi hyvällä onnella ja taidolla saada aikaan kohtalaisen ilmaiskirjaston. Sen sijaan Suomen Metsätieteellistä Seuraa tai Metsänhoitajaliittoa ei hattu kourassa kannata lähestyä. Seuran julkaisujen jakelupolitiikka hämmästyttää ainakin minua. Myymättä jääneitä painotuotteita säilytetään laatikoissa niin kauan, että ne varmasti ovat vanhentuneita. Vasta kun saalis on arvoton, kutsutaan veronmaksajina painatuskustannuksiin osallistuneetkin saaliinjaolle.

Helsingin kauppakorkeakoulu lähettää toisinaan vaihtokirjallisuuslistan, jolta voi pyytää teoksia, vaikkei vastinetta olisikaan antaa. Listan hyödyntämistä on tähän mennessä haitannut bibliografisten tietojen puutteellisuus - lista ei kerro, kuuluuko tarjottu julkaisu johonkin sarjaan, joka ehkä jo ennestään tulee EKOn. Tulevaisuudessa, kun EKOn tietokantaan saadaan riittävästi aineistoa, tulee tarkistus mahdolliseksi.

Kongressi- ym. matkoilta saatavien julkaisujen suhteen on syytä sopia pelisäännöistä. Jos kongressissa tai työryhmän kokouksessa käydään Metlan edustajana ja laskuun, kuuluneen julkaisukin osaston yhteiseen käyttöön. Mahdollisesti kylkiäisenä tullutta muuta kuin EKOn alaa voi tarjota naapureille. Jos osastosta useampi on ollut samalla kongressimatalla, löytynee joukosta vapaaehtoinen julkaisun luovuttaja. Ja ainahan arpa voi ratkaista.

MUTTA.... silloinkin kun teos saadaan ilmaiseksi, sovitaanko, ettei EKOn (enempää kuin mitään muutakaan) kirjastoa käytetä enää kaatopaikkana? Roskankäsittely vaatii työvoimaa, jota yhdessäkään kirjastossa ei ole liikaa. Lisäksi käyttökelpoisen kirjallisuuden löytyminen hyllystä vaikeutuu.

Maksulliset aikakauslehdet

Maksulliset aikakauslehdet tilataan Metlan kirjaston kautta, koska siellä tunnetaan edullisimmat hankintakanavat ja valtion hankintoja koskevat erityissäännöt. Ainakin ulkomaisten lehtien uudet tilaukset on toimitettava kirjastoon syyskuun loppuun mennessä, jotta lehtien tulo alkaisi ajallaan. Mahdolliset toivomukset on siis saatettava päättäjien tietoon ennen sitä. Parhaiten se tapahtuu jossakin EKOn monista kokouksista. Silloin kun uusia hankintoja ehdotetaan, on ehdottajan hyvä ottaa ensin selville hinta vaikkapa soittamalla Metlan hovihankkijana toimivaan Lehtimarkettiin, puh. 716022.

Maksulliset kirjat ja muut erillisjulkaisut

a) Määrävälein ilmestyvät

Vuosittain tai muuten määrävälein ilmestyvien hakuteosten tilauksissa on vaivattomin menetelmä seuraava: Tehdään päätös, mitä teoksia EKossa tarvitaan ja uudet painokset hankitaan automaattisesti niiden ilmestyttyä. Joka kerta erikseen tehtävä päätöksenteko vaatii monen henkilön, professorit mukaanlukien, kallista aikaa. Usein ajan hinta ylittää teoksen hinnan.

b) Erillisteokset

Näiden osalta päätös on tehtävä tapaus kerrallaan. EKossakin kannattaa omaksua kirjastojen yleinen käytäntö: kirjallinen h a n k i n t a e h d o t u s. Se helpottaa ehdotuksen tekijän ja päättäjän välistä kommunikointia ja myönteisen päätöksen jälkeen tilauksen kirjoittamista. Siitä on myös helppo teoksen saapuessa (joskus pitkänkin ajan kuluttua tilauksen jälkeen) tarkistaa, kuka on ollut toivoja ja haluaako

tämä kenties teoksen lainaksi. Rahanpuutteen vuoksi hylättyihin ehdotuksiin on mahdollista palata myöhemmin, jos rahaa havaitaankin olevan käytettävissä, jne.

Lomakkeeksi voidaan kopioida metsäkirjaston lomake (kuva x). Tästä on se etu, että jos ehdotus tulee EKossa taloudellisista syistä tyrmätyksi ja jos teoksen tarvitsijalle riittää lainakin, voi ehdotuksen toimittaa sellaisenaan edelleen metsäkirjastoon. Metsäkirjasto, jonka hankintamäärärahat ovat kohtalaisen hyvät, mutta henkilöresurssit riittämättömät, on toivonut tutkijoilta aktiivisempaa osallistumista hankintaehdotusten tekoon. Ei kuitenkaan ole syytä ehdottaa teoksia, jotka selvästi kuuluvat jonkin muun kirjaston, esim. kaupapakorkean reviiriin.

Lomakkeeseen on hyvä lisätä kolme asiaa: ISBN, hinta ja lähde, josta viite on saatu. ISBN:n (International Standard Book Number) avulla teos voidaan yksiselitteisesti tunnistaa, jolloin toimitus nopeutuu. Hinta taas auttaa päätöksentekoa ainakin EKossa ja varmasti muuallakin. On selvää, etteivät kaikki tiedot aina ole saatavissa. Toisaalta, koska hankintaehdotuksia ei henkeä kohti vuosittain kovin monta tule, ei esim. hinnan selvittämisen puhelinoitolla kirjakaupasta pitäisi olla kenellekään kohtuuton vaiva.

Hankintapäätös

Lopullisen päätöksen on perinteisesti tehnyt tutkimussuunnan professori tai teoksen alasta riippuen molempien suuntien professorit yhdessä. Kirjastotoimikunnan ehdotusten jäämisellä kymmenen vuotta sitten A4-saasteeksi on ollut osastossa voimakas psykologinen vaikutus. Hankintaehdotuksia ei juuri tehdä, koska tulos aavistetaan etukäteen. Tänä vuonna ei tosin voidakaan, koska rahaa ei ole.

Itselläni on ollut päättäjien kanssa parempi onni, mikä johtune siitä, että olen ehdottanut sanakirjoja, joiden tarpeellisuutta ei ole ollut vaikea perustella. Sen sijaan osaston vakinaisilla tutkijoilla on nähdäkseni oikeus ihmetellä, miksi heidän listalleen ei taaskaan tapahtunut mitään, vaikka samanaikaisesti ainakin EKK:n suunnalla on hankittu tärkeän kirjallisuuden ohessa kertakäyttökirjallisuutta ja jopa sellaista, joka selvästi kuuluu yleisten kirjastojen alaan.

Professorien omat hankintaehdotukset ratkaistaan tällä hetkellä samalla periaatteella kuin kansanedustajien palkat. Normaalitylanteessa tämä ei ole ongelma. Ongelmaksi se saattaa tulla, jos professorilla on kirjallisuuden suhteen kovin yksilöllinen maku, sillä näin pienessä kirjastossa sisältö vinoutuu nopeasti. Selkeät hankintakriteerit, jos sellaisista onnistutaan sopimaan, auttavat osaltaan. Tulevaisuuden varalta (jos kirjoja vielä päätetään hankkia) olisi eduksi, jos vapaaehtoisista tutkijoista saataisiin kirjastolle "johtoryhmä", joka valvoisi hankintojen linjaa. Ryhmään en kaipaa niinkään bibliofiilejä kuin osaston tutkimusalan kotimaisen ja kansainvälisen kehityksen seuraamisesta kiinnostuneita.

Hankintakanavat

Metlan kirjaston kautta keskitetysti tehtävien hankintojen rinnalla on hyvä säilyttää mahdollisuus suoriin kirjaostoihin osastosta käsin. Etuna on nopeus ja se, että tilaaja tietää, missä hänen tilauksensa on menossa. Esimerkiksi sanakirjoista saadaan usein edullisia tarjouksia, joiden hyödyntämiseksi on toimittava nopeasti, tai kirjan saannilla voi muuten olla kiire. Tilaajan ja toimittajan välinen suora yhteys voi olla monesta syystä tarpeen. Esimerkiksi pienikin virhe kirjan nimessä voi aiheuttaa viikkojenkin viivytyksen, ellei tilaaja huomaa tilaustaan tiedustella.

Tilaukset ulkomailta on syytä keskittää vastaisuudessaakin Metlan kirjastoon, sillä maksuliike vaatii asiantuntemusta. Kannattaa harkita, milloin kirjojen tilaaminen ulkomailta suoraan on mielekästä ja milloin turvaudutaan kotimaiseen välittäjäkirjakauppaan. Jos kirja on kallis, voi omatoimisuudella aikaansaatu säästö olla huomattava. Muutaman dollarin tai punnan kirjoja, kun työkin otetaan huomioon, tuskin kannattaa suoraan tilata.

Aina ei ulkomailta tilaaminen ole edes mahdollista, sillä useimmat kansainväliset organisaatiot ovat luovuttaneet julkaisujensa yksinoikeuden Suomessa Akateemiselle kirjakaupalle. Esim. Maailmanpankki palauttaa tyyliä suorat tilaukset - ellei tilaaja ole luottokorttiasiakas!

Tieteellisen kirjallisuuden maahantuontialalle on suurten kirjakauppojen harmiksi ja asiakkaiden iloksi viime vuosina ilmaantunut kilpailua. Hansakujalla toimivan Libri Academicin ilmoittamat hinnat olivat EKOn vertailussa keskimäärin 70 % Akateemisen kirjakaupan hinnoista. Kaikissa hintavertailuissa on otettava huomioon alennukset. Viimeisen VHK:n yleissopimustiedotteen mukaan ulkomaisten kirjojen perusalennus vaihtelee Akateemisen 13%:sta Libri Academicin 20%:iin. Kotimaisista kirjoista tavallisimmin alennus on 22-25%, pienkustantajien teoksista vähemmän.

Kannattaa muistaa, että valtion laitokset tuottavat paljon EKOLlekin hyödyllistä kirjallisuutta, jota myydään Eteläesplanadi 4:ssä ja Annankatu 44:ssä sijaitsevilla Valtion painatuskeskuksen myymälöissä. Näissä yksittäisen teoksen hinta on tavallisimmin muutama kymppi ja harvoin ylittää 100 mk.

Kirjatilauksen teko

Metlan kirjaston kautta tehtäviä tilauksia varten on Raksun hallussa kirjaston jakamia vanhalla vahamonistuskoneella tuotettuja lomakkeita, joista osa 3 jää osastoon. Lomake on käyttökelpoinen niin kauan kuin hiilipaperia vielä on markkinoilla. Kirjasto lienee kuitenkin valmis siirtymään liitteen kuvassa xx näkyvään itsejäljentävään lomakkeeseen, joita Kirjastopalvelu oy myy 54.60 mk:lla/100 kpl. Vuoden lomaketarve koko Metlassa on n. 300, josta EKOn osuus korkeimmillaan muutama kymmenen.

*Metlan-
kirjasto
M:lle*

Lomake on neliosainen, joten siitä voi jättää osastoon kopiot sekä kirjaston että maksuliikkeen hoitajalle. Lomakkeeseen kannattaa leimauttaa valmiiksi laskutusosoite VHK ja lähetysosoitteelle kenttä, joka täytetään osastossa. Nyt kun EKossa ei enää olla luetteloinnissa riippuvaisia Metlan kirjastosta, kannattaa lähetyksissä käyttää suorinta tietä.

Osaston suorissa ostoissa kirjakaupasta käytetään tutkimussihteerin hallussa olevaa tilauskirjaa. Ostot Valtion painatuskeskuksesta tapahtuvat aina tilauskirjalla ja myös laskut tulevat osastoon.

Suoraan EKoon pyydetty kirjat ja aikakauslehdet on tärkeätä pyytää nimenomaan EKOn kirjastoon. Muussa tapauksessa lähetys tulee osastopäällikölle, jonka työtaakkaan kirjaston kuriirina toimiminen on melko tarpeeton lisä. Osastopäällikön tai tutkimussuunnan professorin on myös mahdotonta tietää, onko hänelle saapunut julkaisu tarkoitettu osastoon vai kenties hänelle henkilökohtaisesti. Tästä johtuu, että kirjaston sarjoihin jää toisaalta aukkoja, toisaalta sinne kertyy tarpeettomia kaksoiskappaleita.

1.4.4 Saapuvan kirjallisuuden käsittely

Kausijulkaisut

Saapuneet säilytettävät julkaisut varustetaan EKOn kirjaston leimalla. Kausijulkaisukortistoon merkitään saapumispäivä tai, julkaisusta riippuen, kiertoönlähtöpäivä. Myös kierrosta palaavien lehtien paluupäivä merkitään kortille. Tärkeää on, että julkaisut käsitellään heti niiden saavuttua eikä mitään päästetä pinoutumaan.

Manuaalinen kortisto on EKOn kokoisessa kirjastossa tulevaisuudessakin nopein ja helpoin tapa seurata kausijulkaisujen saapumista. Sen sijaan kausijulkaisuluettelosta, joka kertoo mitä sarjojen ja aikakauslehtien vuosikertoja EKossa on, on jo olemassa tietokoneversio, joka päivityksen helpottamiseksi siirrettiin äskettäin VAXilta mikron levykkeelle. Ensi kertaa EKoon tulevien kausijulkaisujen nimet ja alkamisvuosi lisätään kynällä paperitulosteeseen, josta tiedot on tilaisuuden tullen (vähintään kerran vuodessa) helppo viedä tiedostoon.

*Onko
M:lle
lähellä*

Kiertoön lähteisiin lehtiin liitetään päiväyksellä varustettu kiertoliuskä. Tieteelliset aikakauslehdet ja sarjajulkaisut, komiteanmietinnöt, toimintakertomukset, bibliografiat ja säilytettävät tiedotuslehdet viedään uutuushyllyyn, josta ne tarkemmin sovittavan ajan (viikon?) kuluttua siirretään säilytyskoteloihinsa. Säännöllisesti tihein välein saapuvat tilastojulkaisut viedään uutuushyllytilan säästämiseksi suoraan koteloihin. Tiedotuslehdistä Yliopisto, Sanansaattaja Joensuusta ja Virallinen lehti pidetään seuraavan numeron saapumiseen saakka näytteillä kahvihuoneen hyllyssä, josta ne siirretään kirjastohuoneeseen.

Ei-säilytettävät tiedotus- ja uutislehdet voidaan päivälehtien tavoin pitää muutaman päivän ajan esillä kahvihuoneessa, josta ne viedään edelleen pihalla olevaan

paperinkeräyslaatikkoon. Niitä voi myös panna tarjolle kirjastohuoneen sisäänkäynnin vieressä olevalle "Ota tästä" -pöydälle. Tällä pöydällä (joka valitettavasti katosi kesken kaiken muihin tehtäviin kuten kirjaston omaisuudella on taipumus tehdä!) on tarkoitus tarjota myös julkaisujen kaksoiskappaleita ja sellaisia julkaisuja, joita ei esim. aiheensa vuoksi ole tarkoituksenmukaista säilyttää EKOn kirjastossa. On kuitenkin muistettava, ettei "Ota tästä" pöytä ole roskakori, vaan sille kuuluvat vain sellaiset painotuotteet, joilla voidaan kuvitella olevan käyttöä. Esimerkiksi vanhentuneet ilmoitukset ja julkaisut, joista on revitty lehtiä, ovat suoraan paperinkeräykseen kuuluvaa tavaraa. Myös kahvihuoneesta on viikoittain muistettava viedä tarpeeton tavara paperinkeräyslaatikkoon.

Kierrosta palaavat lehdet sijoitetaan, tuorein numero päällimmäiseksi, kirjastohuoneen aikakauslehtihyllyyn, josta ne myöhemmin lehdittäin sovittavan säilytysajan jälkeen poistetaan. On syytä myös sopia, mitä lehtiä kannattaa lehtihyllyn jälkeen säilöä koteloihin, sillä kotelot vievät runsaasti tilaa. Oma lähes ainoa ehdokkaani pitempään säilytettäväksi on Journal of Forestry, joka sisältää myös tieteellisiä (tai ainakin puolitiiteellisiä) artikkeleita. Myös Metsä ja puu -lehden, joka jostain syystä on EKossa saanut keräilyarvon, keräilyä lienee toistaiseksi pakko jatkaa, vaikka en näekään siihen mitään laadullisia syitä. Kahdesti kuussa tai useammin ilmestyvistä uutisluontoisista lehdistä, joita ovat esim. Talouselämä, The Economist ja Pellervo, riittänevät kuluvan vuoden numerot. Kerran kuussa tai 8-9 kertaa vuodessa ilmestyviä lehtiä, esim. Koneurakoitsija, Metsäteollisuus, Sahamies, Skogen, Suomen luonto, Teho ja Tiede 2000, mahtuu lehtihyllyyn helposti 2-3 vuosikertaa. Kuudesti vuodessa ilmestyvää OECD Observeria ja neljästi ilmestyvää Unasylvaa (joka on tarkoitus siirtää lehtihyllyyn, jos siihen saadaan yksi taso lisää) mahtuu tarvittaessa enemmänkin. Virallista lehteä, Yliopisto-lehteä ja YK-tiedotetta ei kannata ainakaan vuotta kauempaa säilyttää. Säilytyksen takaraja olisi sovittava myös tällä hetkellä kotimaisten kausijulkaisujen hyllyssä koteloissa oleville Hallinto, Hinnat ja kilpailu, Interkont, Sanansaattaja Joensuusta, Kehitysyhteistyö, Sitra tiedottaa ja Valtion työmarkkinalaitos tiedottaa -lehdille sekä välikössä oleville pankkien katsauksille ja ulkoministeriön Kauppapolitiikka-lehdelle.

Viitetietokannan käyttöön otto on aiheuttanut muutoksen tieteellisten kausijulkaisujen käsittelyyn. EKOn alaan kuuluvat artikkelit varustetaan sisältöä kuvaavilla asiasanoilla, jotka yhdessä artikkelin bibliografisten tietojen kanssa tallennetaan tietokantaan. Tallennus tehdään välittömästi lehden saapuneeksi kirjaamisen jälkeen ja ennen kuin se menee uutuushyllyyn.

Uutuushyllyn hoidossa olisi avuksi, jos lehtiin ja muuhun saapuvaan kirjallisuuteen saataisiin kanteen tulopäiväleima. Kumisen päiväysleimasimen, joka on metallista halvempi ja käyttäjäystävällisempi, hinta on Kirjastopalvelu Oy:n viime vuodelta peräisin olevassa hinnastossa 29,50 mk.

Kirjat ja muut erillisjulkaisut

Kirjat varustetaan EKOn kirjaston leimalla ja, jos leimasin saadaan, tulopäiväleimalla. Lainatositteen täytön helpottamiseksi alleviivataan nimiölehdellä pääsana. Teokset luokitetaan sillä tarkkuudella kuin hyllyyn sijoittaminen vaatii. Luokkatunnus (UDK- tai ODC-numero) merkitään teoksen etukannen sisäpuolen oikeaan alareunaan, josta se on sekä tietokantaan tallentajan että lainaajan helppo löytää. Tietokantaa varten tarvitaan myös asiasanat, jotka voidaan kirjoittaa itseliimautuvalle viestilapulle. Lappu kiinnitetään nimiölehdelle, josta tietojen tallentaja sen poistaa.

Bibliografisten tietojen tallennuksen jälkeen teos sijoitetaan uutuushyllyyn, josta se sopivan ajan kuluttua joko siirretään varsinaiseen säilytyspaikkaansa tai luovutetaan mahdolliselle lainaajalle. Vain kiireellisissä poikkeustapauksissa teos luovutetaan lainaajalle ennen uutuushyllyyn vientiä, ei kuitenkaan koskaan ennen tietojen tallennusta.

Metlan kirjaston kautta saapuneiden teosten mukana on perinteisesti seurannut bibliografiset tiedot sisältävä liuska, jota kortille liimattuna on voitu käyttää EKOn kirjaston aakkosellisessa kortistossa. Tänä vuonna on ensimmäistä kertaa saatu valmiit kortit. Suoraan saapuneista kirjoista puolestaan ovat tiedot kulkeneet Jokiniemeen nimiösivujen valokopioina. Tiedonvaihto on ollut hankalaa ja pitkiäkin viiveitä on esiintynyt puolin ja toisin. Tästä seurauksena Jokiniemessä on kummitellut toimittamattomien tilausten joukossa tilauksia, joiden kohde on ajat sitten saapunut EKOon.

Tiedonkulun pitäisi helpottua nyt, kun kummassakin päässä on koneet, sillä EKOn tietokanta voidaan asettaa myös Jokiniemestä käsin luettavaksi. Prosessin yksityiskohdista on vielä neuvoteltava EKO-Jokiniemi-Rovaniemi akselilla.

Viitetietokannan rakenne

Rovaniemeläisten kehittämän BIB tietokantaohjelmiston eri vaiheita ovat yksityiskohtaisesti esitelleet Kaila, Kinnunen & Timonen (1985) ja Kinnunen (1986). Seuraavassa joitakin pääpiirteitä.

Koska ohjelmiston suunnittelijat ovat samalla itse sen käyttäjiä, on lähtökohtana ollut helppokäyttöisyys. Näyttöruudussa yksitellen näkyvät kysymykset ovat selväkieliset, kielivaihtoehdot suomi ja englanti. Käskyt ovat lyhyet, usein yhden näppäimen painalluksella hoidettavat. Saman tiedon, esim. pitkän aikakauslehden tai kongressijulkaisun nimen näppäilyä peräkkäisissä viitteissä on yritetty välttää käyttämällä oletusarvoja, jotka voi hyväksyä +-näppäimen painalluksella. Esimerkin muotoisia "helpejä" on runsaasti.

Syöttökyselyvaihtoehtoja on kaksi, lyhyt ja eritelty. Lyhyen kyselyn kentät ovat:

- Tekijä(t), joita jokaista kysytään yksitellen. Maksimi 7 tekijää

- Otsikko, myös mahdollinen käänös toisella kielellä
- Asiasanat, joilla kuvataan teoksen tai artikkelin sisältöä
- Julkaisuvuosi
- Muut bibliografiset tiedot, joita ovat esim. aikakauslehden nimi, numero ja sivut tai kirjan kustantaja, julkaisupaikka ja sivujen määrä
- Säilytys, joka voi käsittää esim. kirjaston nimen ja teoksen hyllyluokan.

Lyhyen kyselyn tuottamat tiedot, asiasana- ja säilytyskenttiä lukuunottamatta, vastaavat tieteellisen julkaisun kirjallisuusviiteluettelossa vaadittavia tietoja. Kyselyn, joka alunperin oli suunniteltu yksityisten tutkijoiden käyttöön tarkoitettuun ohjelmistoon, ongelmakohta on "Muut bibliografiset tiedot". Koska tietoja ei yksilöidä, voi sivumäärä, kustantaja tai painopaikka unohtua. Ainakin käsikirjoitusten puhtaaksikirjoittajat ja julkaisujen toimittajat tietävät työn, jota epätäydellisten bibliografisten tietojen täydentäminen jälkikäteen aiheuttaa.

Ongelman torjumiseksi ja eräiden tiedonhaussa merkityksellisten kenttien mukaan saamiseksi suunniteltiin eritelty syöttökysely. Tekijän/-jöiden, otsikon, asiasanojen ja julkaisuvuoden lisäksi ohjelma kyselee seuraavia tietoja:

- Teoksessa> Tähän kenttään tulee kokoomateoksen, jonka osaan viitataan, nimi.
- Onko kausijulkaisu?
- Jos on,
- Kausijulkaisun nimi>
- Volyymi, numero, sivut>
- Jos ei,
- Painos/julkaisun luonne> Esim. 2. painos tai Väitöskirja -
- Julkaisija, kustantaja tai yliopisto & laitos>
- Julkaisupaikka>
- Sivut>
- Sarjassa>
- Seuraavat kysymykset koskevat sekä kausi- että erillisjulkaisuja:
- ISBN> (International Standard Book Number)
- ISSN> (International Standard Serial Number)
- Lisätietoja> Esim. kirjallisuusviitteiden määrä, teoksen hinta, sekundaarijulkaisu, josta viite on peräisin (esim. Forestry Abstracts), jne. Tähän kenttään voidaan myös merkitä EKK tai EKL, jos julkaisu on tuotettu omassa osastossa.
- Julkaisun kieli> Tarpeellinen siltä varalta, että joku haluaa vain tietyn kielistä kirjallisuutta. Kieli ilmaistaan kolmikirjaimisella koodilla, joka syntyy ko. kielen englanninkielisen nimen kolmesta ensimmäisestä kirjaimesta, esim. Fin, Eng
- Lyhennelmäkiele> "Lyhennelmä" voi tarkoittaa selostetta tai tiivistelmää.
- Maa/alue> Maantieteellinen alue (Suomi, Lappi) tai talousryhmittymä (EC, Kehitysmaat), jota tieto koskee
- Tekijän osoite> Vihjeeksi, että kiintoisan aiheen parissa työskentelevään kollegaani voi ottaa yhteyttä.
- Jakelu> Jos teos ei vielä ole omassa kirjastossa, on hyvä tietää, kuka sitä jakaa tai myy.
- Säilytys> Kuten lyhyessäkin kyselyssä, osoittaa sijainnin kirjastossa ja hyllyssä. Periaatteessa tähän kenttään voidaan

kirjata myös lainat, vaikka se ei EKossa olisikaan tarkoituksenmukaista.

Ohjelman loppuun kirjautuu automaattisesti tiedon tallennuspäivä, jota voidaan hyödyntää uutuusluettelon tuottamisessa. Asiasanojen ja päiväyksen avulla voi tutkija myös esim. kuukausittain tarkistaa, mitä uutta tietystä aiheesta on kirjastoon tullut.

Kaikkia tietoja ei kaikista viitteistä joko ole saatavissa tai tarkoituksenmukaista antaa. Seuraavaan kenttään päästään kätevästi <return> näppäimellä.

Viitetietokannan sisältö

Tietokannan koon pitämiseksi kohtuullisena on sisällön laadulle asetettava ennakkoon selkeät rajat. Näitä ovat osaston aihepiiri, joka jo sellaisenaan on EKossa poikkeuksellisen laaja, ja kirjan tai artikkelin myöhempi käyttöarvo. Jos esimerkiksi vuosittain lehtien palstoilla käytävä keskustelu puun hinnoista - joka sinänsä kuuluu osaston alaan - otettaisiin mukaan, kasvaisi viitteiden ja työn määrä nopeasti. Viitteiden käyttöarvo olisi kuitenkin jo muutaman kuukauden kuluttua kyseenalainen. Lisäksi, jos joku suomalaisia metsäalan populaariartikkeleita ehdottomasti kaipaa, ne ovat v:sta 1982 lähtien löydettävissä metsäkirjaston toimittamasta FINFOR tietokannasta, josta luvussa 2.3 lähemmin. FINFORista haku ei ole ilmaista, mutta muutamalla kymppillä selviytyy.

EKolaiset saattavat työssään tarvita myös muiden osastojen alaan kuuluvia tietoja, vaikkapa hirven biologiaa. Ei kuitenkaan ole järkevää, että kaikkien alojen tietoja tallennetaan EKossa. Metlan kirjallisuustietojärjestelmästä tulee aukoton vasta, kun kaikki osastot hoitavat oman alueensa. Siihen mennessä on turvaututtava ulkopuolisiin maksullisiin tietokantoihin.

Vaikka tietokannan sisältö valittaisiinkin huolellisesti, tapahtuu aina luonnollista vanhenemista. Esimerkiksi viiden vuoden välein kannattaa pitää suursiivous, jossa vanhentuneet viitteet poistetaan.

Viitetietokantaan tallennus

EKOon päivittäin saapuvan kirjallisuuden tallennus on käynnistynyt ja samalla ohjelmaa on kokeiltu. Kokeilussa on ollut kolme tavoitetta: a) ohjelman toimivuuden testaus, b) kirjallisuuden asiasanapohjaisen sisällön kuvauksen kehittäminen ja c) tiedon tallennukseen kuluvan ajan arviointi.

a) Ohjelman testaus

Ohjelma saatiin Rovaniemeltä tekijöidensä alustavasti testaamana. Itseni ja muiden EKolaisten osuudeksi on jäänyt idioottina esiintyminen, jotta ajoissa tulisi esiin kaikki se, mihin ohjelmaa käytävä maallikko voi kompastua.

b) Kirjallisuuden sisällön kuvaus asiasanojen avulla

Asiasanojen (keywords, index terms) käyttö on meillä metsätieteissä uutta, muualla se on yhtä vanhaa kuin ATK-

pohjainen tiedonhaku, jota on laajassa mitassa harjoitettu 1970-luvun alkuvuosista lähtien. Satunnaisesti asiasanoja on jo meikäläisissäkin julkaisuissa esiintynyt ja uusissa julkaisuohjeissa ne vaaditaan. Siten niidenkin, joiden päivärutiiniin ei kuulu ulkomaisen tiedon seuraaminen tai jotka eivät ole aikoneet kirjoittaa Scandinavian Journal of Forest Researchiin, on hyvä tutustua sisällönanalyysin käsitteeseen. Asia sinänsä ei ole uusi - jokainen kirjoja lukenut tietää mikä merkitys on sillä, onko kirja varustettu asiahakemistolla vai ei. Tietokanta ei ole yhtään kummempi.

Asiasanojen käyttöönottoa niin meillä kuin muuallakin on hidastanut sopivien sanastojen puute. Vuonna 1983 saatiin Suomen Akatemian rahoittamana käyntiin hanke, jonka tavoitteena on tuottaa suomi-englanti sanasto, joka soveltuu sekä suomalaisen metsäkirjallisuuden sisällön kuvaukseen että apuvälineeksi tiedonhakuun ulkomaisista tietokannoista. Aloite tuli metsäkirjastosta, jonka siipien suojassa ja lähdekirjallisuuden varassa hanke toimii. Omalla vastuullani on ollut "likainen työ", jota on tarkoitus jatkaa vielä tämän vuoden loppuun. Tietokoneohjelmisto on kehitteillä Metlan matemaattisessa osastossa.

Hankkeen käynnistymisessä oli ansionsa myös EKOn nykyisellä osastopäälliköllä, joka oikealla hetkellä sattui olemaan oikeassa paikassa eli rahoista päättämässä. Niinpä EKO lienee sopiva paikka myös tuloksen ennakkotestaukseen. Metsäsanaston lisäksi EKossa tarvitaan taloustieteellistä sanastoa, jota löytyy helpoimmin kauppakorkeakoulun lähteistä.

BIB ohjelmistoa on mahdollista käyttää myös siten, että kaikkien otsikon sanojen sallitaan esiintyä asiasanoina. Näin ovat jotkut Rovaniemen tutkijat omissa tietokannoissaan menetelleet. Kiireisinkin sisällön analyysi on kuitenkin parempi kuin mm. erikieliset "ja"-sanat hakusanaluettelossa. Kinnusen (1986) selvitys osoittaa havainnollisesti, miten jo 300 blokin tiedostossa voi hallitsematon sanasto kasvattaa keskusyksikköaikaa 4-5 kertaiseksi.

Ainakin ulkoministeriössä ja ilmeisesti muuallakin valtionhallinnossa ollaan kokeilemassa asiasanoja myös arkistojen järjestämisessä. Metlankin kannattanee tutustua kokeiluun, kun arkistoasiat tulevat ajankohtaisiksi. on jo?

c) Kirjallisuusviitteiden tallennukseen kuluva aika

Yhden viitteen tallennusaika riippuu ratkaisevasti siitä, paljonko oletusarvoja voidaan käyttää, joten hyvä suunnittelu nopeuttaa työtä. Oma keskimääräinen ajankulutusni on ollut n. 5 min/viite. Asiasanojen antaminen eli indeksointi on vienyt saman verran.

Tähänastinen kokemus viittaa siihen, että EKOon tuleva uusi kirjallisuus on muutaman viikkotunnin työllä helposti hoidettavissa. Myös isommista kirjastoista saapuvista kiertolehdistä voidaan ajatella poimittavaksi kiintoisimpia viitteitä. Ennestään kirjastossa olevan aineiston takautuva tallennus sitävastoin on useiden kuukausien urakka, joka vasta on saatu hyvään alkuun. Nykyisen siviilipalvelusmiehen palveluskauden päättyessä pitäisi tilanteen näyttää jo

paremmalta. Ensi vuonna on ajoissa pohdittava, miten jatko turvataan.

Aluksi on tarkoitus keskittyä 80-lukuun, jotta tietokanta saadaan mahdollisimman nopeasti käyttökelpoiseksi. Resurssien salliessa voi edetä 70-luvulle. Sitä vanhempaa aineistoa kannattaa ottaa mukaan vain huolellisesti valikoiden.

EKOn omat julkaisut -tiedosto

EKOssa on 60-luvun alusta lähtien sidotettu osaston koko tuotanto vuosittain kansiin. Myös bibliografia on aloitettu, mutta sen päivitys on jäänyt viime vuosilta hoitamatta.

Bibliografia on ajatuksena hyvä ja tiedosto osoitti tarpeellisuutensa viimeksi, kun Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen tutkimussäätiö halusi tietoa EKK:n 80-luvun tutkimuksista. Tietoja jouduttiin poimimaan neljän henkilön (tutkimussihteerin, ATK-suunnittelijan, kanslistin ja minä) voimin erilaisista lähteistä. Pyynnön ja vastauksen välistä aikaa ei kehtaa edes ääneen sanoa, käytetystä työpanoksesta puhumattakaan. Sama toistuu jokaisen yksittäiskyselyn kohdalla. Jos tämä ei ole tehottomuutta, mikä sitten on?

Myös sidottamisessa on viime vuosina ollut ongelmia siksi, ettei sidottavaa ole saatu kokoon. Jotta systeemi vastaisuudessa toimisi, olisi ensin päätettävä, mitä otetaan mukaan. Ehdotan seuraavia periaatteita:

1. Mukaan otetaan vain osastossa tehtyyn työhön perustuvat julkaisut. Käsitykseni on, että aineistoa on keinoitekoisesti paisutettu sekä taloon tulleiden aikaisemmilla että talosta lähteneiden myöhemmillä töillä.
2. Varsinaiset tutkimusjulkaisut, lehtiartikkelit ja kongressi-ym. esitelmät otetaan mukaan, myöhemmin painettaviksi aiotut käsikirjoitukset, pöytälaatikkokirjoittelu, EKOLAISTEN lehtihaastattelut ja hallinnon arkistoitaviin kuuluvat lausunnot jätetään pois.

Teknisesti homma hoituu siten, että tekijä toimittaa ylimääräisen kappaleen julkaisua tai esitelmää tai kopion lehtiartikkelista oman suuntansa tutkimussihteerille. Kopioon on tarvittaessa muistettava merkitä, mistä lehdestä ja numerosta se on. Tutkimussihteerin päivittää tiedoston tai huolehtii, että se tulee päivitettyksi.

Kaikki sidottamista varten kertynyt aineisto säilytetään yhdessä paikassa ja toimitetaan sopivan ajan kuluttua Valtion painatuskeskuksen sitomoon. Aikaisemmin sidottu kappale lähetetään malliksi. Sidottaminen kannattaa tehdä vasta joidenkin kuukausien tai jopa vuoden kuluttua julkaisuvuoden päättymisestä, että mahdollisesti myöhässä ilmestyvät julkaisutkin ehtivät mukaan. Jos esim. kongressista ei vuoden sisällä ole painettua julkaisua odotettavissa, voidaan käyttää käsikirjoitusta. Siitä olisi kuitenkin aina käytävä selville, missä ja milloin pidettyyn tilaisuuteen se liittyy.

1.5 Kirjaston käyttö

1.5.1 Uutuushylly

Kirjastohuoneessa sisäänkäynnin vasemmalla puolella sijaitseva uutuushylly on EKossa itsekin viime vuoden uutuus. Vastaanotto on ollut hyvä alusta lähtien.

Uutuushyllyn käyttö etsii lopullista muotoaan. Normaali käytäntö kirjastoissa on, että teokset ovat viikon ajan esillä ja sinä aikana niistä voi jättää ennakkovarauksia. EKossa on kokeiltu lyhytaikaisen lainauksen sallimista uutuushyllystä. Hyllyn reunaan kiinnitetään viestilappu kertomaan, kuka on lainannut mitä ja milloin.

Systemi toimii ja ei toimi. Lyhytaikaisilla lainoilla on taipumus muuttua pitkäaikaisiksi, jolloin uutuushyllyn idea menettää merkityksensä. Lainaaja saattaa kertoa, kuka ja milloin on lainannut, mutta unohtaa kertoa mitä. Tai päinvastoin. Tai ei kerro mitään - sitäkin edelleen valitettavasti sattuu. Laput voivat myös helposti irrota lakkapintaisen hyllyn reunasta, jos ne joutuvat olemaan siinä pitkän aikaa.

Enemmistö ratkaiskoon, mikä systeemi omaksutaan. Itse olen edelleenkin vuorokauden tai viikonlopun pituisen lainan sallimisen kannalla, kunhan lainasta muistetaan viestittää. Toinen mahdollisuus on siirtyä varauskäytäntöön. Varauslapuiksi voidaan hyllyyn ripustaa tarjolle lehtikiertoliuskvoja, jotka on helppo kiinnittää teoksen kanteen liittimellä. Ensimmäiseksi varannut merkitsee nimensä kohdalle numeron 1, seuraava 2, jne. Ensimmäisen lainaajan on hyvä muistaa, että toinenkin on jonossa. Tietysti voidaan sallia myös sekä lainat että varaukset.

1.5.2 Lehtikierto

Mielipiteet EKOn lehtikierrosta käyvät jyrkästi ristiin. Toiset pitävät nykyisestä systeemistä tiukasti kiinni, toiset ovat ehdottaneet koko kiertoa lopetettavaksi.

Kierto nykyisellään vastaa tarkoitustaan vain listalla ensimmäisinä olevien osalta. Kun normaalikin kierron pituus voi olla 2 kuukautta, on lehdillä kierron loppupäässä vain keräyspaperin arvo. Lisäksi vuosi sitten tehty pikaselvitys osoitti, että "paljon on sinne mennehiä, ei paljon palannehia".

Jos systeemi on osaston enemmistön tahdon mukainen, ei minulla ole tarvetta siihen puuttua. Itse kuitenkin tunnen viettäväni evästäukoni hyödyllisemmin tutkimalla vaikkapa Valtionhallinnon perusteita tai Suomen lakia, jotka kumpikin löytyvät EKOn kirjastosta, kuin seuraamalla kuukauden tai kahden takaisia talouselämän tapahtumia.

Ellei kiertoa haluta kokonaan lopettaa, sitä voitaisiin ainakin muuttaa tasapuolisemmaksi sijoittamalla lehdet heti niiden saavuttua 2-3 vrk:ksi uutuushyllyyn. Näin olisi jokaisella periaatteessa mahdollisuus nähdä ne tuoreina. Lehden kiertoliuskasta voisivat ne, jotka eivät halua lehteä enää

myöhemmin omalle pöydälleen, viivata nimensä yli. Muille kierrätettäisiin tavalliseen tapaan.

On myös toivottu joka lehdelle omaa kiertoliuskaa, koska kaikki eivät halua kaikkia lehtiä. Tämä olisi kuitenkin kierron hoitajalle niin työläs systeemi, että sitä tuskin voidaan ajatella.

1.5.3 Kirjallisuuden haku hyllystä

EKOn kokoisessa kirjastossa on kirjallisuuden haku hyllystä periaatteessa helppoa ja nopeaa, jos hakija etukäteen tietää mitä hakee. Hyllyjärjestyksen olisi kuitenkin oltava selkeämpi.

Kirjaston ilmoitustaululla ja pöydällä on moniste "Mitä missäkin on EKOn kirjastossa", johon uusien kirjaston käyttäjien on hyvä ensimmäiseksi tutustua. Aikaisemmille käyttäjille moniste kertoo ne pienet muutokset, jotka joko systeemin selkeyttämiseksi tai tilanpuutteen vuoksi viime vuonna tehtiin.

Kirjojen ja muiden erillisjulkaisujen osastossa suunnistamista auttavat ilmoitustaululla olevat luokituskaavat UDK (yleinen kymmenluokitus) ja ODC (metsäkirjallisuuden luokitus, "Oxford System of Decimal Classification for Forestry"). UDK-luokista ovat EKossa tällä hetkellä käytössä:

- UDK 0, joka sisältää mm. tiedettä ja tietoa yleensä käsittelevän kirjallisuuden, tieteellisen kirjoittamisen oppaat (kielenoppaita lukuunottamatta) ja standardit sekä kirjastonhoidon ja tietopalvelun oppaat
- UDK 1 Filosofia
- UDK 3 Yhteiskuntatieteet, jonka alaluokkia ovat mm. sosiaalipolitiikka, tilastotiede, sosiologia, (33) kansantalous ja kansantaloustiede, (34) oikeus, (35) hallinto ja (37) kasvatustieteet, opetus, koulutus
- UDK 5 Luonnontieteet ja matematiikka
- UDK 62 Insinööritieteet ja tekniikka, josta EKossa on omaksi alaluokakseen erotettu (620.9) Energiatalous. Tähän luokkaan on kerätty muutakin kuin "taloudellista" energiakirjallisuutta.
- UDK 63 Maatalous. Metsästäys. Kalastus. Tähän luokkaan kuuluu myös metsätalous, jonka metsäalan kirjastoissa korvaa yksityiskohtaisempi ODC.
- UDK 65 Teollisuuden, kaupan ja liikenteen organisaatio, johon kuuluu mm. organisaatiotutkimus, toimistotekniikka, laskentatoimi ja kirjanpito, liiketalous, yritysmuodot ja rahoitus, tuotantovälineet, tuotannon organisointi ja suunnittelu, sekä markkinointi
- UDK 67/68 Eri teollisuudenaloja
- UDK 69 Talonrakennus
- UDK 711/12 Seutus suunnittelu. Aluesuunnittelu. Kaupunkisuunnittelu. Maisemasuunnittelu
- UDK 8 Kielitiede ja kirjallisuus, joka sisältää mm. sanakirjat ja kielenoppaat. EKossa tässä luokassa ovat myös metsä- ym. erikoisalojen sanakirjat, jotka oikeaoppisesti kuuluisivat a.o. aiheiden kohdalle.
- UDK 91 Maantiede. Matkat., joka sisältää lähinnä karttoja ja EKOLAISTEN aikaisemmilta matkoilta peräisin olevia esitteitä.

EKK:n suunnalla työskentelevien tärkein UDK-luokka on 3 alaluokkineen, EKL:n suunnalla työskentelevien 65. UDK 8 nauttii tasapuolisesti kummankin suunnan suosiota.

Metsätalouden (ODC) pääluokista ovat käytössä kaikki. Ylivoimaisesti tärkeimmät ovat EKossa kuitenkin:

- ODC 0, johon kuuluvat metsäalan bibliografiat, kalenterit, henkilö- ja osoitehakemistot ym. hakuteokset
- ODC 6, joka käsittää metsätalouden suunnittelun ja liiketieteen
- ODC 7, johon kuuluu metsäntuotteiden markkinointi ja kuljetustalous
- ODC 9, joka sisältää metsätalouden yhteiskunnalliset näkökohdat eli valtaosan EKK:n alaa

Varsinkin ODC 9 on tällä hetkellä täydellisen kaaoksen vallassa. Hyllyssä, jossa kirjat liukuvat miten sattuu eivätkä A4-kokoiset sovi pystyasentoon ollenkaan, ei tilanteelle ole tehtävissä mitään. Jos se olisi teknisesti mahdollista, voisi luokasta 9 erottaa omiksi alaluokikseen ainakin metsäpolitiikan, metsäverotuksen, työvoiman ja kansainvälisen metsätalouden.

Kausijulkaisut on ryhmiensä (kotimaiset, ulkomaiset jne.) sisällä periaatteessa järjestetty aakkosjärjestykseen joko julkaisun nimen tai julkaisevan organisaation mukaan. Lopullisen järjestyksen on kuitenkin sanellut hyllytila, joten uusia kirjaston käyttäjiä osaa vain neuvoa vilkaisemaan ympärilleen, jotta systeemi avautuisi.

Kausijulkaisuosastossa toteutettiin vuosi sitten periaatteessa pieni mutta käyttäjän kannalta suuri parannus, kun sarjojen ja aikakauslehtien säilytyskoteloihin saatiin selkeät etiketit. On syytä huolehtia, että etiketistö pysyy ajan tasalla.

1.5.4 Viitteiden haku kortistosta

Ellei etsittyä teosta tai sitä koskevaa lainatositetta löydy hyllystä, voi tekijän tai muun pääsanana mukaan aakkosiin järjestetystä kortistosta tarkistaa, onko teos EKossa, tai ainakin joskus ollut. Kortiston tämänhetkisiä puutteita ei kannata ottaa kuoleman vakavasti, sillä tietokantaohjelmistolla voidaan tarvittaessa tuottaa myös kortteja valmiiksi aakkosiin järjestettyinä. Tosin puuha on rovaniemeläisten kertoman mukaan osoittautunut odotettua vaikeammaksi, sillä kirjoitin ei pidä paksuhkoista korteista. Korttien hinta on 10 p/kpl.

EKOn kesken jääneistä systemaattisista ODC- ja UDK-kortistoista ei juuri ole tiedonhakijalle apua. Tietokanta asiasanoineen korvaa systemaattiset kortistot.

1.5.5 Viitteiden haku tietokannasta

Tietokannasta voi periaatteessa hakea kaikkea, mitä sinne on tallennettu. Tavallisimpia ovat aiheenmukaiset haut - halutaan tietää vaikkapa metsätalouden suunnittelusta Pohjois-Karjalassa, traktorien hinnoista tai työvoimasta Ruotsin

metsäteollisuudessa. Haun onnistuminen riippuu mm. siitä, miten hyvin asiasanat on tiedon tallennusvaiheessa valittu. Luonnostaankin asiasanojen joukossa on sekä helppoja että vähemmän helppoja. Esim. "puunkäyttö", ellei sitä tarkemmin rajata, saattaa laajoissa tietokannoissa tuottaa yllätyksiä, sillä myös termitit käyttävät puuta!

Yleensä tietokonehakujen mahdollisuudet ja rajat oppii kantapään kautta. Kun EKOn omasta tietokannasta haku on ilmaista, se tarjoaa jokaiselle erinomaisen tilaisuuden hakutekniikan opetteluun.

Tietyn aiheen lisäksi voidaan hakea myös tietyn kirjoittajan teoksia tai vaikkapa tietyn kirjoittajan tietyinä vuonna julkaisemia teoksia. Tiedonhakija voi hämärästi muistaa, että hänen etsimänsä juttu on julkaistu Folia Forestaliassa, jolloin hän hakee tietoa sarjan nimellä. Ellei sarjankaan täsmällinen nimi aina muistu mieleen, voi kokeilla organisaation nimeä. Jne. Yksityiskohdat selviävät päätteen ääressä.

1.5.6 Lainaus

Lainaoikeus

Lainaoikeus Ekon kirjastosta on kaikilla EKossa työskentelevillä. Tämä selvältä tuntuva periaate johtaa vaikeuksiin silloin, kun EKossa työskentelevä sijaitsee muualla kuin osaston pääyksikössä. Paras ratkaisu on, jos muualla sijaitsevat käyttävät itselleen lähintä kirjastoa. Pääkaupunkiseudulla tämä lienee helppoa, kun lähellä on suuret keskuskirjastot. Tutkimusasemilla, joilla on useiden muidenkin osastojen tutkijoita, on kokoelmien oltava tarpeeksi monipuoliset.

EKon kirjastossa on satunnaisesti poikennut myös naapuriosastojen väkeä. Naapuriakaan ei ole syytä kovin tylästi torjua, jos teos muuten makaisi käyttämättömänä hyllyssä. Itse kukin voi joutua turvautumaan naapuriapuun. Säilytettäköön kuitenkin EKolaisilla karhuamisoikeus.

Lainausmenetelmä

EKon kirjastossa on käytössä itsepalvelumenetelmä. Lainaja täyttää tositteen ja sijoittaa sen muovitaskussa lainaamansa lehden säilytyskoteloon tai kirjan paikalle hyllyyn. Palauttaessaan teoksen hän samalla huolehtii lainatositteen poistamisesta.

Menetelmä toiminee vastaisuudessakin. Kenenkään lainojen määrä tuskin on niin suuri, että lainatositteen täyttämisestä tai teosten paikalleen palauttamisesta tulisi ylivoimainen rasite. Vaihtoehtona olevat korttimenetelmät säästäisivät ehkä lainaajan vaivoja, mutta aiheuttaisivat kirjallisuuden saapussa kohtuuttomasti työtä ja kustannuksia. Nekin teokset, joita ei ehkä koskaan lainata, olisi varustettava kortilla.

Lainatositteen täyttökynnystä toivottavasti alentavat täyttöohjeet, jotka on tarkoitus sijoittaa kirjaston pöydälle.

Tähän mennessä tositteista on joko puuttunut olennaista tietoa tai niissä on ollut tarpeetonta. Tavallisimmin puuttuu UDK- tai ODC-numero tositteen oikeassa ylänurkassa olevasta kohdasta "Signum". Tästä seurauksena kirjaston pöydällä on täyttämättömien tositteiden kanssa samassa laatikossa usein kuljeskellut täytettyjä, joita lainaaja ei ole viitsinyt eikä kukaan muukaan osannut sijoittaa oikealle paikalle hyllyyn. Myös lainauspäivä puuttuu usein.

Tarpeetonta tietoa puolestaan on kirjoittajan nimi ja artikkelin otsikko silloin, kun kysymyksessä on sarjajulkaisu. Sen sijaan sarjan nimi ja numero on tärkeä, koska säilytyspaikka määräytyy niiden perusteella. Kirjoittajan nimeä tarvitaan vain, jos sarjaa on kirjastossa yksittäiskappale, jota säilytetään kirjojen osastossa.

Seuraavaa lainaajaa helpottaisi, jos teos palautettaisiin oikealle paikalleen aakkos- tai numerojärjestyksessä. Kausijulkaisut ovat yleensä kotelossaan numerojärjestyksessä siten, että tuorein numero on päällimmäisenä.

Palauttajan ei sovi unohtaa tositteensa poistamista, koska siitä on seurauksena aiheeton karhuaminen. Samoin jos laina siirtyy suoraan toiselle henkilölle, on tositteessa muistettava vaihtaa lainaajan nimi.

Pikatositteet

Kun teoksen vie kirjastosta pois vain lyhyeksi ajaksi (muutamasta minuutista pariin päivään), voi lainatositteen täyttäminen ja erityisesti täytetyn tositteen etsiminen hyllystä teosta palautettaessa tuntua työläältä. Näitä tapauksia varten otettiin muuallakin kuin uutuushyllyssä käyttöön itseliimautuvat viestilaput. Lainaaja kirjoittaa lappuun riittävät tiedot teoksen tunnistamiseksi, päiväyksen ja nimensä ja kiinnittää sen hyllyn reunaan kohtaan, josta on teoksen ottanut. Siitä se on teosta palautettaessa helppo poistaa. Myös mahdollinen etsijä näkee heti, kenellä teos on lainassa. Menetelmä soveltuu erityisesti sanakirjojen ja muiden hakuteosten lainaukseen.

Laina-aika

EKOn kirjastossa on sovellettu rajoittamatonta laina-aikaa eikä tätä periaatetta ole tästä eteenpäinkään aiheellista muuttaa. Itse kunkin olisi kuitenkin hyvä muistaa, että 40 hengen yhteisössä on muitakin. Ei ole kenenkään etu, että osaston niukoilla varoilla hankittu kirja lojuu vuosia käyttämättömänä ensimmäisen lainaajansa hyllyssä ilman että muut edes tietävät teoksen olemassa olost.

Viitetietokanta vähentää kirjallisuuden sidonnaisuutta tiettyyn paikkaan. Silloin kun jonkin alan kirjallisuutta käyttää osastossa lähes yksinomaan 1-2 tutkijaa, voi olla järkevää, että sen alan "sivukirjasto" sijaitsee tutkijan huoneessa. Hyviä esimerkkejä ovat "Työvoima" tai "Energia". Huoneessa pitäisi silloin olla riittävästi hyllytilaa, jolloin sekä vakinaisen että mahdollisen tilapäiskäyttäjän olisi helppo löytää etsimänsä teos. Tällä hetkellä kuitenkin esim. työvoimatutkija joutuu säilyttämään hyllyssään arkistotavaraa - asia, johon olisi pikaisesti saatava korjaus.

Meitä kun on osastossa monta, mahtuu joukkoon hamsterin taipumuksella varustettujakin. Metsäkirjasto lähetti EKOn hamstereille ystävällisen vihjeen, että ellei lainoja mitenkään pystytä ajoissa palauttamaan, ne voisi ainakin pitää hyllyssä selvästi muista kirjoista ja papereista erillään. Tällöin ne olisivat karhuttaessa helposti löydettävissä. Neuvo pätee myös lainoihin EKOn kirjastosta.

Aikaisemmin on lähes säännöllisesti tapahtunut, että talosta lähtijä on jättänyt niin kirjalainansa kuin muunkin jäämistönsä seuraavan huoneeseen muuttajan huoleksi. Sovittaisiinko tulevaisuudessa samasta käytännöstä kuin opiskelijakirjastoissa - lopputodistusta ei tule, ellei myös kirjalainoja ole hoidettu? Lainaaja voi valvoa lainojansa itsekin säilyttämällä kopion tositteesta, sillä tositteessa on kolme osaa, joista kaikkia ei ainakaan toistaiseksi hyödynnetä. Ei kuitenkaan pidä pihistää koko tositetta. Tällä hetkellä on paitsi kirjoja myös tositteita kateissa.

Ainakin menneinä vuosina on EKOn kirjoja kuljetettu sekä talon että kuulemani mukaan jopa maan rajojen ulkopuolelle. On kuljettajien onni, etteivät elä islamin lain alaisina.

Lainarajoitukset

Erityisesti sanakirjoja kysytään EKossa enemmän kuin niitä on tarjolla. Jos työolot olisivat sitä, mitä niiden Metlan kokoisessa laitoksessa pitäisi olla, olisi jokaisella sanakirjojen tarvitsijalla tärkeimmät sanakirjat omassa hyllyssään. Kun näin ei ole, on niukkuutta yritettävä hyödyntää mahdollisimman tarkkaan. Halvin siedettävä ratkaisu on hankkia kutakin sanakirjaa 2 kpl. Toinen on pysyvästi kirjastossa niitä varten, jotka pistäytyvät tarkistamassa sanan tai pari, toinen voi kiertää lainassa pitkäaikaisemmilla tarvitsijoilla. Ei pidä kuitenkaan unohtaa kiertävää kappalettakaan pitkiksi ajoiksi omaan hyllyyn lojumaan.

Kahden kappaleen kokeilu on aloitettu Webster's Dictionarystä ja Oxford Advanced Learner's Dictionarystä. Myös Lexicon Forestale (yksi neljästä osastoon aikoinaan hankitusta) varustettiin "Älä vie pois kirjastosta" toivomuksella.

Jotkut sanakirjojen lainaajat pitävät lainaamaansa kirjaa työpöydällään näkyvässä paikassa silloinkin, kun eivät ole huoneessaan. Hyvä käytäntö.

1.5.7 Neuvonta

Nopein tapa hankkia tietoa on omatoimisuus, kun systeemin osaa. Nopein tapa oppia systeemi on kysyä. EKOn kirjaston aina luotettava "Mitä missä milloin" on Raksu. Tietokantaa koskevat asiat olen testamentannut toiselle Seppälälle eli Matille. Itse toimin sanastoasioissa takapiruna Akatemian leivistä käsin.

2. KUN OMA KÄSIKIRJASTO EI RIITÄ...

2.1 Ulkopuolisten kirjastojen lehtikierto

Lehtikierto on se ulkopuolisten kirjastojen palvelumuoto, jonka ennallaan säilyttämisestä pidetään yleensä tiukimmin kiinni. Metsäkirjastosta lähtevässä lehtikierrrossa ovat parhaassa asemassa Metsätalossa sijaitsevat laitokset ja osastot, Metlan kirjastosta lähtevässä taas Jokiniemen osastot. Kun EKO ei sijaitse kummassakaan, saamme lehdet kierron keskivaiheilla. Osa keskusyksikön osastoista ja kaikki tutkimusasemat tulevat meidän jälkeemme.

V. 1985 noin 4 kk:n aikana tekemäni selvitys osoitti, että suosituimpien lehtien kiertoon lähdön ja EKOon saapumisen väli oli sekä pitkä että vaihteleva. Esim. Forest Science viipyi matkalla 12-25 viikkoa, Forestry Abstracts 9-24, Canadian Journal of Forest Research 16-23, Allgemeine Forst Zeitschrift 5-19 ja Norsk Skogbruk 9-12 viikkoa. Veckans affärerin uutiset saimme lukea nipuissa 5-10 viikkoa vanhoina, kun kirjastoon saapumisen ja kiertoon lähdön välinen aikakin lasketaan mukaan, Insinööriutiset samoin. Kulttuurilehti Kanava eksyi meille vain kerran - 10 viikkoa vaellettuaan.

Pitkätkin kiertoajat olivat enimmäkseen aikataulun mukaisia. Aikataulustaan EKOon tullessa pahiten lipsuneita olivat Forest Science 2-14 viikkoa ja satunnaisesti Forestry Abstracts 1-13 viikkoa. Tutkituista 364 lehdestä hieman alle 80 % saapui ajallaan. Selvittämättä jäi, paljonko mahdollisesti jäi saapumatta kokonaan.

Lehtikiertonselvitys osoitti myös eroja kirjastojen mahdollisuuksissa hoitaa kiertoa. Metlan kirjastosta peräisin olevista lehdistä 85 % oli lähtenyt liikkeelle viimeistään viikon sisällä kirjastoon saapumisestaan. Metsäkirjaston vastaava luku oli 17 %. Tavallisin viive metsäkirjastossa oli 10-13 vrk.

Tulos ei ole yllättävä. Isossa kirjastossa lehdet joutuvat kulkemaan sen verran mutkikkaan prosessin läpi, ettei viiveen poisto kokonaan ole edes teoriassa mahdollista. Ylivoimaisesti suurin ongelma on kuitenkin se, että Metlassa kierrossa ollessaan lehdet ovat kuukausia pois muiden kirjaston käyttäjien ulottuvilta.

Tärkeää ei ole ainoastaan lehtien ajallaan saapuminen vaan myös eteenpäin lähteminen. Lähetyspäivä on maanantai. Puolen viikonkin myöhästymisen joka etapissa voi merkitä kuukausien myöhästymistä kierron lopussa.

EKOssa käytössä oleva systeemi, jossa ulkopuolisia kierto-lehtiä ei kierrätetä huoneissa, vaan ne ovat kaikkien nähtävissä kahvihuoneen hyllyssä viikon ajan, on osoittautunut kierron hoidon kannalta hyväksi. Lehtien katoamisia luvattoman pitkiksi ajoiksi on tapahtunut aika harvoin. Ne harvatkin kerrat ovat liikaa.

2.2 Kirjallisuuden haku keskuskirjaston kokoelmista

Suomessa on tällä hetkellä kymmenen tieteellistä keskuskirjastoa, joiden tehtävänä on palvella kaikkia alan tiedontarvitsijoita. EKOLle tärkeitä ovat ainakin seuraavat viisi:

- Helsingin kauppakorkeakoulun kirjasto (taloustieteet)
- Metsäkirjasto (metsätieteet)
- Maatalouskirjasto (maatalous-, ravitsemus-, elintarvike- ja ympäristötieteet)
- Tilastokirjasto (tilastot ja tilastotiede)
- Eduskunnan kirjasto (oikeus- ja valtiotieteet).

Sosiaalitieteitä löytyy tarvittaessa Tampereen yliopiston kirjastosta. EKOn valtiotieteilijät käyttävät keskuskirjastojen ohella omaa tiedekuntakirjastoaan.

Keskuskirjastojen kirjallisuuden hankintamäärärahat ovat viime vuosina olleet tyydyttävät. Kokoelmat eivät laadultaan ja laajuudeltaan mielestäni ainakaan häviä kilpailussa suurempien maiden vastaavien kirjastojen kanssa. Käyttäjän kannalta eri keskuskirjastojen välillä on kuitenkin eroja, jotka lähinnä johtuvat henkilöresursseista. Vahvimmillä resurssien puolesta ovat kauppakorkea ja eduskunta, heikoimmilla Helsingin yliopiston kirjastolaitokseen kuuluvat metsä- ja maatalouskirjastot, joista kumpikin hoitaa keskuskirjaston tehtäviä tiedekuntakirjaston voimavaroin.

Aina ei ulkopuolinen kirjaston käyttäjä resurssipulaa edes huomaa, ellei satu sitä tietämään. Esimerkiksi maatalouskirjasto, jossa perinteiden taakka ei ole ollut aivan yhtä raskas kuin metsäkirjastossa, on ainakin oma suosikkini. Kun ODC:n kaltaista tavalliselle kirjallisuuden etsijälle vaikeatajuista luokitusjärjestelmää ei ole ollut, tapahtuu viitteiden haku kortistostakin paljolti luonnollisen kielen sanojen avulla. Tästä on ollut lyhyt matka tietokannan asiasanajärjestelmään.

Monien EKOLAistenkin eniten käyttämässä metsäkirjastossa saattaa sekä viitteiden että itse kirjallisuuden löytäminen tuottaa vaikeuksia. Näin varsinkin, jos tiedon tarvitsija ei ole syvällisesti perehtynyt kirjastoasioihin. Useimmat eivät ole, sillä metsäopiskelijoiden kirjasto- ja tietopalvelujen käyttäjäkoulutus on aloitettu vasta hiljattain.

Viitteitä on haettava useasta paikasta: Kirjallisuus v:een 1983 saakka löytyy perinteisestä kortistosta (joko sen aakkosellisesta tai systemaattisesta osasta), v:sta 1984 lähtien ainoastaan mikrokorteilta. Kotimaisia kirja- ja artikkeliviitteitä voi hakea myös "Suomen metsätieteellinen kirjallisuus" -bibliografiasta, josta toistaiseksi puuttuu asiasanahakemisto. Tiedot kirjastoon saapuneista ulkomaisista kirjoista löytyvät kortiston lisäksi uutuuksiluetteloista. Kirjastoon tulevat aikakauslehdet ja sarjat selviävät vuosittain uusittavasta "Kausijulkaisut" -monisteesta. Ulkomaiset artikkeliviitteet löytyvät ainoastaan perälukusalissa sijaitsevista kansainvälisistä bibliografioista ja indeksi- ja referaattijulkaisuista.

Ellei joku eksynyt tähän mennessä ja vielä onnistui kortiston takana seinällä olevan ohjeen avulla tulkitsemaan

korttien värinkin, on uusi eksymismahdollisuus tarjolla teosta etsittäessä. Kuluvan vuoden koti- ja ulkomaiset aikakauslehdet löytyvät lukusalista - tai löytyisivät, elleivät olisi kierrossa Metlassa ja muualla. Hakuteokset, mm. sanakirjat ovat toisessa lukusalissa. Metsäalan kirjojen etsijän ei pitäisi joutua vaikeuksiin, jos on ensin selvittänyt itselleen tuntematonta alkuperää olevan hyllyluokituksen salat joko luokitustaulusta tai hyllyköiden päistä. Kotimaiset metsäsarjat ja kotimaiset muut sarjat ovat myös selvästi omina osastoinaan.

Kerrosta alempana, ulkomaisia sarjoja tai aikakauslehtiä etsiessään, kirjaston käyttäjä törmää perinteisiin ja perinteisiin asenteisiin. Ainakaan minulle ei ole koskaan selvinnyt, miksi kirjaston omien ja Suomen Metsätieteellisen Seuran kausijulkaisukokoelmien pitää sijaita toisistaan erillään, kun omistussuhteet joka tapauksessa selviävät kausijulkaisukorttistosta. Suunnistusta auttaisi, jos "Kausijulkaisut" -monisteessa olisi vaikkapa "SMS" osoittamassa vierasta omistajaa. Käyttäjän kannalta hankala on myös kausijulkaisujen sijainti maittain. Helpompi olisi julkaisun nimen mukainen aakkosjärjestys, jollainen useimmissa muissa kirjastoissa, mm. maatalouskirjastossa, on käytössä.

2.3 Tiedonhaku koti- ja ulkomaisista tietokannoista

Tiedonhakuja tekevät asiakkaan toimeksiannosta ja laskuun keskuskirjastojen informaatiopalvelut. EKOn kannalta kiintoisimmat kotimaiset tietokannat ovat:

1) Tieteellisten kirjastojen ATK-yksikön ylläpitämät

- KATI Sisältää viitetietoja kotimaisista kirjoista ja aikakauslehtiartikkeleista. Alatietokantoja ovat mm. (M:lla ylläp.)
- FINFOR Suomen metsätieteellinen kirjallisuus v:sta 1982 (vanhemman aineiston tallentaminen suunnitteilla). Metsäkirjasto.
 - AGRIC Suomen maatalous-, ravitsemus-, elintarvike-, kotitalous- ja ympäristöalojen kirjallisuus v:sta 1983. Maatalouskirjasto.
 - Tilastoalan kotimaiset monografiat v:sta 1981. Tilastokirjasto.
 - Suomen oikeustieteellinen kirjallisuus v:sta 1982. Eduskunnan kirjasto.
 - Sosiologian bibliografia v:sta 1970. Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto.

KAUKO Ulkomaisten kirjojen yhteistiedosto, joka sisältää tiedot suurimpiin suomalaisiin tieteellisiin kirjastoihin saapuneista kirjoista v:sta 1980 alkaen.

2) Helsingin kauppakorkeakoulun HELECON-järjestelmä, johon sisältyvät seuraavat viitetietokannat:

- FINP (Finnish periodicals index in economics and business) Kotimaisia kansan- ja liiketaloustieteellisiä artikkeleita v:sta 1975
- BILD (Bibliographic index of library documents) HKK:n kirjaston hankinnat, mm. kirjat, väitöskirjat ja

- raportit, v:sta 1981
- SCANP (Scandinavian periodical index in economics and business)
Skandinaavisia kansan- ja liiketaloustieteellisiä
lehtiartikkeleita ja korkeakoulujen sarjajulkaisuja
v:sta 1977
- SCIMP (European index of management periodicals)
Eurooppalaisia ja amerikkalaisia lehtiartikkeleita
liikkeenjohdon ja liiketaloustieteen alalta v:sta 1978
- IBS (International bibliography of the social sciences,
Economics and Sociology)
Lehtiartikkeleita, kirjoja ja tutkimuksia
kansantaloustieteen, liiketaloustieteen ja sosiologian
alalta
- THES (Theses of economics and business in Finland)
Kotimaisia kansantaloustieteen, liiketaloustieteen ja
lähialojen väitöskirjoja, lisenssiaattitöitä ja muita
opinnäytteitä. HKK:n omat opinnäytetyöt ovat mukana
v:sta 1980 lähtien, muiden yliopistojen ja
korkeakoulujen (Jyväskylän yliopiston taloustieteen
laitos, Svenska handelshögskolan, Åbo Akademi, Turun
kauppakorkeakoulu, Tampereen yliopisto ja Vaasan
korkeakoulu) v:sta 1983.

(SCANP ja SCIMP ovat saatavissa myös painettuina versioina
hintaan 500 ja 550 mk/v.)

3) Tilastokeskuksen ylläpitämät

- ALTIKA Tilastotietoja kunnista, lääneistä ja seutukaava-
alueista
- ASTIKA Taloudellisia aikasarjoja v:sta 1960

4) Tilastokeskuksen, Valtiovarainministeriön ja Valtion tietokonekeskuksen ylläpitämä

- RERE Valtionhallinnon ATK-rekisterit, myös
suunnitteluvaiheessa olevat.

Laskutusperusteet vaihtelevat tietokannasta riippuen.
Viitetietokannoista halvimpia ovat KATI ja KAUKO, jotka tähän
mennessä ovat laskuttaneet 1 mk/komento. Heinäkuun alusta taksa
on 1.20 mk. Tavallisen haun hinnaksi kertyy muutama kymppi.
Metsäkirjasto tarjoaa v:n 1986 palveluhinnastossaan online-
hakuja FINFOR tietokannasta kappalehintaan 25 mk/kysely ja
muista kotimaisista tietokannoista 50 mk/kysely. *u:uä yubers*

Helsingin kauppakorkeakoulun tietokannat ovat EKOn
näkökulmasta katsottuina herrain herkkua, sillä vuotuiset
HELECON-järjestelmän käyttömaksut vaihtelevat 900 mk:sta
1900 mk:aan/tietokanta. Halvin on THES, kallein BILD. EKOn
potentiaalinen tietokantojen käyttö ei ole niin runsasta, että
käyttäjäksi liittyminen olisi mielekäästä. Yksittäiset haut
maksavat v:n 1986 hinnaston mukaan 100 mk/tietokanta. Huhut
kuitenkin kertovat, että kauppakorkeakoulun opiskelijat voivat
toimistoajan jälkeen harjoitella tiedonhakua ilmaiseksi, joten
EKOnkin kannattanee pitää aina joku kauppakorkean kirjoissa!
Lisäksi on hyvä muistaa edellä mainittu metsäkirjaston 50 mk:n
tarjous, joka saamieni tietojen mukaan koskee myös
kauppakorkeakoulun tietokantoja.

Raha näyttää Kirjastolehden 1/86 antamien tietojen mukaan kelpaavan myös Tilastokeskukselle, sillä ALTIKAN ja ASTIKAN käyttäjämaksuiksi ilmoitetaan 200-220 mk/kk, jonka lisäksi on tietokoneaikaan perustuva käyttömaksu. REREn liittymismaksu on 200 mk.

Taloustieteissä Helsingin kauppakorkeakoulun tietokannat sisältävät myös ulkomaista aineistoa. Metsä- ja maatalousalan ulkomaiset kirjallisuusviitteet on haettava kansainvälisistä tietokannoista. EKolle relevanttia aineistoa löytyy Commonwealth Agricultural Bureauxin "CAB Abstracts", amerikkalaisen National Agricultural Libraryn "AGRICOLA" ja FAOn "AGRIS" tietokannoista. Näiden sisällöstä on muutaman vuoden takaisten selvitysten mukaan 40-50 % eurooppalaista, 15-35 % pohjois-amerikkalaista, 15-20 % aasialaista ja 10-15 % muualta peräisin olevaa aineistoa. Pohjoismailla on omiakin tietokantoja, ei kuitenkaan tiettävästi metsätieteellisiä.

Aivan viimeisintä tietoa ei suurista tietokannoista saa. Viive vaihtelee muutamasta kuukaudesta jopa muutama vuoteen. Haun hinta riippuu tietokoneajasta ja saatujen viitteiden määrästä. Laskun mukaisten kustannusten lisäksi kirjastot velottavat perusmaksun, joka metsä- ja maatalouskirjastoilla on v:n 1986 hinnaston mukaan 90 mk. Perusmaksu mukaanluettuna voi suppean haun saada n. 200 mk:lla, kun taas useita satoja viitteitä tuottaneesta laajasta hausta voi joutua maksamaan jopa 1000 mk. Haun aiheesta ja hakutermin valinnasta riippuu, miten suuri osa saaduista viitteistä on relevantteja.

EKOssa kuten koko Metlassakin olisi vähitellen päästävä siihen, että uuteen tutkimusaiheeseen siirryttäessä selvitettäisiin ensimmäiseksi (joko manuaalisesti tai tietokoneen avulla), mitä aiheesta jo ennestään tiedetään. Tämä on itsestään selvältä kuullostava vaatimus, joka kuitenkin toteutuu hämmästyttävän harvoin! Tiedonhaku voidaan tehdä myös tutkimuksen loppuvaiheessa ennen raportin kirjoittamista. Tässä kuitenkin syntyy tutkijalle kiusaus poimia viitteiden joukosta omia käsityksiä vahvistavat ja hylätä tai arkistoida muut.

2.4 Kaukopalvelu

Kirjallisuusviite sellaisenaan harvoin riittää, vaikka siihen sisältyisi tiivistelmäkin. Tarvitaan alkuperäinen dokumentti, joka aina ei ole omasta tai lähellä sijaitsevasta kirjastosta saatavissa. Kaukopalvelulla ymmärretään kirjastojen välistä lainausta ja jäljennepalvelua, jossa lainat useimmiten välitetään postitse. Lainat voivat olla koti- tai ulkomaisia. Metsäkirjastoon v. 1985 saapuneesta n. 2500 kaukolainapyynnöstä 7 % toimitettiin edelleen ulkomaille. Ulkomaiset lainat saadaan useimmiten muista pohjoismaista tai British Library Lending Divisionista (BLL). Lainat kotimaasta, pohjoismaista ja Neuvostoliitosta ovat maksuttomia, muista esim. metsäkirjasto perii korvauksen 60 mk/nidos tai laskun mukaan.

Tavanomainen käytäntö on, että asiakas täyttää kuvassa näkyvän kaukopalvelupyynnötlomakkeen ja toimittaa sen kaukolainoija välittävään kirjastoon. Lomakkeen toinen osa muodostuu asiakkaalle lähetettävästä ilmoituskortista. Asiakkaan on syytä muistaa täyttää myös kohta "tarvitaan viimeistään".

1985
sisältää
p-maita
XX
1/86
kauppal-
vasta
molemmat

Ellei lainaa toivottuun päivään mennessä pystytä toimittamaan, tilaus raukeaa. On myös muistettava, että hakuteoksia, uusimpia aikakauslehtiä yms. koskevat yleiset lainarajoitukset koskevat myös kaukolainoja.

Kirjasto tarkistaa teoksen bibliografiset tiedot, paikantaa sen eli selvittää, missä koti- tai ulkomaisessa kirjastossa teos sijaitsee, ja täyttää kaukopalvelutilauslomakkeen. Jos kirjaston käytössä on telex, käytetään itsejäljentyvää kolmiväristä paperia, josta 3-osaa voidaan käyttää lainan saavuttua sen saateliuskana. Metlan kirjasto, jolla ei ole telexiä, on yksinkertaistanut prosessia jättämällä kaukopalvelupyynnön pois ja jakamalla osastoille ja asemille kuvan esittämiä kaukopalvelutilauslomakkeita. Asiakas (esim. EKOn kirjasto) täyttää kentät 2-11, 14 ja 18, Metlan kirjasto ja lainan lähettäjäkirjasto täyttävät loput.

Kaukopalvelun ongelmia ovat hitaus ja se, ettei asiakas tiedä, missä hänen lainapyyntönsä on milloinkin menossa. Usein sattuu, että teos tupsahtaa esiin viikkojen tai kuukausien kuluttua, kun tilaaja on jo luopunut toivosta tai peräti asian unohtanut.

Kun ilmeisesti monta Challengeria ennättää avaruuteen ennen kuin kirjan tarvitsija voi suoraan näppäillä lainatilauksen päätteeltään, on mietittävä väliaikaisia keinoja prosessin nopeuttamiseksi. Itseäni on aina ihmetyttänyt pyrkimys lainaoikeuksien keskittämiseen. Ymmärrän, että keskitys voi olla tarpeen maksullisissa ulkomaisissa lainoissa, sillä ulkomaisen kirjaston on helpompi solmia tilisuhteet suomalaisen keskuskirjaston (on jopa toivottu yhtä ainoaa keskusta) kuin monen pienen kirjaston kanssa. Mutta - onko kotimaisen lainapyynnön välttämättä kuljettava esim. reittiä EKO-Jokiniemi-Metsäkirjasto tai ulkomaisen EKO-Jokiniemi-Metsäkirjasto-British Library?

minkä lae...

Ensimmäinen kynnyks on teoksen paikannus. Se tapahtuu esimerkiksi siten, että teoksen tarvitsija soittaa kirjastoon, jossa arvelee teoksen olevan ja varmistaa asian. Sen jälkeen osaston kirjasto voi tehdä kirjallisen lainapyynnön. Pyyntöä ei voi tehdä puhelimitse, koska sillä tavoin vain siirretään lomakkeen täyttämistyö lähettäjäkirjastolle, jossa ehkä juuri silloin ei kenelläkään ole aikaa sitä tehdä.

Toinen keino on soittaa Metlan kirjastoon, jossa on välineet teoksen paikantamiseksi. Mutta - paljonko tähän menee aikaa sekä kirjaston henkilöiltä että soittajalta, joka joutuu odottamaan, kun vastausta kysymykseen etsitään?

Nopeinta ja vaivattominta olisi, jos paikantaminen voitaisiin tehdä omassa käsikirjastossa. Sitä varten tarvitaan seuraavat laitteet ja välineet:

- 1) Mikrokorttien lukulaite, hinta n. 1500 mk
- 2) Mikrokorttien säilytysjärjestelmä, hinta 450 mk
- 3) Yhteisluettelot:

- Finuc ISBN/Helsingin yliopiston kirjasto
Kirjojen yhteisluettelo, joka sisältää ISBN:n ja tunnuksen, joka osoittaa mihin suomalaiseen kirjastoon tai kirjastoihin teos on hankittu. Vuodesta 1975 mikrokortilla oleva luettelo kumuloituu vuosittain,

*hyvä,
jälkeen
ei ole
kukaan
tarkennus
pääasiasta
M:lla*

joten alkajaisiksi tarvitsee hankkia vain viimeisin. Vuosittain kustannus on 180 mk.

- Finuc-S/Helsingin yliopiston kirjasto
Yhteisluettelo Suomen tieteellisiin kirjastoihin saapuvista ulkomaisista kausijulkaisuista. Sisältää julkaisun nimen ja kirjastotunnuksen. Ilmestyi aikaisemmin painettuna versiona, jollainen v:lta 1974 on myös EKossa. Mikrokortilla tiedot ovat v:sta 1975 alkaen. Tämäkin luettelo kumuloituu vuosittain ja maksaa 180 mk.
- Yhteisluettelo D 80/Tieteellisten kirjastojen ATK-yksikkö
Tämä kaikki bibliografiset tiedot sisältävä luettelo tarvitaan, jos etsittävästä teoksesta ei ole ISBN tiedossa. D 80 on Suomeen hankitun vieraskielisen kirjallisuuden yhteisluettelo, jossa ovat tieteellisten kirjastojen lisäksi mukana Helsingin, Espoon, Oulun ja Vantaan kaupunginkirjastot. Hinta on 500 mk/vuosi.

Kaukolainat ulkomailta

Lainojen välitys ulkomailta on syytä edelleenkin keskittää paikkaan, jossa niiden hoitamiseksi riittää asiantuntemus. Periaatteessa sopivin paikka on Metlan oma kirjasto, jossa on myös paikannukseen tarvittavat ulkomaiset yhteisluettelot. Tilausten kulun nopeuttamiseksi olisi kirjastoon saatava telex. Olisi myös saatava luoduksi suora yhteys pohjoismaiden ulkopuolella ainakin British Libraryyn, sillä jos lainat edelleenkin on hoidettava viime kädessä keskuskirjastojen kautta, säilyy Metlan kirjasto tarpeettomana mutkana näiden ja osastojen välillä.

*J
mut useat lähtevät
moraan HF:aa*

*Gradean
leary
H.F. n. Helsinki*

3. KIRJASTOJEN VÄLINEN TYÖNJAKO: YHTEENVETO JA EHDOTUKSET

3.1 EKOn kirjasto

1. Kokoelmat: a) kotimaiset metsäalan ja tärkeimmät talousalan sarjat ja aikakauslehdet, joista suurin osa saadaan ilmaiseksi tai vaihtoina, b) muutama korkealaatuinen osaston kannalta keskeinen ulkomainen aikakauslehti sekä mahdollisesti ilmaiseksi saatava sarja, sekä c) valikoima sanakirjoja ja muita luvussa xx esiteltyjä hakuteoksia, joita ei saa ulkopuolisista kirjastoista lainaksi. Näiden lisäksi EKOn omaa alaa edustavien kirjojen valikoimaa täydennetään tarpeen ja resurssien mukaan, kuitenkin noudattaen luvussa xx esitettyjä kriteerejä.

2. Omien kokoelmien hoitoon ja asiakaspalveluun liittyvät tehtävät, mm. saapuvan kirjallisuuden vastaanotto, kirjaus ja sijoittaminen paikoilleen, lehtikierto, viitetietokannan ja kausijulkaisutiedoston ylläpito sekä kirjaston käyttäjien neuvonta

3. Kirja- ja aikakauslehtitilausten toimittaminen joko Metlan kirjastoon tai poikkeustapauksissa suoraan kirjakauppaan tai kustantajalle *lehti-*
markat

4. Kirjallisuuden hankintakustannusten valvonta

5. Ulkopuolelta tulevan lehtikierron hoito

6. Kaukolainatilaukset kotimaisista kirjastoista ja ulkomaille suunnattavien lainapyyntöjen toimittaminen välittäjäkirjastoon

7. Myöhemmin mahdollisesti tiedonhaut kotimaisista KATI ja KAUKO tietokannoista. Edellytyksenä on, että osastossa on modeemilla varustettu kirjoitinpääte. KATIn ja KAUKOn käyttökursseja järjestää maksutta Tieteellisten kirjastojen ATK-yksikkö noin kerran kuussa. Tietoja saa puh. (90)-1912644.

8. EKOn hankintoja koskevan tiedon toimittaminen Metlan kirjaston yhteisluetteloihin. Helpoimmin tämä tapahtuu asettamalla viitetietokanta luettavaksi Jokiniemestä käsin, jonne myös toimitetaan vuosittain kappale EKOn kirjaston kausijulkaisuluettelo.

9. Osastossa tuotettujen Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantojen jakelu ja jakelulistan ylläpito yhteistyössä tutkijoiden kanssa. Myös osallistuminen Communicationesin ja Folian jakelulistojen ylläpitoon EKOn osalta.

10. EKOn omien julkaisujen sidottaminen vuosittain

Työvoima

Kirjastotehtävät on tähän mennessä jaettu päivittäisestä kirjaston hoidosta vastaavan Raksun, vaihtuvien siviilipalvelusmiesten ja tilapäisesti myös itseni kesken. Myös tutkimussihteeri on joutunut vastaamaan ulkopuolelta tuleviin kyselyihin. Tulevaisuudessa tiedostot paitsi helpottavat kirjaston käyttöä myös vähentävät työtä, joka kuluu ulkopuolisiin kyselyihin vastaamiseen. Tiedostot on kuitenkin

ensin perustettava ja siinä ollaan vasta alussa. Urakan viemiseksi eteenpäin on jälleen kerran turvauduttu hyväksi (ja halvaksi!) havaittuun siviilipalvelustyövoimaan.

Kirjaston hoitoon ja tietopalveluun liittyvät tehtävät, tiedostojen ylläpito mukaanlukien, kannattaa tulevaisuudessa keskittää yhdelle henkilölle. Tehtävistä vastuussa olevan henkilön asema olisi saatava tehtävien laatua vastaavalle tasolle. Koska tehtävät yhden henkilön kirjastossa vaihtelevat rutiineista erittäin vaativiin neuvonta- ja kehittämistehtäviin, on pätevyysvaatimusten määrittäminen ongelmallinen. Mielestäni hieman liian korkealla oleva rima on työntekijän kannalta parempi kuin liian alhaalla oleva, joten tässä vaiheessa pidän EKOn tarpeisiin sopivampana ylioppilasopintoista keskiasteen kirjastokoulutusta kuin esim. akateemista tutkintoa ja informaation koulutusta. Keskiasteen koulutusta saaneiden palkat liikkuvat tällä hetkellä A8-A12 välillä, joten vaatimuksiin (mm. kielitaito, ATK) verrattuna ei niitä voi ainakaan liian korkeiksi sanoa. EKOn kirjastosta ja tietopalvelusta vastaavan henkilön tehtävänä olisi samalla toimia yhdyshenkilönä osaston ja Metlan kirjaston ja keskuskirjastojen välillä.

3.2 Tutkimusasemat

Keskusyksikön lisäksi EKOlaisia on pysyvästi Rovaniemen tutkimusasemalla. ROIn kaltainen monen osaston tutkijain yhteisö, jossa tietopalvelujen käytössä ollaan useimpia Metlan perinteisiä osastoja huimasti edellä, on myös palvelujen kehittäjälle haaste. Kirjaston päivittäisestä hoidosta vastaavan henkilön lisäksi tarvitaan informaatioasioihin erikoistunut tutkija, joka vastaa kehittämis- ja koulutustoiminnasta ja tarjoaa tarvittaessa osastoille ja pienemmille asemille konsulttipalveluja. Tällainen asetelma on Rovaniemelle jo spontaanisti syntynytkin ja odottaa vain tunnustamistaan. Toivottavasti ei joudu odottamaan kovin kauan.

3.3 Metlan kirjasto (M*)

Metlan kirjaston asema ja tehtävät muotoutuivat aikana, jolloin niin kirjasto kuin koko Metlakin sijaitsi Metsätalossa. Kun Metsäkirjasto oli lähellä, ei kokoelmien kehittämiseen ollut tarvetta, joten erikoistuminen lähinnä julkaisujen jakeluun ja vaihtoon oli järkevää.

Nyt tilanne on toinen. Kirjasto ja sen lähipiirissä olevat osastot sijaitsevat paikassa, josta isompaan kirjastoon pääsy vaatii aikaa. Lisäksi, jos EKOn tavoin muutkin osastot aktivoituvat kohentamaan lähietopalvelujaan, tarvitaan Metlan kirjaston tukea monin tavoin.

Aikomukseni ei ole ehdottaa, että Metlan kirjasto ryhtyisi kilpailemaan keskuskirjastojen kanssa kokoelmien laajuudessa. Sen sijaan olen koonnut yhteen joukon tehtäviä, jotka joko eivät sovellu suurille kirjastoille lainkaan tai eivät ainakaan yhtä hyvin. Suurinta osaa näistä kirjasto jo hoitaa, mutta tunnetaanko palvelut ja osataanko niitä riittävästi arvostaa?

- 1) Lehtikierto. Metlan lehtikierto olisi siirrettävä kokonaan oman kirjaston hoidettavaksi, jotta metsäkirjasto pystyisi palvelemaan täysipainoisesti kaikkia asiakkaitaan.
- 2) Osastojen ja asemien lehtitilausten välitys kulloinkin edullisimmalle agentille
- 3) Osastojen ja asemien kotimaiset kirjatilaukset, ellei niitä poikkeussyistä tehdä osastosta suoraan
- 4) Kalliiden ulkomaisten kirjojen tilaukset kotimaisen välittäjän sijasta suoraan ulkomailta
- 5) Kirjallisuuden hankintakustannusten valvonta *miten ¹⁰ o. l. on
hleevat suoraan*
- 6) Kirjaston omien ja osastoille ja asemille hankittujen kirjojen luettelointi tai - jos osastoissa tietokannat yleistyvät - luetteloititietojen kokoaminen
- 7) Kirjaston oman kausijulkaisuluettelon julkaiseminen vuosittain
- 8) Yhteisluettelon julkaiseminen osastoille ja asemille saapuvista kausijulkaisuista. On muistettava, ettei luettelo synny tyhjästä, vaan jokaisen yksikön on syytä pitää omat tietonsa ajan tasalla. On hyödyllistä tietää, mitä naapuriinkin tulee, sillä vaikka naapuri ei antaisikaan lehteä lainaksi, hän varmasti sallii vilkaisun ja kenties kopioinninkin. *10 osastoa
metsäkirjasto,
on lehti-
lehti-
muoto-
reva*
- 9) Hakuteosten lyhytaikainen lainaus, ellei teoksen jatkuva läsnäolo ole kirjaston omalle toiminnalle välttämätön. Mieleen tulevat esim. harvinaisten kielten sanakirjat, joilla on satunnaista käyttöä, mutta joita joka osaston ei kannata hankkia itselleen.
- 10) Tavanomainen lainaustoiminta ja kopioiden toimittaminen aikakauslehtiartikkeleista. Isommista kirjastoista poiketen myös meneillään olevan vuoden lehtiä voidaan lainata.
- 11) Kotimaisten kaukolainojen välitys osastoille ja asemille, ellei näillä ole mahdollisuutta tai halua suoraan lainaukseen
- 12) Ulkomaisten kaukolainojen välitys osastoille ja asemille, mikäli välitys voidaan hoitaa suoraan käyttämättä keskuskirjastoja edelleenvälittäjinä. *P-maat*
- 13) Tiedonhaut asiakkaiden toimeksiannosta kirjaston omista kokoelmista *metla
Eski - Kaurio*
- 14) Tiedonhaut kotimaisista tietokannoista Jokinielessä oleville Metlan osastoille *7 miksei muille*
- 15) Metlan julkaisujen jakelu ja vaihto lukuunottamatta Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja -sarjaa. Koska tiedonantojen muista sarjoista poikkeava jakelu saattaa hämätä julkaisujen tarvisijaa, on osastojen muistettava toimittaa kirjastolle tietty määrä (väh. 5) kulloinkin julkaisemiaan tiedonantoja. *osasto
katua*

16) Julkaisujen jakelulistan ylläpito yhteistyössä julkaisuja tuottavien yksiköiden kanssa

17) Tietojen toimittaminen Metlan julkaisuista maatalouskirjastoon tai Otaniemeen FAOn AGRIS-tietokantaan tallennusta varten ja Otaniemeen

18) Julkaisujen kierrätyksen koordinointi. Osastoille kertyy muiden osastojen julkaisujen kaksoiskappaleita yli oman tarpeen. Kirjastosta taas saattaa jokin numero täysin puuttua. Kierrätys kannattaisi ottaa tavaksi.

Tehtävälista on pitkä - onko resursseja? Näitä kuvasi osuvasti kirjastonhoitaja: "Avarat tilat ja hyvä näköala." Oman käyntini perusteella voin lisätä pluspuolten luetteloon tunnelman, sillä kaikessa ränsistyneisyydessään Metlan kirjasto on viihtyisä paikka. Ränsistyneisyys kaikesti on korjattavissa - vai onko?

Kirjaston toiminnalle välttämättömien laitteiden hankinta on aivan viime vuosina saatu alkuun. Näyttöpäätte kirjastoon saatiin v. 1982, mikrokorttien lukulaite v. 1984 ja kirjoitinkin vihdoin tänä vuonna. Sitävastoin jos tarvitaan valokopioita - ja niitä käsittääkseni tarvitaan kirjastossa usein - on juostava naapuritaloon! Kävelläkin tietysti saa. Jos Ennätysten kirjan lisäksi olisi Ihmeiden kirja, kopiokoneeton kirjasto Metlan kokoisessa laitoksessa pääsisi varmasti sellaiseen.

Kirjallisuuden hankintamäärärahat olivat viime vuonna 30 000 mk. Summa oli noin 1/30 Metlan omien julkaisusarjojen painatus- ja postitusbudjetista (johon eivät sisälly Metsäntutkimuslaitoksen tiedonannot), kaksinkertainen verrattuna Pihkapostin määrärahaan ja suunnilleen samansuuruinen AV-toiminnan määrärahan kanssa. Ainakin minusta, vaikka Pihkapostista pidänkin, nämä suhteet ovat aika erikoiset. Täksi vuodeksi kirjaston määräraha on noussut 40 000 mk:aan, samalla kun julkaisubudjetti on kiivennyt yli miljoonan eli 1 136 000 mk:aan.

Ympäristöministeriön hiljattain tekemässä kirjastovertailussa, jossa mainitaan myös kehysorganisaation henkilöluku, hankintamäärärahat vaihtelivat 130 hengen Kunnallisliiton 87 000 mk:sta 1365 hengen Ulkoministeriön 300 000 mk:aan (Haavisto 1985). Tieteellisen informoinnin neuvoston (TINFO) keräämässä 66 kirjaston yhteistilastossa, jollainen on v:lta 1984, Metla olisi sijoittunut, jos mukana olisi ollut, neljänneksi viimeiseksi.

Kehysorganisaationa Metlan kanssa vertailukelpoisin lienee Geologinen tutkimuskeskus, jonka kirjasto käytti v. 1984 kirjallisuushankintoihin 367 800 mk. Maatalouden tutkimuskeskuksen kirjaston, joka kuulemani mukaan on varsin "perinteinen", tiedot eivät ole tilastossa. Kirjastonhoitajan ilmoituksen mukaan summa pyörii 100 000 mk:n paikkeilla.

Vaikka unohtaisimmekin henkilöstömäärältään Metlaan verrattuna kolminkertaisen ja budjetiltaan (tilaustutkimus mukaanluettuna) noin nelinkertaisen VTT:n, joka jo v. 1984 käytti kirjasto- ja tietopalveluihin lähes 9 milj. mk ja kirjallisuushankintoihinkin yli 1,3 milj. mk, voimme sanoa

Metlan kamppailevan täysin omassa sarjassaan. Jos Jokiniemen määrärahat saataisiin edes Jokioisen tasolle, olisi lehtikierron siirtäminen kokonaan Metlaan mahdollista. Uushankinnoissa kannattaisi keskittyä laadukkaimpiin tieteellisiin aikakauslehtiin ja tärkeimpiin bibliografioihin ja referaattilehtiin. Nykyisessä kierrossa - asiakkaiden toivomuksesta tosin - on runsaasti ajanvietelukumistoa, jonka sekaan tasokkaampi tuote helposti hukkuu.

Kirjaston organisatorinen asema ja henkilöstön asema

Kirjaston organisatorinen asema on Metlassa selvästi ongelmallinen. Tähän vuoteen saakka voimassa olleessa asetuksessa 1070/76 sanottiin mm.:

"Hallintotoimisto käsittelee asiat, jotka koskevat

7) tutkimuslaitoksen toimitalon ja siihen kuuluvan kaluston, kirjaston ja muun omaisuuden hoitoa sekä kalustoluettelo."

Kirjasto katsottiin siis vielä v. 1976 kalustoon

rinnastettavaksi omaisuudeksi. Vuonna 1981 erotettiin hallintotoimistosta tiedotusyksikkö, jota kuitenkin ei näy enempää asetuksessa kuin organisaatiokaaviossakaan.

Tiedotusyksikön erottaminen oli varmasti oikean suuntainen toimi. Myös Metlan organisaation kehittämistyöryhmän mietinnössä v:lta 1983 (MT nro 100) esitetty jako kolmeen vastuualueeseen vaikuttaa järkevältä. Järjestys kuitenkin on oireellinen:

- 1) sisäinen ja ulkoinen tiedotus
- 2) julkaisutoiminnan järjestelyt
- 3) kirjasto- ja tietopalvelut.

Tämänhetkinen tilanne on (siltä minusta ainakin sivustakatsojana näyttää), että vastuualue 3, jota ilman tutkimustyössä on nyky maailmassa mahdotonta pysyä ajan tasalla, on täysin alistetussa asemassa vastuualueeseen 1 nähden. "Markkinoimme" kyllä tehokkaasti, mikä sekin on hyvä asia. Mutta olisiko markkinointi helpompaa, jos tuotteen laatuun kiinnitettäisiin enemmän huomiota?

Kun tiedotus jälleen kerran on henkilövaihdosten edessä, eikö organisaatiotakin samalla voitaisi miettiä uudelleen? Uusi asetus 249/86 erottaa toisaalta julkaisu- ja kirjastotoiminnan ja toisaalta sisäisen tiedotuksen. En oikein osaa mieltää talon PR-toimintaa, johon tiedotusyksikkö paljolti on keskittynyt, osaksi kumpaakaan. Sisäisen tiedotuksen kanssa se kyllä luonteeltaan sopii yhteisen katon alle.

Lupaavaa joka tapauksessa on, että julkaisu- ja kirjastotoiminta on saanut itsensä ensi kertaa virallisesti näkyviin. Kirjasto on myös ilmestynyt uusimpaan pääkaupunkiseudun puhelinluetteloon, joten julkaisujen tarvitsijan ei enää tarvitse soittaa ensin metsätalon keskuksen saadakseen ohjeet soittaa edelleen Jokiniemeen.

Olisiko seuraavana vuorossa kirjastohenkilöstön palkan tarkistus? En ole Metlan kirjastonhoitajalta kysynyt, mitä hän ajattelee palkastaan. Itse sain lukea talon työehtosopimustekstin kahteen kertaan silmiäni uskoakseni. Kirjastonhoitajalta vaaditaan akateemista tutkintoa ja sen lisäksi kirjastotutkintoa ja työkokemusta. Peruspalkka ylittää valtion minimipalkan n. 800 mk:lla ja alittaa avustavan tutkijan

minimipalkan n. 1300 mk:lla. Ylenemismahdollisuuksia ei juuri ole. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Helsingin Sanomissa oli keväällä ilmoitus avoinna olevasta arkistonhoitajan toimesta Tilastokeskuksessa. Siinä vaadittiin akateemista tutkintoa ja sen lisäksi arkistonhoitotutkintoa. Palkkaa tarjottiin A20:n mukaan. Miten valtion sisällä on näin suuri ero selitettävissä?

3.4 Keskus kirjastot. Informaatikko

Ei ole tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista esitellä keskuskirjastojen kaikkia tehtäviä ja velvoitteita, joita on paitsi kansallisia myös kansainvälisiä.

Rivitutkijalle keskuskirjasto on täyden palvelun tietotavaratalo. Nopean käsityksen tarjonnasta saa kirjastojen esitteistä ja vuosittain julkaistavista palveluhinnastoista. EKOlaisille tärkeimpien kirjastojen hinnastot toivottavasti onnistutaan pitämään ajan tasalla myös EKOn kirjaston ilmoitustaululla.

Tiedonhaut koti- ja ulkomaisista tietokannoista ovat tähän mennessä selvimmin kuuluneet keskuskirjastojen reviiriin. Metsäkirjasto tekee vuosittain 30-50 ATK-hakua, joista Metlan osuus on ollut 10-20.

Kun käyttö on toistaiseksi näinkin vähäistä, olen yllättynyt Metlan suunnitelmista luoda omasta kirjastosta yhteyksiä ulkomaisiin tietokantoihin (Metsäntutkimuslaitoksen hallinnon... 1985). Onko ajateltu loppuun saakka, mitä tämä resurssissa merkitsee? Hakutekniikka vaihtelee tietokannoittain ja muuttuu lisäksi nopeasti. Jo muutosten tasalla pysyminen vaatii hakuihin erikoistunutta henkilöä ja jatkuvaa kouluttautumista. Tehtävä ei missään tapauksessa sovellu lisätyöksi nykyiselle jo ennestäänkin ylikuormitetulle henkilöstölle. Tehtävä edellyttää myös monipuolisen käsikirja- ja muun oheisaineiston ylläpitoa. Lisäksi viitteiden löytyttyä on löydettävä alkuperäinen dokumentti. Ainoastaan suuri kirjasto tarjoaa tähän riittävät mahdollisuudet. (Jos tietokantayhteyksiä välttämättä halutaan tässä vaiheessa kokeilla, olisi kokeilu mielekkäintä aloittaa tutkimusasemilta, joilla ei ole keskuskirjaston informaatiopalvelua lähellä.)

Toisin kuin muissa keskuskirjastoissa, metsäkirjastossa ei toistaiseksi ole informaattikkoa, vaan tietokonehaut ja muu informaatiopalvelu on toiminut erilaatuisen projektirahoituksen turvin. Jatkuvuudesta ei siten ole takeita. Niin kauan kuin metsäkirjastoa käyttävät kaikki metsäalan organisaatiot ja laitokset (näistä tärkeimpänä Metla), mutta toiminnan rahoitus on yksin Helsingin yliopiston kirjastolaitoksen varassa, ei korjausta tilanteeseen ole odotettavissa.

Parasiittisuhteesta kirjastoon olisi päästävä symbioosisuhteeseen. Metla, jossa informaattikon toimesta näyttää tulleen "arkipyhäkysymys", voisi aloittaa palkkaamalla vihdoinkin informaattikon, joka toimisi metsäkirjastosta käsin. Tällaisia suunnitelmia on tietääkseni joskus ollutkin.

Aivan ongelmaton ei tämäkään ratkaisu ole. Resurssikurjuuden keskellä kamppaillessaan metsäkirjasto on

tottunut ottamaan henkilöresursseistaan irti maksimihyödyn. Informaatikon toimenkuva olisi sovittava etukäteen selvästi, jotta eri suuntiin vetämiseltä tulevaisuudessa vältyttäisiin. Sopimus voidaan myös sopia irtisanottavaksi, jos ongelmia alkaa ilmetä. Toimenkuvan muotoilussa paras ja toistaiseksi ainut asiantuntija on informaatikko itse.

Jos Metlan keskusyksikkö joskus on yhteisen katon alla, on informaatikon sijaintipaikkakin silloin harkittavissa uudelleen. Toistaiseksi esim. Pitäjänmäeltä käsin metsätalo on helpommin saavutettavassa paikassa kuin Jokiniemi.

Koska ainakin aluksi informaatikon työn ehdoton painoalue on kirjasto- ja tietopalvelujen käyttäjäkoulutus, johon voidaan ajatella sisältyvän myös vierailuja osastoissa, on henkilövalinnassa oltava tärkeällä sijalla ihmissuhdetaidot ja pioneerihenki. Metsätutkinto, joka Metlassa tahtoo esiintyä pätevyysvaatimuksena rutiininomaisesti, voidaan hyvin unohtaa. Metsäalaa voi muunkin koulutuksen saanut helposti riittävässä määrin perehtyä, ihmissuhdetaidot ovat tunnetusti vaikeammat tai jopa mahdottomat oppia.

4. EKON SISÄINEN VIESTINTÄ

4.1 Ilmoitustaulut

EKK:n käytävän kolme tärkeintä informaatiopistettä ovat:

- 1) Metlan ja EKK:n toiminta, joka käsittää kulloinkin viimeisimmän
 - Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusrekisterin
 - Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusrekisterin vuosikirjan ja julkaisutoiminnan
 - Metsäntutkimuslaitoksen toimintakertomuksen
 - Metsäntutkimuslaitoksen työohjelman
 - EKK:n tutkimusprojektit ja
 - EKK:n toiminta- ja taloussuunnitelman
- 2) EKK:n julkaisut, jossa yleemmästä koukkurivistä riippuvat kunkin vuoden aikana tuotetut valmiit julkaisut ja alemmasta käsikirjoitukset
- 3) Hallintoa, koulutusta, apurahoja, kansainvälistä yhteistyötä ym. koskeva informaatio.

Lisäksi seinällä on karttoja, aikatauluja ja vapaa-ajan harrastuksiin liittyvää aineistoa, sekä työvoimaa, kansantuloa ja metsätalouden työpanoksen muutoksia kuvaavia käyrästäjä.

EKK:n käytävän tieto on hallinnon taulua lukuunottamatta vähemmän jäsenneltyä: samassa koukkurivissä voi riippua niin suunnan omia julkaisuja kuin ulkopuolistakin tiedotusaineistoa.

Jäsentelystä riippumatta ilmoitustaulujen merkityksen ratkaisee niiden ylläpito, jonka olisi selvästi oltava jonkun vastuulla. Luontevimmin vastuu sopii tutkimussihteerille, jonka kautta sekä hallinnon asiakirjat että muu kirjeenvaihto kulkee. Eikä olisi pahaksi yleisönkään esittää rakentavia ehdotuksia siitä, mitä tauluilla pitäisi olla ja mikä on tarpeetonta.

Julkaisujen ja käsikirjoitusten ripustuksesta vastaa kukin kirjoittaja itse. Vuoden vaihtuessa koukkurivit olisi saatava tyhjiksi. On sovittava, kuka tyhjentää ja mihin aineisto menee.

Vielä vuosi sitten EKK:n ilmoitustaulut olivat ei-kenenkään vastuulla ja ilme sen mukainen. Ainoastaan päivittäisilmoituksille tarkoitettu liitutaulu vastasi tarkoitustaan, koska siinä ilmoitukset eivät päässeet kasaantumaan. Vuodessa on tapahtunut ilahduttavaa taulujen ilmeen kohentumista, mikä toivottavasti jatkuu.

Lopuksi vihjeeksi niille, jotka eivät koskaan ole ilmoitustaulujen ääreen pysähtyneet. Hallinnon taululta löytyy monenlaista hauskaa kuten esim. talon työjärjestys. Voiko teksti todella olla tältä vuosisadalta??

4.2 Tiedotusaineiston kierrätys

Edellisessä työpaikassani kiertokirjeet olivat tärkeä ja toimiva sisäisen viestinnän muoto. Kokeilin samaa EKossa. Tulos: tiedotteista yli puolet jäi sille tielleen.

EKK:n tutkimussihteeri on saanut idean teknisesti toimimaan sijoittamalla viestit kansioon ja ilmoittamalla palautukselle takarajan. Pohdittaisiinko seuraavaksi kansion sisältöä?

Lukijat voisivat luokitella aineiston esim.: T = tärkeä, TA = tärkeä, jos olisi tullut ajoissa, ET = ei tärkeä, ETK = ei itselle tärkeä, mutta muuten kiintoisa. Eiköhän linja siitä vähitellen löytyisi?

Jotkut yksittäiset henkilöt käyttävät kahvihuonetta tiedotusaineiston levityspaikkana. Siihen se hyvin soveltuu. Kuitenkin, jos kysymyksessä on säilytettävä aineisto, on aineiston nähtäväksi jättäjän huolehdittava myös sen korjaamisesta pois. Kahvihuoneen järjestyksen pitäjä ei voi tietää, mikä on "arvotavaraa" ja mikä ei. Kahvihuonetta ei yleensääkään ole syytä kuormittaa kovin triviaalilla infolla. Hotelli- ym. mainokset suoraan paperinkeräykseen!

4.3 Kokoukset

Kokouksia on ainakin EKK:n suunnalla runsaasti, osanoton laimeudesta päätellen liikaakin. Makuja kokousten suhteen on monta, itselleni antoisimpia ovat olleet:

- muutamit tilaisuuksista, joissa on ollut osaston ulkopuolinen alustaja
- ulkomailta opiskelleiden paluutilaisuudet
- kollegan tutkimussuunnitelman ruotimispalaverit, silloin kun sekä aihe että metodi ovat olleet itselleni uusia.

Ulkopuolisista esiintymisistä, ovat ne sitten Metlan hallintotoimistosta tai muualta, saattaisi saada vieläkin enemmän irti, jos tilaisuuden teeman ympäriltä olisi käytettävissä ennakoaineistoa. Se ehkä lisäisi nykyisellään kovin vähäistä keskustelua.

Työpistekokouksia kuvittelin etukäteen osaston sisäisiksi keskustelu- ja tuuletustilaisuuksiksi. Ei olisi pitänyt kuvitella, niin ei olisi pettynyt. Väistämättä palasivat mieleen metsänhoidon osaston kuuluisat mykkäkoulut kohta neljännesvuosisata sitten. Mutta niistä sentään uskallettiin edes laskea leikkiä.

EKK:n viikon avaukset ovat tämän vuoden uutuuksia, johon en valitettavasti ole ehtinyt tutustua. Toivottavasti ne eivät saa rituaalinomaista luonnetta, sillä hieman vaikeaa on kuvitella asiaa löytyvän joka viikoksi. Päivän sää ei kelpaa asiaksi, koska siihen ei ole mahdollista vaikuttaa.

Yleisvaikutelmaksi suunnan sisäisistä kokouksista on jäänyt, että pienten ja riittävän etäisten asioiden parissa viivytään pitkäänkin, kun taas suuret ja lähellä olevat sivuutetaan nopeasti. Mielestäni esim. toiminta- ja taloussuunnitelma on suuri asia.

4.4 Tätäkin tietoa tarvittaisiin...

4.4.1 Määrärahojen käyttö

Ajantasainen tieto tutkimussuunnan rahatilanteesta on kaiken työn suunnittelun pohja. Miksi sen saanti on niin toivottoman vaikeaa? Oma tiedontarpeeni vuosi sitten oli vaatimaton: halusin tietää, paljonko EKOssa oli edellisen vuoden aikana käytetty rahaa kirjallisuuteen. Aikakauslehtien osuus selvisi laskuista, Metlan kirjaston kautta kulkeneiden kirjojen osuus selvisi kirjastonhoitajan taskulaskimella muutamassa minuutissa. Loppu olisi ollut niin työlään eri momenteilta poiminnan takana, että luovuin yrityksestä. Kirjastokustannusten seuranta mutkistaa se, että osa hankinnoista on tutkimussuuntien yhteisiä, osa jomman kumman suunnan erikseen.

Koska vastaava tilanne toistuu vuosittain useimpien kohdalla, on pikainen muutos tarpeen. Matemaattisessa osastossa on jo kolme vuotta ollut käytössä ATK-pohjainen määrärahojen seurantajärjestelmä. Sen sovellus EKO:n tarpeisiin tuskin on ylivoimainen tehtävä. Tärkeää olisi saada tiedot kustannuslajeittain. EKK:n suunnalla on lupaava liikahdus tapahtunut, kun tutkimussihteerin huoneeseen on ilmaantunut mikro. EKL sen sijaan näyttää tukevasti ankkuroituneen perinteiseen manuaaliseen tilinpitoon.

4.4.2 Kuka kukin on

EKO on suuri osasto ja sen väki vaihtuvaa. Kantajoukko epäilemättä tuntee toisensa ja sen, keneltä mitäkin tietoa saa. Tulokkaalle, jota aina ei edes esitellä, systeemi pysyy kauan suljettuna. Ketään tuskin kiinnostaa kollegan puolison äidin ammatti tai lasten syntymäajat kuten Metsänhoitajaliiton matrikelintekijöitä. Sen sijaan käytännön ongelmat ovat osastoon tulijalla piankin edessä: kuka hallitsee tekstinkäsittelyn tai piirtämisen niksit, keneltä saa apua, jos koneet tempuillevat, kenelle voi purnata kadoksissa olevasta kirjasta, kuka osaa tulkita hallinnon kuvioita tai ranskankielistä kirjettä, jne. Tai voi käydä kuten itselleni, että ulkomailta tulee kysely, joka selvästi kuuluu sosiologian alaan. Onko marssittava sosiologian laitokselle vai löytyykö vastaus yllättäen seinän takaa? Tai keitä ovat ja mitä tekevät ne EKK:n 8 sivullista tutkijaa, joista suurinta osaa ei kukaan ole tavannut.

Tiedosto osaston henkilöistä, heidän tutkinnoistaan, erikoisaloistaan, tehtävistään ja vaikkapa suomea, ruotsia ja englantia harvinaisempien kielten taidostaan voisi olla monin tavoin hyödyksi. Tiedostosta olisi vaivattomasti poimittavissa myös ne tiedot, jotka tarvitaan laitoksen puhelinluettelon tai "Kuka tutkii mitä Metlassa" -esitteen päivittämiseksi. Vain henkilöstöhallinnon käyttöön tarkoitettut nykyisin korteilla säilytettävät tiedot ovat erikseen, joskin niidenkin ajan tasalla pitäminen saattaisi käydä koneella helpommin.

Miksikähän muuten Metlan puhelinluettelon ei ole keksitty asiahakemistoa? Ainakin minulle sattuu usein, että haluan tietoa jostakin asiasta, mutta minulla ei ole aavistustakaan henkilöstä. Ei muuta kuin luettelo selaamaan vain.

*Kirjasto
Korppe*

*Jälleen
oleisi siltä
ollut ehkä
HET +
TAT:lla*

↓

5. ULKOINEN VIESTINTÄ

5.1 Julkaisut

5.1.1 Forum

Metlan viimeisimmän toimintakertomuksen (MT 192) mukaan EKOn 21 julkaisusta v. 1984 kaksi kolmasosaa ilmestyi muualla kuin Metlan omissa sarjoissa. Tätä ei ole syytä ihmetellä, kun ottaa huomioon EKOn monitieteisyyden. Sen sijaan ainakin minulle oli yllätys, että koko Metlassakin ulkopuolisten julkaisuforumien osuus oli 60%. Suosituita olivat mm. Silva Fennica ja Suo. Uskaltaisiko tästä päätellä, että halukkuutta lyhyehköjen artikkelien kirjoittamiseen esiintyy.

Metlan sarjojen keskinäisessä jakaumassa kiintyy huomio tiedonantojen suureen osuuteen, joka EKossa (lähinnä EKK:n ansiosta) oli n. 70% ja koko Metlassakin n. 55%.

Vuonna 1985 valmistuneessa Metlan julkaisutyöryhmän esityksessä "Metsäntutkimuslaitoksen julkaisujen ennakkotarkastus ja hyväksyminen" annetaan selvät sarjan valintaperiaatteet. Tulevaisuus näyttää, jarruttaako tämä tiedonantoistumista. Uutena mukaan tulleella tiedonantojen nähtäväksi panolla tuskin on sanottavaa vaikutusta.

En tiedä, onko uusi se esityksen kohta, että Metlan ulkopuolella julkaisemiseksi vaaditaan ylijohtajan lupa. En epäile, etteikö ylijohtaja lupaa antaisi, mutta aika turhalta byrokratialta lupamenettely vaikuttaa. Mielestäni muualla julkaisemista pitäisi päin vastoin rohkaista. Siitä olisi Metlalle myös taloudellista hyötyä, mikä ei ole aivan merkityksetön asia!

Yleensäkin ohjailupolitiikan siunauksellisuudesta voidaan olla vähintäänkin kahta mieltä. Itse olen sitä toista. Lähtisin ensimmäiseksi selvittämään, miksi tietyt sarjat potevat kirjoittajapulaa ja mitä pitäisi tehdä.

Sekä Metlan CIFF että Metsätieteellisen Seuran AFF ovat julkaisumailman väliinputoajia. Ne painatetaan kalleimmalla ja hitaimmalla mahdollisella tavalla, mutta sisällön laadun valvontamenettely ei täytä niitä vaatimuksia, jotka laatu-julkaisuille yleensä asetetaan. Lisäksi on vähintäänkin outoa, että saman tiedekunnan metsäaiheiset väitöskirjat ilmestyvät kahdessa eri sarjassa riippuen siitä, missä väittelijä sattuu työskentelemään. (Pitäisikö väitöskirjaa yleensä sellaisenaan julkaista, vai siitä tehdä julkaisu, on toinen pohdinnan arvoinen kysymys.)

Keskusteluhaluutta julkaisupolitiikan järjeistämiseksi on Seuran ja Metlan välillä alkanut jossain määrin ilmetä. Sen sijaan julkaisukustannuksiin en ole kuullut kenenkään ääneen puuttuneen. CIFF:n ja FF:n yli miljoonan markan määräraha on ulkopuolelta katsoen uskomaton. Se mm. ylittää reilusti metsä- ja maatalouskirjastojen yhteen lasketut kirjallisuuden hankintamäärärahat ja on samaa suuruusluokkaa kuin metsäkirjaston koko toimintamenot henkilöstökustannuksineen.

Eikö sarjojen julkaisuhistorian kuluessa tapahtunutta painatustekniikan edistystä olisi jo syytä hyödyntää? Ulkomailla kuulemaani kommenttia "The Finns have money", jonka meikäläiset huolellisesti ladotut ja kalliille paperille painetut metsäjulkaisut ovat herättäneet, en ole ymmärtänyt tulkita pelkästään imarteluksi.

Kiintoisana seikkana on syytä mainita, että Metlan tämän vuoden osuus Scandinavian Journal of Forest Researchin kustannuksista on toimittajalta saatujen tietojen mukaan SEK 47 000 eli n. 34 000 mk. Julkaiskaa ihmiset yhteispohjoismaisessa sarjassa, niin säästätte Metlan rahoja ja saatte kaupan päällisiksi kritiikinkin oman laitoksen ulkopuolelta!

5.1.2 Käsikirjoitusten kritiikki

EKOn tutkimussuunnilla on kummallakin oma käytäntönsä käsikirjoitusten laadun valvomiseksi. EKL:n kritiikki tapahtuu saamieni tietojen mukaan kokouksissa. EKK:n suunnalla käsikirjoitukset riippuvat käytävän seinällä vapaasti kommentoitavina, joskin myös kokouksia järjestetään.

Ajatuksena käsikirjoitusten esillä olo on hyvä, ajatuksen toimivuus käytännössä on osoittautunut vähintäänkin kyseenalaiseksi. Kommentteja ei juuri tule edes erikseen pyytämällä, ja jos tulee, huomautukset koskevat usein yksittäisiä sanoja tai muuta toisarvoista. Sen sijaan 5 sivun puuttuminen 21 käsikirjoituksesta on saattanut jäädä lukijalta huomaamatta. Lisäksi huomautuksilla on taipumus ilmaantua vasta, kun teos on jo painossa. Tämä ymmärrettävästi vain ärsyttää käsikirjoituksen tekijää.

Vaikka huomautukset käsikirjoitukseen tulisivatkin ajoissa, ne ovat joka tapauksessa myöhässä. On helppo yhtyä Metsäntutkimuslaitoksen Tutkijat ry.:n aikoinaan esittämään näkemykseen, että syyt tuotteen epätyytyttävään laatuun löytyvät jo paljon varhaisemmasta vaiheesta tuotantoprosessia. Erityisesti huomio kiintyy laadun suunnattomaan vaihteluun. Parhaimmillaan seinällä riippuva teksti on ytimekästä ja selkeää, pahimmillaan se muistuttaa enemmän Härkäniemen piipun valintaa Alastalon salissa, kuin niitä 6-8 painosivun artikkeleita, joissa tärkein osa maailman tieteellisestä keskustelusta käydään. Aiheeseen syvällisesti perehtymättömänkin on helppo nähdä, milloin kirjoittaja ei hallitse asiaansa.

Miksi hätäisiä kyhäelmiä, jotka usein ovat vielä talon ulkopuolelta, tarjotaan kalliilla rahalla painettaviksi? Houkutteleeko vuoden mittaan kasvava käsikirjoitusrivistö seinällä määrän ihailuun kuten olen ollut havaitsevinani? Eikö olisi aika avoimesti myöntää, ettei 2-3 kuukauden pistäytymisestä tutkijana synny tiedettä eikä muun toimen ohella sivutyönä tieteellistä raporttia? Vanhojen opinnäytteiden tai muuten jo sammaloituneiden aiheiden uudelleen lämmityskään ei välttämättä johda tuloksiin. Kannattaa muistaa, että tutkimussuunnan ja pahimmassa tapauksessa koko Metlan maine määräytyy helposti heikoimman tuotteen mukaan, niin epäoikeudenmukaista kuin se onkin.

Nähdäkseni rakentavia kommentteja käsikirjoituksiin on saatavissa vain, jos niiden esittäjä on itse riittävän kiinnostunut aiheesta. Tässä suhteessa tulevat seinät omassa osastossa ja koko Metlassakin nopeasti vastaan. Sen sijaan palautteen saantiin talon ulkopuolelta pitäisi EKolla jo alansa puolesta olla keskimääräistä paremmat mahdollisuudet. Joillakin tutkijoilla on jo rohkaisevia kokemuksia.

Muuten hyvänkin työn voi pilata huono kieli. Varsinkin vieraalla kielellä kirjoittaminen on kaikille vaikeaa ja (myönnettäkään rehellisesti) useimmille ylivoimaista. EKOn aikaisemmat kokemukset osoittavat, ettei kieliongelma hyvästykään yrityksestä huolimatta ole yhden tutkimussuunnan tai osaston voimin ratkaistavissa. Kun meitä köyhemmilläkin tieteenaloilla satsataan julkaisujen kielentarkastukseen, miten on mahdollista, että Metlassa näin tärkeä asia on edelleen laiminlyöty? Mielestäni Metlan olisi kiireesti saatava oma Jean Margaret Perttusensa tai aloitettava neuvottelut vaikkapa Canadian Journal of Forest Researchin toimituksen kanssa.

Vai olisiko tutkijan julkaisusarjasta riippumatta sallittava nykyistäkin vapaammin valita, millä kielensä sanomansa esittää?

5.1.3 Julkaisun laadinnan tekniset ongelmat

Käsikirjoitus

EKOssa liian moni asia opitaan kantapään kautta ja yleensä viimeisellä mahdollisella hetkellä. Niinpä julkaisun muotoa koskevista vaatimuksistakin otetaan selvää vasta, kun käsikirjoituksen pitäisi olla valmis. Useimmiten silloin on kiire - tai ainakin kuvitellaan olevan. Eikö kattoa voisi paikata jo poudan aikana?

Julkaisuista ongelmallisimpia ovat tiedonannot, joita joudutaan tuottamaan ilman toimituksen apua. Vaikka tulossa olevat ohjeet koskevatkin lähinnä muita Metlan sarjoja, pätevät useimmat julkaisun rakenteeseen liittyvät seikat (kuten lähdeluettelo ja miten se tehdään) myös tiedonantoihin. Kaksikielinen tiivistelmä, englanninkieliset asiasanat ja ODC-numero eivät kuitenkaan ole tiedonannoissa pakolliset.

Useimmista muotoseikoista selviytyy helpoimmin kurkistamalla, miten samassa sarjassa on aikaisemmin tehty. Tiedonantojen kurkistaja kuitenkin hämmentyy lopullisesti, sillä tähänastinen individualismi on tuottanut kaikki mahdolliset versiot. Totuuden löytäminen on mahdotonta, mutta suositella aina voi. Esimerkiksi numerossa 185 on mielestäni selkeä nimiölehti ja sitä seuraavien osien (tiivistelmä, alkusanat, sisällysluettelo jne.) järjestys, kun taas numeron 187 tekijälle voisi povata loistavaa tulevaisuutta tiivistelmien laatijana. Sivunumeroinnin mallia ei ole syytä katsoa kummastakaan, sillä numeroinnin pitäisi alkaa tekstin alusta, nimiösivu mukaan lukien, ja jatkua juoksevana viimeiselle tekstisivulle.

Pulmia on käsikirjoitusten laatijoille aiheuttanut myös sisällysluettelon numerointi, josta ei ainakaan minun

näkemässäni julkaisuohjeversiossa ollut mainintaa. Tiedonantoihin kotiutunut 1, 1.1, 1.1.1 jne. on mielestäni hyvä. Muissa Metlan sarjoissa ainakin tähän mennessä käytetty 1., 11., 111. jne. ei ole yhtä yksiselitteinen, mutta talossa lienee tältä osin elettävä talon tavalla.

Alkusanat ovat uusien ohjeiden mukaan tarpeen vain laajoissa tutkimuksissa, ei tavallisissa tutkimusraporteissa. Tekijän kiitokset myötävaikuttaneille ja avustaneille esitetään sijoitettaviksi johdannon loppuun. EKK:n viimeisimpiin tiedonantoihin pesiytynyt tapa, jonka mukaan kiitokset esittää tekijän sijasta tutkimussuunnan professori, ei ole yleisen käytännön mukainen eikä siten suositeltava.

Kun käsikirjoitus muuten on valmis, tarvitaan vielä sarjanumero sekä nimiölehden kääntöpuolen alareunaan sijoitettavat ISBN ja ISSN. Tiedonantojen ISSN on 0358-4283, sarjanumeron ja ISBN:n saa Metlan julkaisujen toimituksesta. Edellyttäen tietysti, että käsikirjoitus on hyväksytty painettavaksi.

Hyväksymismenettely

Käsikirjoituksen julkaistavaksi hyväksyminen kuvataan sekä kohdassa 5.1.1 mainitussa julkaisutyöryhmän esityksessä että CIFF:n ja FF:n osalta lyhyesti myös uusissa julkaisuohjeissa. Tiedonantojen hyväksyminen jäi edelleen ao. tutkimussuunnan professorin vastuulle, vaikka hallitusvaihtoehtokin oli jossain vaiheessa esillä.

Kannet

Tiedonannot ovat vakiinnuttamassa ulkoasuun sekä EKossa että muualla Metlassa. On hyvä, että jokainen osasto tunnustaa omaa väriään. EKOn väri on keltainen.

Kannetkin voivat parhaimmillaan olla informatiiviset - seikka joka vähitellen on alettu oivaltaa muuallakin kuin Ruotsissa. EKOn kummankin suunnan tiedonantojen etukansi alkaa periaatteessa olla kunnossa. Hyvä idea on valokuva silloin, kun aihe on konkreettinen, ja diagrammi, kun liikutaan teoreettisemmissä ympyröissä.

Muun kansitilan käyttäjinä EKOn tutkimussuunnat edustavat kahta äärimmäisyyttä. EKL ei hyödynnä kannen sisäpuolia tai takakantta toistaiseksi ollenkaan, kun taas EKK on mielestäni kiirehtinyt yli hyvästä.

Ehdotan EKK:lle seuraavia muutoksia: Metlan tiedot jätetään etukannen sisäpuolelta pois ja tutkimussuunnan omat tiedot siirretään niiden paikalle. Näin jää koko takakansi aikaisempien tiedonantojen luettelolle. Metlan tiedot ovat tämän laatussa julkaisussa paitsi tarpeettomat myös sikäli harhaanjohtavat, ettei tiedonantoja toimita toimittaja eikä jaa kirjastonhoitaja. Kielikukkanenkin tekstissä sitkeästi rehottaa, vaikka jo vuosia sitten yritin kainosti Metlaan vihjaista, että "Information Chief" tittelinä on todistettavasti huvittanut muitakin kuin itseäni.

Tutkimussuunnan omien tietojen kaksikielisyys muuten täysin suomenkielisessä julkaisussa vaikuttaa vähintäänkin keikaroinnilta. Kielet on syytä erottaa toisistaan ja käyttää englantia vain silloin, kun muukin teksti on englanninkielinen.

EKL:n olisi hyvä liittyä kansitilan käyttäjien ruotuun. Erityisesti aikaisempien tiedonantojen luettelo on tärkeä, sillä sen avulla mm. kirjastojen on helppo seurata julkaisujen saapumista.

Tiedonantojen tuottamisen työnjako

Ainakin EKK:n tutkijat ovat tähän mennessä joutuneet käyttämään kohtuuttomasti aikaansa kansien yksityiskohtiin, kun olisi pitänyt voida keskittyä sisältöön. Turhautumisreaktiot ovat ymmärrettäviä.

Työnjaon pitäisi periaatteessa olla selvä: Tutkija saattaa käsikirjoituksen painokuntoon - tarvittaessa tekstinkäsittelijän ja/tai piirtäjän avustamana - ja valitsee kansikuvan. Kummankin tutkimussuunnan toimisto huolehtii lopusta parhaaksi katsomansa työnjaon mukaisesti. Tärkeää on, että kansitiedot (SISAKANSI.RNO ja TAKAKANSI.RNO EKKLIBin hakemistossa) päivitetään ajallaan ja että toimistossa on myös tutkimussihteerin lomalla ollessa joku, joka hallitsee koko käsikirjoituksesta julkaisuksi -prosessin.

5.1.4 Julkaisujen jakelu

Tiedonannot

Kunnollisen jakelujärjestelmän puute tuli ilmi vuosi sitten, kun eräät tutkimusasemat alkoivat täydentää kokoelmiaan ja huomasivat EKOn tiedonantojen puuttuvan. Tilanteen korjaamiseksi laadittiin yhdistynein sivari- ja tutkijavoimin osoiteluettelo, jossa osoitteet on ryhmitetty seuraavasti:

<i>Kuivuriset</i> HALLINTO	<i>METLA, HF,</i> joka sisältää mm. ministeriöitä, metsähallituksen osastoja ja hoitoalueita, sekä ammattiliittoja <i>uati</i>
KOULUTUS	joka sisältää yliopistoja ja niiden laitoksia ja tutkijoita sekä keskiasteen metsä- ja maatalousoppilaitoksia <i>ma</i>
TUTKIMUS	joka sisältää ulkopuolisten tutkimuslaitosten lisäksi Metlan osastoja, asemia ja joitakin yksityisiä henkilöitä, useimmiten osastopäälliköitä <i>ma</i>
YKSITYISMETSÄATALOUS	johon kuuluvat mm. keskus- ja piirimetsälautakunnat, metsänparannuspiirit ja metsänhoitoyhdistysten liitot <i>ma</i>
TEOLLISUUS	joka käsittää firmojen metsäosastoja ja tiedotus- ja muita yhdyshenkilöitä
TIEDOTUS	johon kuuluu lähinnä lehdistö

MUUT KOTIMAISET joka sisältää pankkeja ja muita vaikeasti mihinkään muuhun ryhmään sijoitettavia organisaatioita tai henkilöitä

ULKOMAISET joka sisältää satunnaiselta vaikuttavan kokoelman osoitteita. Näitä käytetään ilmeisesti vain, jos julkaisu on vieraskielinen.

Luettelo on löydettävissä ainakin EKKLIBin hakemistosta nimellä JAKELU.DAT. Osoitetarrat saa ilmoittamalla tiedoston nimen operaattorille. Tarrat on julkaisun tekijän syytä käydä läpi. Tehtävä ei ole kohtuuton, sillä luettelossa on tällä hetkellä vain hieman yli 300 osoitetta.

Periaatteessa järjestelmän olisi pitänyt toimia. Toisin kävi, sillä tieto luettelon olemassa olosta ei ollut aikoinaan saavuttanut kaikkia. Seurauksena on ollut päällekkäistyötä ja VAXin muistitilan tuhlausta päällekkäistiedostoihin.

Eräiden tutkijoiden toivomuksesta järjestettiin 8.5.86 kokous, jossa sovittiin jakelujärjestelmän edelleen kehittämisestä ja ylläpidosta seuraavaa:

a) Osoitteiden jako ryhmiin säilytetään ja ryhmiä täydennetään tarpeen mukaan. Esim. ENERGIA ja TYÖVOIMA todettiin aiheellisiksi lisätä. KOULUTUS-ryhmän jakoa yliopistoihin ja keskiasteen oppilaitoksiin pidettiin myös tarpeellisena. Luokituksen avulla pitäisi olla mahdollista saada aikaan luettelo, joka soveltuu kummallekin tutkimussuunnalle. Näin päivitys helpottuisi.

b) Selvitetään matemaattisesta osastosta, olisiko kohtuullisin vaivoin saatavissa aikaan ohjelma, jonka avulla jo tarroja tuotettaessa voitaisiin valita mitkä ryhmät otetaan mukaan.

c) Todettiin, että olemassa oleva luettelo, jota on viimeksi päivitetty 11.10.85, sisältää epä johdonmukaisuuksia ja vanhentuneita tietoja. Nämä korjataan samalla, kun ENERGIA-ryhmän osoitteet liitetään tiedostoon. Sen jälkeen luettelo kierrätetään tutkijoilla kommentteja varten.

d) Tämän perustyön jälkeen on sovittava, kuka hoitaa tulevaisuudessa teknisen päivityksen eli tekee tiedostoon tarpeelliset muutokset.

e) Asiapäivitys on tutkijoiden vastuulla. Kun tiedonantojen numero ilmestyy, käy tekijä tai joku tekijöistä osoiteluettelon läpi ja tekee siihen tarpeellisiksi havaitsemansa korjaukset. Teknisestä päivityksestä vastaava vie korjaukset tiedostoon.

f) Metsäorganisaatioiden osoitteet on hyvä tarkistaa aina, kun uusi "Kuka mikä missä metsäavain" ilmestyy. On sovittava, kuka tämän tekee.

g) Kuolleet tai muuten kiinnostuksensa menettäneet saadaan luettelosta varmimmin poistetuiksi, jos esim. 3-4 vuoden välein liitetään lähetykseen kysely, vieläkö vastaanottaja haluaa olla mukana ja onko osoite oikea.

*ks Tiedo-
luettelo
on FE:n
m-
tiedot*

h) Yksityisillä tutkijoilla voi olla luetteloita henkilöistä, joille he haluavat lähettää omia julkaisujaan. Tämä henkilökohtainen kommunikointi, joka sellaisenaan on erittäin suositeltavaa, pidetään erillään osaston yleisestä julkaisujen jakelusta.

i) Jotta jakelujärjestelmä ei kärsisi häiriöistä mahdollisen "avainhenkilön" poissaolon vuoksi, on kirjaston ilmoitustaululle hyvä sijoittaa yksityiskohtaiset ohjeet, miten menetellään kun tiedonanto ilmestyy painosta.

Pääjakelussa tähteeksi jääneitä tiedonantoja on tähän mennessä säilytetty tekijöidensä huoneissa. Kun kyselyt tulevat tavallisesti kirjastoon tai tutkimussihteerille, olisi parempi, jos julkaisut olisivat kaikki yhdessä paikassa. Käytävän kaapissa on jo kokoelman alku.

Muut Metlan sarjat

CIFF:n ja FF:n jakelu toimii Metlan kirjaston, matemaattisen osaston ja Valtion painatuskeskuksen yhteistyönä. Myös tämä jakelu on teknisesti uudistumassa. Toistaiseksi vasta ulkomaiset osoitteet ovat tietokoneella, kotimaiset siirretään heti kun voimavarat sallivat.

Vaikka jakelu onkin keskitetty, ei EKOn, enempää kuin muidenkaan osastojen, pidä unohtaa vastuutaan osoiteluettelon ylläpidosta. Seuraava tilaisuus osallistumiseen tarjoutunee, kun kotimainen jakelu koneistuu.

5.2 Lehtiartikkelit ja kokousesitelmät

Eri osastoissa tuotettujen lehtiartikkelien määrää ei ole kovinkaan mielekästä verrata, sillä lehtien palstoilla esiintymisen tarve riippuu siitä, mikä asia kulloinkin on pinnalla. Vuoden 1984 tilastosta ja aikaisempien vuosien bibliografiasta päätellen EKOlaiset, tai ainakin jotkut heistä, ovat olleet aktiivisia lehtikirjoittajia.

Myös esitelmiä on tuotettu kiitettävässä määrin. En ole täysin välttynyt siltäkään vaikutelmalta, että esitelmä on usein pääsylippu kongressiin. Näin osallistuja joutuu puhumaan silloinkin, kun ei ehkä ole sanottavaa. Tosin ilmiö on yleismaailmallinen.

5.3 Hallinnon pakolliset kuviot

Metlan keskushallinnon ja osastojen välinen viestintä on viime vuosina lisääntynyt. Myös tiedon saanti siitä, mitä Metlassa tehdään, on huomattavasti parantunut. Mutta onko saman tien menty optimin ohi?

Ainakaan minulle ei ole täysin selvinnyt, miksi esim. tarvitaan erikseen tutkimusrekisteri, tutkimusrekisterin vuosikirja ja toimintakertomus, kun niiden sisältämä tieto on suureksi osaksi päällekkäistä ja kaiken lisäksi työohjelman toistoa. Ja lienenkö ainut, joka on etsinyt julkaisuluettelo toimintakertomuksesta?

Kun osastossa tietojen kokoaminen ja päivitys tapahtuu manuaalisesti, on varma että työtä riittää. Sama koskee henkilöstöhallintoa. Metlan hallinnon tietojenkäsittelyn kehittämissuunnitelmassa vuosille 1986-1990 (MT 203) on rationalisoinnin ja vastuunjaon selkeyttämisen tarve tiedostettu. Toivoa on, että osastot ja keskushallinto saadaan vihdoin nokikkain miettimään, mikä tieto yleensä on tarpeen ja miten rekisterit olisi vähimmällä kokonaistyöllä ylläpidettävissä.

Kun on saatu selville, mitkä pakollisista kuvioista todella ovat pakollisia, opitaan tutkimussuunnillakin toivottavasti valmistelemaan asiakirjat ajoissa. Vai olenko turhan optimisti?

5.4 Vieraistakin olisi huolehdittava

Vieraita poikkeaa EKOssa silloin tällöin, viime aikoina on poikennut runsaastikin. Niiden vieraiden varalta, jotka eivät taloa ennestään tunne, tarvitaan tiedotusaineistoa.

Metlan tiedotus huolehtii osaltaan myös osastojen vieraista jakamalla eri kielisiä laitoksen yleisesitteitä ja Kuka tutkii mitä Metlassa -esitettä. Viimeksi mainitun englanninkielinen versio uusittiin vuosi sitten. Näihin hyvin toimitettuihin esitteisiin on saatu paljon tietoa pieneen tilaan ja kielellisiä kauneusvirheitäkin on suhteellisen vähän. Niistä vähistäkin olisi hyvä päästä seuraavassa painoksessa eroon. Varsinkin Kuka tutkii mitä -esite on saanut näkijöiltä ihastuneen vastaanoton. Ainoa ongelma on ylläpito, sillä väki vaihtuu ja tiedot olisi päivitettävä vuosittain. Se taas tulee kalliiksi.

Ulkomaisten vieraiden varalta kannattaa osastossa pitää myös muutama kappale Metsätieteellisen Seuran julkaisemia "Outlines of Finland's Forestry and Forest Policy" ja "Research in Forestry and Wood Science in Finland" kirjasia. Kumpikin maksaa 20 mk. Halvemmallalla saa tietoa Suomen metsistä ja metsätaloudesta Metsäyhdistyksen julkaisemasta "Annual ring" -lehtisestä, jota on saatavissa myös muilla kielillä. Ainakin viime vuonna lehtinen maksoi 1.50 mk. Tiedotuksessa on varasto, jota osastot voivat hyödyntää.

Esite EKOsta puuttuu toistaiseksi. SUO ja TEK ovat julkaisseet omat esitteensä englannin kielellä tiedonantoja-sarjassa (MT 53 ja 175). Tällaista sisällöltään nopeasti vanhenevaa kertaesitettä käyttökelpoisempi olisi tiedostona säilytettävä ja vuosittain päivitettävä suppeampi esitys. Se voisi käsittää osaston ja tutkimussuuntien lyhyet yleisesittelyt ja luettelomuodossa tutkimusprojektit ja henkilöstön. Eli tieto olisi pääpiirteissään samaa, mitä keskushallintoa varten joudutaan antamaan. Vain kieli tuottaisi ylimääräistä työtä.

Erinomaisen esimerkin muuhun tarkoitukseen tuotetun tiedon hyödyntämistä vierailutilanteessa koin Rovaniemen tutkimusasemalla, josta lähtiäisiksi sain Lapin Kansassa julkaistun artikkelisarjan. Ellei minulle kahden työntäyteisen päivän aikana ehtinyt selvittää, mitä kaikkea Rovaniemellä tutkittiin, se selvisi paluumatkalla junassa.

6. MIKSI VIESTINNÄN TAIMI JUROO?

6.1 Väline- ja kalusto-ongelma

Sekä tiedon tuottaminen että välittäminen vaatii välineitä. EKossa välinetilanne on sanalla sanoen uskomaton. Tämä tuo oman haasteensa työntekoon, joka pahimmillaan muistuttaa sanomalehden toimittamista diktatuurimaassa. On hiiviskeltävä urkkimassa, kuka milloinkin on lomalla, matkoilla tai sairaana. Jos vaikka voisi livahtaa poissaolijan vapaan kirjoituskoneen ääreen...

Omasta urakastani en olisi koskaan selviytynyt, ellen olisi työskennellyt iltaisin, öisin, viikonloppuisin, juhlapyhinä ja mitä kummallisimpina aikoina. Tai ellen olisi kantanut valokopioitavaa kotiin, kun en jaksanut tai ehtinyt jonottaa talon ainoalle kopiokoneelle.

Mitä tekevät ne, joiden ei ole mahdollista joustaa työajoissa? Sinnikkäimmät kuljettavat työhön omia välineitään, sillä näyttää se mikrokkin kassissa kulkevan. Kaluston kanssa on jo heikompa. Kirjahyllyjä tarvittaisiin muuallakin kuin kirjastossa.

Joka vuosi tehdään tunnollisesti kaluston ja välineiden puutelistat. Yhtä tunnollisesti siinä joka vuosi punakynä käy. Ehkä ne saavat jotka rakentavat. EKossa elämä on liian tavanomaista tehdäkseen vaikutusta päättäjiin.

Tämä farssinomainen tilanne johtuu ilmeisesti ajattelusta, että ihmistyö on ilmaista, kaikki muu maksaa. Toistakin mieltä voidaan olla. Revon (1985) mukaan henkilön, jonka kuukausipalkka on 6000 mk, tehollinen työaika maksaa 1.10 mk/minuutti eli 460 mk/päivä. Siitä voi jokainen laskea, mitä maksaa valokopio jonotuksineen, paperin penkominen ikkunalaudalla olevista röykkiöistä, raportin teko omalla vanhalla matkakirjoituskoneella tai vaikkapa käynti kaupungilla kirjastossa.

Pienellä budjetin joustolla EKOn kalusto- ja välineongelma olisi hoidettavissa. Kun väki vaihtuu, on tutkijan tuoli usein lyhytaikaisesti vapaana. Jos sen sijaan, että se täytetään muutamaksi kuukaudeksi ulkopuolisin tilapäisvoimin, jotka siinä ajassa eivät ehdi edes taloon tutustua, voitaisiin palkkaa vastaava summa käyttää kirjoituskoneisiin, mikroihin, hyllyihin, pöytiin...

Maaliskuinen uutinen HS:ssa kertoi Korkeakouluneuvoston esittäneen opetusministeriölle joustavamman budjettirakenteen kokeilemista neljässä korkeakoulussa v. 1987. Milloin Metla herää esittämään omalle ministeriölleen samaa? Vai pitäisikö EKOn kutsua joku ministeriöstä vierailevaksi tutkijaksi tutustumaan tutkijan arkipäivään?

Mitä teemme systeemin muutosta odotellessamme:

- A) kerjäämmekö, B) varastammeko, C) dyykaammeko roskiksia vai
- D) olemmeko muuten vain neuvokkaita?

A lienee sallittua, ellei sitä tee julkisella paikalla,

C suorastaan kansantaloudellisesti suositeltavaa. D:n pitäisi luonnostaan kuulua jokaisen varustukseen. B tulee kysymykseen vasta, kun kaikki muut keinot ovat lopussa.

EKOssa on hyviä kokemuksia A:sta ja A:n ja D:n yhdistelmästä. (Kuka olisi viime vuoden alussa uskonut, että EKOLaiset joskus käyvät lukemassa kirjallisuutta uutuushyllystä ja EKK:n väki kirjoittelee raporttejaan mikrolla?) Ei C:kään kaukana ole ollut, sillä roskikseen olisi mennyt Metsätalon autotallissa maali- ja öljyvarastona aikansa palvellut kaappi, ellei Suinuniemi olisi sitä meille pelastanut. Suihkua kun sille annettiin, niin ihan hyvä kirjakaappi saatiin. Jotkut tuttavat ovat vihjailleet, että roskiksiin kannattaa kurkistella varsinkin silloin, kun jokin varakas firma tai laitos muuttaa uuteen taloon. Joten älkäämme menettäkö toivoamme.

6.2 Henkilöstö- ja työn organisointiongelman

Kummankin tutkimussuunnan ilmapiiriä leimaa paine, joka alkaa hierarkian huipulta ja heijastuu siitä kaikkialle systeemiin. Syytä tuskin tarvitsee hakea Metlaa koskevaa asetusta kauempaa. Asetuksen 19. pykälän sisältö lienee peräisin ajalta, jolloin tutkimusosaston muodosti professori, 3-4 häntä avustavaa tutkijaa, muutama vakinainen tai tilapäinen kenttä- ja laskuapulainen sekä sihteeri, joka hoiti osaston tilinpidon ja käsikirjoitusten puhtaaksikirjoituksen. Professori teki tutkimusta, kuten 19. pykälän 1. momentti edellyttää, ja hallinto hoitui itsestään siinä sivussa, varsinkin jos sihteeri sattui olemaan rutinoitunut. Tiedottaa ei tekemisistään tarvinnut - riitti kun julkaisi ja sai merkinnän ansioluetteloon.

Nykyisin EKOn kumpikin tutkimussuunta vastaa tutkijamäärältään 4-5 aikaisempaa osastoa ja on suurempi kuin yksikään nykyisistä osastoista. Työnjaon ohjeeksi on uuteen asetukseen tullut 21. pykälä, jonka voi kuvitella sopivan armeijaan, mutta tuskin moderniin tiedeyhteisöön. Muuta työnjakoa ei ole ehditty edes miettiä, kun aika kuluu päivittäisrutiineihin. Tiedottaminen on se, joka helpoimmin unohtuu, silloinkin kun tiedotettavaa olisi.

En epäile, etteikö nykyiselläkin menolla päästä päivästä toiseen - ainakin niin kauan kuin tutkimussihteerin pinna kestää, sillä hänelle näyttää lankeavan kaikki se, mille ei löydy lokeroa muualta. Mutta toisinkin voisivat asiat olla.

EKOn henkilöstörakenteen vinoutuneisuus, joka toisaalta on tehnyt hallinto- ja toimistohenkilöstön aseman kestävästi ja toisaalta pakottanut tutkijat tehtäviin, joihin jonkun muun ammattitaito sopisi paremmin, olisi saatava pikaisesti korjatuksi. Vielä pikaisemmin olisi pysähdyttävä miettimään tutkimussuuntien sisäistä työnjakoa, jolla työilmastoa saataisiin kohennetuksi. Eli: vauhti seis viikoksi ja jokainen erikseen ja yhdessä pohtimaan, mitkä ovat tehtävät, miten ne tällä hetkellä tehdään, mitä voisi tehdä toisin ja millä tavalla, mitä kenties jättää kokonaan tekemättä. Ja eikö herran pelko joutaisi jo historian hämärään? Eivät ne herratkaan pure, vaikka heidän kanssaan jostain asiasta olisi eri mieltäkin.

Metlan toimistohenkilöstön asema on minua ihmetyttänyt ennenkin. Mistä löytyy työlle motiivi, kun se ei voi olla palkkakaan?

6.3 Asenne- ja koulutusongelma

Meillä suomalaisilla on tapana suhtautua muuhun maailmaan kahdella tavalla: pörhistellen tai kyyristellen. Metsäntutkijoilla on taipumusta edelliseen. Kun uskomme olevamme "kansainvälisesti korkealla tasolla" (esim. Metsäntutkimustoimikunnan mietintö s. 22), ei ole tarvetta oppia muilta eikä muutenkaan seurata, mitä maailmassa tapahtuu. Kirjaston heikko asema metsäalalla muihin aloihin verrattuna on suoraa seurausta tästä, samoin koulutuksen ilmiselvä konservatiivisuus.

Jos taso on niin korkea kuin itsellemme vakuutamme, miten on mahdollista suomalaisnimien lähes täydellinen puuttuminen ulkomaisten tutkimusjulkaisujen lähdeluetteloista Ruotsia ehkä lukuunottamatta? Nurkkapatriotismikaan, joka ilmiönä on yleismaailmallinen, ei yksin riitä selitykseksi. Asia olisi perusteellisemmän pohdinnan arvoinen.

Tutkijakoulutusta metsäalallekin on jo herätty vaatimaan, mutta mistä kouluttajat?

EKO poikkeaa useimmista Metlan osastoista edukseen siinä, että koulutus pohja on monipuolisempi. Äidinkieliäkin on osastossa peräti neljä, joten viestinvaihdon pitäisi sujua kaikkiin suuntiin. Potentiaalia on. On myös potentiaalisia kirjasto- ja informaatiopalvelujen käyttäjiä. Talon perinteiset asenteet vaikuttavat kuitenkin lukuhaluihin ja luettavan valintaan täälläkin. Usein ylimitoitettut projektit taas vievät tutkijan ajan niin tarkkaan, ettei alan kehityksen seuraamiseen jää aikaa, vaikka haluakin olisi.

6.4 Rahaongelma

Matkan varrella lienee käynyt selväksi, etten kannata Metlan informaatiopalvelujen järjestämiseksi VTT:läistä miljoonalinjaa, koska se ei ole tarpeellinen eikä edes paras. (Vai onko joku kuullut VTT:n informaatiopalvelun saaneen kehuja käyttäjäystävällisyydestä?) Myös EKOLle olen korostanut optimin ja maksimin eroa.

Jos Metla käyttäisi edes 1% budjetistaan kirjasto- ja informaatiopalveluihin, olisi parannus nykyiseen melkoinen. Toinen prosentti, ja osastojen ja asemien lähipalvelutkin saataisiin kuntoon. Alkuun päästäisiin jo silläkin summalla, joka säästyisi, jos julkaisujen painatustekniikka nykyaikaistettaisiin.

EKOssa jo 0.5% osaston budjetista kattaisi kaikki tässä raportissa esitetyt hankinnat - mukaanlukien hyllyt, jotka tarvitsisi hankkia vain kerran. Jos vuosittain olisi kirjaston hankintoihin käytettävissä nykyrahassa 15 000 mk/tutkimussuunta, sillä pidettäisiin yllä jo hyvää käsikirjastoa.

Niin, jos. Todellisuus on kuitenkin toinen ja EKK:n todellisuus se, että jo helmikuussa oli mentävä hattu kourassa naapurikäytävään, että 110 mk maksava lehti voitiin hankkia. Jossain tulee informaatiopalvelun suunnittelijankin huumorintajun raja vastaan. Pelkään, että omani on tullut.

Kirjallisuutta

Lukuisilta kirjasto- ja informaatioalalla toimivilta henkilöiltä suullisesti saamieni tietojen lisäksi olen työssäni hyödyntänyt runsaasti kirjallisia lähteitä. Raportissani olen näistä viitannut seuraaviin:

Asetus metsäntutkimuslaitoksesta nro 1070/76

Asetus metsäntutkimuslaitoksesta nro 249/86

Haavisto, T. 1985. Ympäristöministeriön tietohakemisto.
Ympäristöministeriö, yleinen osasto. Julkaisuja 1/1985

Hirvensalo, U. (toim.) 1982. Tietopalvelu yrityksissä. Kirjasto-
palvelu, Helsinki.

Kaila, E., Kinnunen, H. & Timonen, T. 1985. BIB-viitetietokanta-
ohjelmisto. Tietokannan muodostus ja käyttö. Metsäntutkimus-
laitoksen tiedonantoja 190

Kinnunen, H. 1986. BIB-käyttöohjeen päivitys. Testiversio 13.
26.5.1986

Kärki-Folkersma, S. 1985. Metsätieteellisten tiedostojen kokeilu
ja metsätieteellisen tiedon tarve ja saanti. Helsingin yli-
opiston metsäkirjaston julkaisuja 1

Metsäntutkimuslaitoksen hallinnon tietojenkäsittelyn kehittämis-
suunnitelma vuosille 1986-1990. 1985. Metsäntutkimuslaitoksen
tiedonantoja 203

Metsäntutkimuslaitoksen julkaisujen ennakkotarkastus ja hyväksy-
minen. 1985. Moniste

Metsäntutkimuslaitoksen metsäekonomian tutkimusosastossa 1975-1976
toimineen kirjastotoimikunnan raportti. Moniste

Metsäntutkimuslaitoksen toimintakertomus 1984. 1985. Metsäntutkimus
laitoksen tiedonantoja 192

Metsäntutkimuslaitoksen tutkijat ry:n kannanotto Metsäntutkimus-
laitoksen julkaisutoiminnan järjestämisestä. Moniste

Metsäntutkimustoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1985:20.
Helsinki

Pöytäkirja Metsäntutkimuslaitoksen ja Metsäalan Toimihenkilöliitto
ry:n välisestä työehtosopimusneuvottelusta, joka pidettiin
Metsäntutkimuslaitoksessa Helsingissä 2 päivänä joulukuuta 1985
Palkkaliite edelliseen.

Pöytäkirja työsuojelutarkastuksesta nro 27756. 15.4.1985. Uudenmaan
työsuojelupiiri

Repo, A. J. 1985. Tiedon hankinnan opas julkisessa hallinnossa
työskenteleville. Valtiovarainministeriö, suunnittelusihtee-
ristö, Helsinki

Tarjonta ja käyttö. Kirjastolehti 1/86 s. 7-10. (Tieteellisten kirjastojen ATK-yksikön kokoamia tietoja kotimaisista tietokannoista)

Teivainen, T. (toim.) 1983. Metsäntutkimuslaitoksesta metsäntutkimuskeskukseksi. Metsäntutkimuslaitoksen organisaation kehittämistyöryhmän mietintö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 100

Tieteellisten kirjastojen yhteistilasto 1984. TINFO: Tiedote 31.10.1985

Niille, jotka haluavat ymmärtää, miksi sanomamme ei aina välity kovin helposti muualle maailmaan, suosittelen lisäksi luettavaksi:

Broms, H. 1985. Alkukuvien jäljillä. Kulttuurin semiotiikka. WSOY, Porvoo-Helsinki-Juva

Sama tekijä on osallisena liitteen 3 artikkelissa, joka liittyy monin tavoin käsittelemääni teemaan.

Kuva 1

METSÄKIRJASTO

HANKINTAEHDOTUS

Teoksen tekijä(t) Kirjaston vastaus

Teoksen nimi

.....

.....

Painopaikka ja -vuosi

Kustantaja

Ehdotuksen perustelu

.....

.....

Haluan lainata teoksen/en halua lainata teosta.

Helsingissä / 19

Nimi Arvo

Osoite

Postinumero Postitoimipaikka

Puhelin

Kuva 2

Tilauspaikka
*Beställd från*KIRJATILAUS
BOKBESTÄLLNINGTilausnumero
*Beställningsnummer*Tekijä *Författare*Julkaisu *Publikation*Kustantaja, vuosi, ISBN, ISSN *Förlag, år, ISBN, ISSN*Lähde *Källa*Huomautuksia *Anmärkning*Hinta *Pris* Liite *Bilag*Asiakasno *Kundnummer*Tilattu *Beställd*Saapunut *Inkommit*

Kuva 3

KAUKOPALVELUPYYNTÖ		Tilaajan nimi ja arvo		Tilausnumero
Pyydän tilaamaan käyttööni alla mainitun julkaisun. Sitoudun suorittamaan posti-, jäljenne- ym. maksut sekä noudattamaan lähettäjäkirjaston asettamia käyttö säännöksiä.		Osoite		Tilausmaksu
Päiväys		Tarvitaan viimeistään	Oppilaitos, jossa opiskelee	Puh. kotiin Virkailla
Pyydetään		Tekijä/tekijät		Tarkistusmerkki
☐ lainaksi		Teoksen/artikkelin nimi		
☐ paperijäljenne		Aikakauslehden/sarjan nimi		
☐ mikrojääljenne				
☐ jäljenne vain, jos teos ei saatavissa lainaksi		Painopaikka, -vuosi, painos		
Tilataan		Osa, vuosikerta, numero, sivut		ISBN/ISSN
☐ vain Suomesta				
☐ vain pohjoismaista				
☐ ulkomailta				
☐ Tutkimus- tai virkakäyttöön		Mistä tiedot saatu (lähdeviittaus)		Oppiaine ja -kurssi (Ilmoitettava kurssikirjapyyntöissä)
Huomautuksia				

Kuva 4

1. Tilaajakirjasto, osoite <i>Läntagarbibliotekets namn o. adress</i> Metsäntutkimuslaitos, kirjasto PL 18 01301 VANTAA				KAUKOPALVELUTILAUS FJÄRRLÄNSBESTÄLLNING 16. Tilaajakirjaston numero <i>Läntagarbibliotekets nr</i>		21. Signum	
2. Tilaajan nimi ja arvo, oppilaitos <i>Läntagarens namn o. titel, högskola</i>				17. Pyydetään <i>Önskas som</i> ☐ lainaksi <i>lån</i> ☐ paperijäljenne <i>papperskopia</i> ☐ mikrojääljenne <i>mikrokopia</i>		22. Välittäjä- tai lähettäjäkirja: tunnus, numero, vastaus <i>Förmedlande i. långivande biblioteks sigel, nummer,</i>	
3. Tekijä <i>Författare</i>				☐ 18. Saa tilata ulkomailta <i>Får beställas fr. utlandet</i>			
4. Artikkelin nimi <i>Artikeln titel</i>				19. Tiedusteltu aikaisemmin seuraavista kirjastoista <i>Tidigare efterfrågat i följande bibliotek</i>			
5. Teoksen tai kausijulkaisun nimi <i>Bokens i. tidskriftens titel</i>				20. Paikannus <i>Lokalisering</i> ☐ ylä ☐ d 80 ☐ finuc-isbn ☐ pääsky ☐ ylb/finuc-s ☐ nosp ☐		23. Lähetyspäivä <i>Avsänt</i>	
6. Volyymi <i>Volym</i>	7. Vuosi <i>År</i>	8. Numero <i>Nummer</i>	9. Sivut <i>Sidor</i>			24. Eräpäivä <i>Lånetiden utgå</i>	
10. Painopaikka <i>Tryckort</i>		11. ISBN <i>ISSN</i>				25. Nidosmäärä <i>Antal vol.</i>	
12. Bibliografinen tarkistus/Lähdeviittaus <i>Bibliografisk beläggning/Källhänvisning</i>						☐ 26. Ei <i>Ej</i>	
13. Pvm <i>Datum</i>	14. Tarv. viim. <i>Behövs senast</i>	15. Allekirjoitus <i>Underskrift</i>				27. Pal. <i>Returerat</i>	
						28. Maks	

ALAKERTA 21. 12. 1985

Hallinnon mallit ja kaaviot us

Eräät nykyaikaiset viestintäteoriat korostavat, että ihminen ei viesti vain toiselle ihmiselle vaan myös itselleen. Kun viestitään toiselle, lisätään toisen ihmisen tietomäärää. Kun viestitään itselle, lisätään omaa itsetuntoa.

Nämä viestinnän lajit ovat havaittavissa myös organisaatioiden toiminnassa. Paradoksaalinen huomio on, että monesti, kun julkishallinnon ja liike-elämän organisaatiot kuvittelevat siirtävänsä viestejä ihmiseltä toiselle, ne itse asiassa vain pyrkivät lisäämään uskoa organisaation säilymiseen ja tarpeellisuuteen.

Hallinto toimii suurelta osin todellisuutta enemmän tai vähemmän tarkasti kuvaavien mallien avulla, joiden tarkoituksena on vaikuttaa ympäröivään todellisuuteen. Tällaisia malleja ovat esimerkiksi säännöt, organisaatiokaaviot ja kehittämissuunnitelmat.

Hallintoa koskeva suunnittelu ja päätöksenteko kohdistuvat juuri niihin, mikä on johtanut siihen, että niistä monesti on tullut itse todellisuutta tärkeämpiä. Niistä on tullut yllä kuvatun viestintäteorian itsekommunikatiota, transkendentiaalisen mietiskelyn mantroja, joilla organisaatio kohentaa omaa imagoaan sekä itsensä että muiden silmissä.

Leikkiä kaaviolla

Hallinnon symbolikielen tyyppinen esimerkki on organisaatiokaavio. Monessa tapauksessa se kertoo hyvin vähän siitä, miten tehtävien hoito organisaatiossa on järjestetty. Tavanomainen tapa piirtää organisaatiokaavio ei yleensä yritäkään ilmentää organisaation tehtävien jakamista vastuualueisiin, vaan se esittää organisaation valteerit ja kunkin henkilön aseman hierarkiassa.

Organisaation yhteisyyden sijasta kaavio korostaa vastuuhenkilöiden eriytyneisyyttä ja omia hiekkalaatikoita, kiipeilyä toinen toisensa päälle. Ja mitä enemmän tyhjää tilaa laatikoiden väliin mahtuu, sen kauniimmalta kaavio asianosaisista aina näyttää.

On hyvin kuvaavaa, että yritys- ja valtiotieteissä näkyy silloin tällöin uutiheijon, jonka mukaan jossakin yrityksessä on päätetty "tarkistaa organisaatiokaaviota" eikä niinkään muuttaa tehtäväjakoja. Eräissä julkishallinnon organisaatiokomiteassa mallitettiin uuden organisaatiokaavio laajikoiden korkeuseroja ja

Henri Broms

Dosentti Henri Broms on Helsingin kaupparakorkeakoulun kirjaston ylikirjastonhoitaja. Hän on toiminut virkatyössään mm. kansainvälisessä käytössä olevien atk-pohjaisten tietopankkien tuottajana. Valtiotieteen kandidaatti Vesa Paavola toimii johtavana suunnittelijana Helsingin kaupunginkansliassa.

Vesa Paavola

kein viivottimen kanssa. Mitä merkitystä millimetrien korkeuseroilla tulisi käytännön työssä olemaan, se tuskin käväisi yhdenkään komiteanjäsenen mielessä.

Vain malli muuttuu

Mallissa käy myös johtamiskäytännön muuttaminen helposti ja yksinkertaisesti. Varsinkin joitakin vuosia sitten näki yritys- ja valtiotieteissä uuden organisaatiokomitean ja siinä ja siinä vhtiössä "siirrytään

tavoitejohtamiseen 1. 1. alkaen". Vastaavanlaisia päätöksiä on tehty myös eräiden kuntien kunnanhallituksissa.

Vaikeaa voi sen sijaan olla arvioida, mitä vaikutuksia näillä päätöksillä on ollut johtamiskäytännön todellisuudessa. Enemmänkin tarkoituksena on viestiä sekä ulkopuolisille että organisaatiolle itselleen siitä, että mekin seuraamme aikaamme.

Ilmeisesti tärkeintä on se, että organisaatio toimii terveesti paperilla, aivan samoin kuin "terveen paperien" saaminen voi joskus yksilölle olla tärkeämpää kuin itse terveydentila.

Itselleen viestivän suunnittelun idea näyttää olevan, että vaikka todellisuus voi olla malleista ja suunnitelmista kaukana, jotain silti toteutuukin: saadaan uusia virikkeitä ja assosiaatioita, ja hallinnon on silloin helpompi löytää uusia ajatuskombinaatioita.

Paperi voittoa

Organisaatioista löytyy helposti esimerkkejä siitä, miten paperilla näkyvä asiointi voi olla todellisuutta tärkeämpi.

Eräs kaupunginosayhdistys lähetti kaupunginhallitukselleen kirjeen, jossa se valitti alueella sijaitsevan jätevedenpuhdistamon pitkään aiheuttamia hajuhaittoja ja toivoi kaupunginhallitukselta toimia niiden ehkäisemiseksi. Käytännön mukaisesti asiasta pyydettiin lausuntoa puhdistamon toiminnasta vastaavalta virastolta.

Lausunnossa selvitetiin pitkään ja seikkaperäisesti käytössä olevaa puhdistusprosessia ja todistettiin, että siitä ei voi aiheutua minkäänlaisia hajuhaittoja. Kaupunginhallitus ei tietenkään tehnyt mitään muuta kuin päätti vain lähettää hajuttomuuden todistavan lausunnon tiedoksi kaupunginosayhdistykselle.

Hallinto toimi kitkatta ja moitteettomasti, mutta hajua tämä päätös ei vähentänyt.

Erään keskusliikkeen atk-keskuksessa tuhoutuivat kerran yhden kuukauden tavararyhmittäistä myyntiä kuvaavat tiedot. Kaupankäynnille tai laskutukselle ei siitä ollut haittaa, mutta sitäkin vakavampi vaara uhkasi: tilastoihin oli tulossa aukkopaikka. Sen vuoksi yhtymän tilasto-osastolla keksittiin salaisena operaationa tuhoutuneiden tietojen tilalle oikeantuntuiset luvut. Näin ollen tilastosarjat säi-

lyivät kauniina ja katkeamattomina, todellisuus eli omaa latuaan.

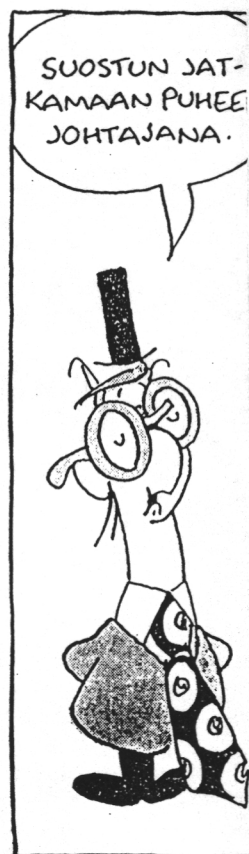
Asiat ovat olemassa, kun niistä tiedotetaan. Eri puolilla julkishallintoa on silloin tällöin käynnistetty mittavia kampanjoita esimerkiksi byrokraatian vähentämiseksi.

Näkyvimmillään kampanja on silloin kun sitä ei vielä ole, silloin kun se on vasta paperilla ja päätetty käynnistää. Siinä vaiheessa siitä tiedotetaan aktiivisesti ja sen saama vastaanotto on yleensä myönteinen ("byrokraatiaa ryhdytt karsimaan"). Myöhemmin ei kuitenkaan muista kysellä kampanjan tuloksia, eikä niistä myöskään enää — jostakin syystä — tiedoteta.

Tieto hallinnassa

Kasvavasta tiedon tulvasta on

KARI

in todellisuutta tärkeämmät

Viime vuosikymmeninä tullut erityisesti suurten organisaatioiden ongelma. Johtavassa asemassa olevat henkilöt kantavat jatkuvasti huolta omaatuntoa siitä, ettei heidän aikansa tahdo riittää edes kaikkein välttämättömpien asiakirjojen lukemiseen uusimman ammattikirjallisuuden seuraamisesta, puhumattakaan.

Pitkälle kehittyneen monistustekniikan ansiosta on siinä kuitenkin tarvinnut antaa periksi vain puolitain: kopiointi on pitkälle korvannut lukemisen. Mielenkiintoisen tuntuista artikkelista, jonka lukemiseen ei aika anna myöten, voi toki aina ottaa kopion. Tämä on hallinnassa, kun se on oikopainamisissa kopioituna. Niin kuin tieto hallitaan kopiolla, ongelman hallintaan

riittää usein se, että sitä varten luodaan jokin hallinnollinen menettely. Ongelma ei tunnu enää ongelmalta sitten kun sitä on ryhdytty selvittämään ("siitähän on jo muistio!") tai kun sitä varten on olemassa resurssija ("meillä on kyllä ihminen sitä varten").

Tiedon tulva on hallinnassa kun taloon palkataan informaattikko, rationalisointi on hoidossa kun sitä varten on erityishenkilö ja suurille organisaatioille ominaiset yhteydenpito-ongelmat hallitaan nimeämällä erityiset yhteyshenkilöt kutakin asiaa varten. Uudet specialistit tuottavat uusia yhteydenpito-ongelmia, joita varten luodaan uusia yhdyshenkilöverkkoja.

Näennäisratkaisuja

Symbolisen ongelmanhallinnan

tavoitteena on tuottaa ongelmaan ainakin näennäinen ratkaisu, ei poistaa itse ongelmaa. Viime vuosikymmenen alussa standardoijat tunsivat syvää huolta siitä, että päivämäärän merkitsemisessä oli käytössä erilaisia tapoja. Sen vuoksi Suomen Standardoimisliitto ehdotti kokonaan uudenlaiseen päivämäärän merkitsemistapaan siirtymistä (esimerkiksi 1985-12-21).

Oli tietenkin ennustettavissa, että jotkut omaksuivat suosituksen, toiset taas eivät. Näin ollen lopputuloksena oli, että päivämäärien merkitsemistavat lisääntyivät vielä yhdellä.

Symbolisessa ongelmien käsitteilyssä paljo informaatio, sanat, samaistetaan tietoon ja suuren sanamäärän hallinta on avain universu-

min salaisuuksiin.

Kun informaattikko ojentaa tutkijalle 50 artikkelin luettelon amerikkalaisista tietopankeista, näyttää siltä kuin itse ongelmakin olisi ratkennut.

Ulkomaisten tietopankkien runsas käyttö korkeakouluissa on esimerkki siitä, miten tieteellisissä yhteisöissämme uskotaan, että kun tieto on printattuna laatikossa, on jo päästy lähemmäs tieteellisen ongelman ratkaisua.

Kun vatvomme enemmän ja enemmän tietoa valon nopeudella, sana saa mystiset mittasuhteet tai ainakin muuttuu jonkinlaisiksi tuloksiksi.

Henri Broms
Vesa Paavola

